

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติ
แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับบทบาทของมหาอำนาจ
ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ
ในช่วงเวลาปี 2017-2026

โดย

Colonel Ngethsovann Arundeth

Cambodia Army

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560-2561

บทคัดย่อ

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจใน
ห้วงเวลาปี 2017-2026

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย Col. Ngethsovann Arundeth **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 60

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อศึกษา บทบาทปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเสนอแนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียน(ASEAN) กับประเทศมหาอำนาจ จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นในห้วงเวลาปี 2017-2026 ผลการวิจัยพบว่า การเติบโตของจีนรวมทั้งอินเดีย เกาหลีใต้ อาเซียน และญี่ปุ่น จะทำให้ศตวรรษที่ 21 เป็น “ศตวรรษของเอเชียแปซิฟิก” บดบังรัศมีมหาอำนาจสหรัฐฯมหาอำนาจเก่าและใหม่มีการแข่งขันและต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา รูปแบบของความร่วมมือและความขัดแย้งจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้นำของมหาอำนาจกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบันและอนาคต การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนกลายเป็นแกนกลางของภูมิภาค เป็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มหาอำนาจจะต้องเอามาพิจารณาในการกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อภูมิภาค

จีนในยุคของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ที่มุ่งตอกย้ำความเป็นปึกแผ่นในประเทศ ควบคู่กับการเป็นมหาอำนาจในการเมืองโลกสหรัฐฯรู้สึกว่าการลงทุนด้านความมั่นคงในอาเซียนนั้นไม่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่า แต่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์คือประเทศอาเซียน และจีน สหรัฐฯปัจจุบันได้ทบทวนการลงทุนที่สหรัฐฯได้รับผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า ปัญหาทะเลจีนใต้จะเป็นข้ออ้างที่ดี ในการที่สหรัฐฯจะเพิ่มบทบาททางทหารในภูมิภาคนี้ อาเซียนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น อาเซียนเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเมืองและความมั่นคงที่ญี่ปุ่นมีกับอาเซียน ได้พัฒนาต่อเติมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี (bilateralism) และระดับพหุภาคี (multilateralism) เรื่อยมา

จุดยืนของจีนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งยิ่งขึ้นในทะเลจีนใต้ ตลอดจนความแตกแยกในประชาคมอาเซียน การวางบทบาทความสัมพันธ์กับจีนจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศของอาเซียน โดยประเทศที่มีพรมแดนทางบกใกล้ชิดกับจีน อย่างพม่า ลาว กัมพูชา และไทย เรื่อง

น่านน้ำในหมู่เกาะสแปรตลีย์อาจไม่ใช่เรื่องใหญ่นัก เพราะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศเหล่านี้โดยตรง ความเติบโตทางเศรษฐกิจอาจสำคัญกว่า แต่สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นหมู่เกาะ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ หรือมีพรมแดนทางทะเลใกล้เคียงอย่างเวียดนาม ปัญหาน่านน้ำเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์เป็นเรื่องที่ใหญ่ อาเซียนควรดำเนินในแนวทาง 1.ส่งเสริมสนับสนุนการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Shared National Interests) 2.ความสมดุลแห่งความสัมพันธ์ (Balancing Relations) และ 3.นโยบายสายกลาง (Middle Path Policy) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งรูปแบบทวิภาคี และรูปแบบพหุภาคี

Abstract

Title The study of relationship between ASEAN and the security and economy superpower nations during the year 2017-2026

Field Strategy

Name Col. Ngethsovann Arundeth

Course NDC

Class 60

The research's objectives are to study current roles in Southeast Asia of the superpower nations, namely the People's Republic of China, the United States and Japan, in security and economy aspects, as well as propose the approach to lay relationship between ASEAN and those powerful nations during the year 2017-2026. The development of China including India, South Korea, Asean and Japan will make the 21 century as century of Asia-Pacific overshadowing of the influence of United States. The old and new Superpowers have competed all the times, depending of the decisions of leaders of the powerful countries, both now and in the future. In terms of international relations the rising of Asean can make it as the core of the regional structure that the Superpowers must bring into consideration of their conducts toward the region.

China under the era of President Xi Jinping has emphasized the unity of country along with being the world Superpower. Presently the U.S. considers the security investment in Asean has not been worth. The current problem in South China Sea is the good pretext for the increasing military role of U.S. in Southeast Asia. In Japanese foreign policies, Asean has been one of its core strategy of East Asia cooperation that has continuously developed both in the bilateral and multilateral forms.

The standpoints of China in South China Sea can escalate into conflicts as well as creating the disunity in Asean. The relations with China of each Asean member countries are different due to their different national interests. The countries that have land borders adjacent to China like Myanmar, Laos, Cambodia and Thailand, the problem in the Spratly islands is not vital because they do not involved directly, but the economic growth is more important for them. But the countries which are archipelago like the Philippines, Indonesia, Malaysia, Brunei, Singapore, and the countries that have maritime border like Vietnam, the problem in the Spratly islands is so vital to them. Asean should pave the policies as follows: 1. Enhancing shared national interests, 2. Conducting balancing relationships and 3. Having the middle path policies that can proceed both in bilateral and multilateral forms.

คำนำ

ปี 2017 อาเซียนได้กำหนดเนื้อหาที่ให้ความสนใจเป็นอันดับต้นๆ 6 ด้าน ประกอบด้วย การสร้างสรรค์อาเซียนที่มุ่งสู่ประชาชนและถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผลักดันสันติภาพ เสถียรภาพในภูมิภาค ผลักดันความมั่นคงและความร่วมมือในการเดิน เรือ ผลักดันการขยายตัวที่รอบด้านและอาศัยพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ยกระดับสถานะในการพึ่งพาตนเองของอาเซียน นำอาเซียนกลายเป็นตัวอย่างของความร่วมมือภูมิภาคและผลักดันบทบาทของอาเซียนบนเวทีโลก

การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนกลายเป็นแกนกลางของภูมิภาค (core regional structure) เป็นสถาบันหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เราจะเห็นได้ว่าขณะนี้มหาอำนาจไม่ว่าจะเป็น สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น และมหาอำนาจอื่นๆ จะต้องเดินทางมาประชุมสุดยอดกับอาเซียนทุกปี เพราะฉะนั้น การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนเป็นตัวแสดงสำคัญอีกตัวหนึ่ง ที่สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น จะต้องเอามาพิจารณาในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาค

การจัดทำเอกสารวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะรวบรวมความรู้ทางวิชาการและเสนอแนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียน(ASEAN) กับประเทศมหาอำนาจเฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นในห้วงเวลาปี 2017-2026

Col.

(Ngethsovann Arundeth)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
วิธีดำเนินการวิจัย	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยภูมิรัฐศาสตร์และภูมิศาสตร์การเมือง	7
กรอบแนวคิดของการวิจัย	22
สรุป	23
บทที่ 3 บทบาทและท่าทีของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ในปัจจุบัน	24
บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีน	24
บทบาทของสหรัฐอเมริกา	28
บทบาทของญี่ปุ่น	33
สรุป	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประชาคมอาเซียนต่อ	
บทบาทและอิทธิพลของมหาอำนาจ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น	40
การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจและผลกระทบต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	40
การวิเคราะห์	44
นโยบายการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในทะเลจีนใต้ระหว่างประชาคมอาเซียนกับจีน	45
นโยบายการดำเนินการประชาคมอาเซียนต่อสหรัฐอเมริกา	47
นโยบายการดำเนินการประชาคมอาเซียนต่อญี่ปุ่น	50
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	55
สรุป	55
ข้อเสนอแนะ	63
บรรณานุกรม	66
ประวัติย่อผู้วิจัย	69

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1-1	ธงชาติของประเทศอาเซียน 10 ประเทศ	2
1-2	การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 30 ณ กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ เมื่อ 29 เมษายน ค.ศ. 2017	3
1-3	อาเซียน 10 ประเทศ + 3 (จีน เกาหลี ญี่ปุ่น)	5
2-1	Geo-politics	8
2-2	Heartland ถูกโซเวียตนำไปประยุกต์ใช้	9
2-3	Rimland Strategy	10
2-4	รูปแบบของการใช้กำลังอำนาจแต่ละยุคสมัย	11
2-5	The Historical Geographical Risk Index ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900	14
2-6	ความเสี่ยงทางด้านภูมิศาสตร์การเมืองในช่วงปี ค.ศ. 1985 ถึงปี ค.ศ. 2015	14
2-7	สัดส่วนของจีน ในภาพรวมรายปี 1900-2015 ของการรับการลงทุนจากต่างประเทศ	17
2-8	ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง บนเวทีการประชุมสภาเศรษฐกิจโลก	19
2-9	กรอบแนวคิดของการวิจัย	22
3-1	ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง แถลงสุนทรพจน์ ในการประชุมที่ World Economic Forum 2017	25
3-2	เส้นทาง One Belt One Road (OBOR)	25
3-3	ประธานาธิบดี Donald Trump แถลงนโยบายต่อที่ประชุมร่วมสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2017	30
3-4	ความสัมพันธ์ระหว่าง สหรัฐอเมริกา กับ ประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	30
3-5	นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง เมื่อ 31 ตุลาคม 2017	35
4-1	Air Defense Identification Zone of Japan (blue), China (pink), and Korea (green)	41
4-2	พื้นที่ขัดแย้งในทะเลจีนใต้	43

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
4-3	หมู่เกาะสแปรตลีย์ (The Spratly Islands) หรือหมู่เกาะหนานซาในทะเลจีนใต้	45
4-4	ผู้นำประเทศในการประชุมสุดยอด Trans-Pacific Partnership(TPP)ค.ศ.2010	48

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การก่อตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ได้ยกระดับสถานะและคุณค่าเชิงยุทธศาสตร์ของอาเซียน (ASEAN Strategy) ได้รับความสนใจและการเข้าร่วมของหุ้นส่วนภายนอกเพื่อเป้าหมายร่วมคือสันติภาพ เสถียรภาพและการพัฒนา การประชุมระดับสูงพิเศษกับสหรัฐ รัสเซียและจีนในปีที่ผ่านมาเป็นการพิสูจน์อย่างชัดเจนถึงการให้ความสำคัญ การสนับสนุนของหุ้นส่วนต่างๆ (partnerships) ให้แก่อาเซียน สำหรับสหรัฐ ซึ่งเป็นหุ้นส่วนรายใหญ่ของภูมิภาค ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนบทบาทการเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในโครงสร้างของภูมิภาคที่กำลังเป็นรูปเป็นร่าง ให้คำมั่นที่จะสนับสนุนอาเซียนในการสร้างสรรค์ประชาคม (creative community) และย้ำว่า อาเซียนคือหุ้นส่วนเศรษฐกิจสำคัญ (vital economic partnerships) ของสหรัฐ ปฏิบัติข้อคิดริเริ่มเชื่อมโยงอาเซียน-สหรัฐต่อไป

ปี 2017 อาเซียนได้กำหนดเนื้อหาที่ให้ความสนใจเป็นอันดับต้นๆ 6 ด้าน ประกอบด้วย การสร้างสรรค์อาเซียนที่มุ่งสู่ประชาชนและถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผลักดันสันติภาพ เสถียรภาพในภูมิภาค ผลักดันความมั่นคงและความร่วมมือในการเดินเรือ ผลักดันการขยายตัวที่รอบด้านและอาศัยพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ยกระดับสถานะการพึ่งพาตนเองของอาเซียน นำอาเซียนกลายเป็นตัวอย่างของความร่วมมือภูมิภาคและผลักดันบทบาทของอาเซียนบนเวทีโลก (Posttoday,online, <https://www.posttoday.com/biz/aec/news>)

การเติบโตของเงินรวมทั้งอินเดีย เกาหลีใต้ อาเซียน และญี่ปุ่น จะทำให้ศตวรรษที่ 21 เป็น “ศตวรรษของเอเชียแปซิฟิก” บดบังรัศมีมหาอำนาจสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ากลุ่มประเทศอาเซียนบวกสามซึ่งประกอบด้วยประเทศอาเซียน 10 ประเทศ และจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สามารถก่อตั้งกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asian Community) รวมทั้งก่อตั้งสถาบันการเงินเอเชีย (Asian Monetary Fund) และเงินตราเอเชีย (Asian Currency) ได้สำเร็จ อำนาจเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารของโลกจะสมดุลและถ่วงดุลกันระหว่าง สหภาพยุโรป ประชาคมเศรษฐกิจเอเชีย และเขตเศรษฐกิจทวีปอเมริกาเหนือ โดยมีรัสเซียและอินเดียเป็นตัว

ถ่วงดุล (balance) ระหว่าง 3 ภูมิภาค หรือการเมืองโลกอาจมีลักษณะเป็นการ “ประสานอำนาจ” (concert of powers) ระหว่าง 3 ภูมิภาค ร่วมกับรัสเซียและอินเดีย โลกจะมีความสมดุล มีความมั่นคง และมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม มหาอำนาจเก่าและใหม่มีการแข่งขันและต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา รูปแบบของความร่วมมือและความขัดแย้งจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้นำของมหาอำนาจกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบันและอนาคต

แผนภาพที่ 1-1 ธงชาติของประเทศอาเซียน 10 ประเทศ

แผนภาพที่ 1-2 การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 30 ณ กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ เมื่อ 29 เมษายน ค.ศ.2017

การขึ้นสู่อำนาจของจีนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้นำจีนคือประธานาธิบดี หู จิ่น เทา ได้กล่าวว่าเป็น “การขึ้นสู่อำนาจแบบสันติ” (Peaceful rise) นั้น อาจจะไม่สันติก็ได้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจดำเนินนโยบายของผู้นำสหรัฐอเมริกา ยุโรป รัสเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย และอาเซียน ในช่วงระยะเวลาปัจจุบันและอนาคตอันใกล้

การเติบโตทางเศรษฐกิจ การทหารและการเมืองของจีน ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดโดยประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านของจีน เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย และอาเซียน โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของตน ซึ่งทำให้ผู้นำประเทศจีนต้องดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวังไม่ให้ต่างชาติมองการเติบโตของจีนว่าเป็น “ภัยคุกคาม” ต่อภูมิภาคเอเชียและสังคมโลก เนื่องจากการเติบโตของจีนย่อมมีผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้นำจีนและประเทศมหาอำนาจเก่า ที่พยายามปกป้องผลประโยชน์ของตนอย่างเต็มที่

ปัญหาการทดลองยิงจรวดและอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือมีผลต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ และทำให้สหรัฐฯ ต้องติดตั้งระบบจรวดป้องกันจรวดโจมตีจากเกาหลีเหนือในญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็เลวร้ายลงในช่วงการปกครองของนายกรัฐมนตรี โคอิซุมิของญี่ปุ่น เนื่องจากโคอิซุมิมีนโยบายจะแก้ไขรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นให้ญี่ปุ่นสามารถมีกองทัพและ

ทำสงครามเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของญี่ปุ่นได้เหมือนประเทศอิตาลีโดยทั้งหลาย แต่การที่ผู้นำญี่ปุ่นยังคงไม่ยอมรับผิดชอบต่อการทำสงครามที่โหดร้ายทารุณต่อประเทศเพื่อนบ้านในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และนายกรัฐมนตรีโคอิซูมิยังเดินทางไปเคารพวิญญาณทหารญี่ปุ่นที่เสียชีวิตในสงครามทุกปีที่ศาลยาคูซุชิ ทำให้จีนและเกาหลีประท้วงและหว่ากระแวงว่าญี่ปุ่นอาจจะหันไปหาลัทธิชาตินิยมและรื้อฟื้นลัทธิทหารขึ้นมาใหม่ ในขณะที่เดียวกันผู้นำและฝ่ายความมั่นคงของญี่ปุ่นก็มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามของญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามเช่นแทนสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายไป ญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด รวมทั้งสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ ต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย และตะวันออกกลางในการลงนามในสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันกับสหรัฐฯ ฉบับใหม่ในปี ค.ศ.1999 และร่วมมือกับสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ในการค้นคว้าวิจัยพัฒนาระบบจรวดต่อต้านจรวด ความร่วมมือทางทหารระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ มีลักษณะคลุมเครือที่อาจทำให้ญี่ปุ่นสามารถแทรกแซงในปัญหาได้หวั่นของจีนได้ จึงทำให้ผู้นำจีนไม่ไว้วางใจในญี่ปุ่นมากนัก ในขณะที่เดียวกันการเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและการเพิ่มงบประมาณพัฒนากองทัพของจีนกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ทางการค้า การเมือง และความมั่นคงของญี่ปุ่น ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างสองชาติมหาอำนาจเอเชียในเวทีต่างๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในเวทีการเมืองอาเซียน+3

การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนกลายเป็นแกนกลางของภูมิภาค (core regional structure) เป็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เราจะเห็นได้ว่า ขณะนี้มหาอำนาจไม่ว่าจะเป็นจีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและมหาอำนาจอื่นๆ จะต้องเดินทางมาประชุมสุดยอดกับอาเซียนทุกปี เพราะฉะนั้น การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนเป็นตัวกลางสำคัญอีกตัวหนึ่ง ที่มหาอำนาจจะต้องเอามาพิจารณาในการกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อภูมิภาค

แผนภาพที่ 1-3 อาเซียน10ประเทศ + 3 (จีน เกาหลี ญี่ปุ่น)

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงบทบาทของมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา ประกอบกับการพัฒนาและบทบาทที่เพิ่มขึ้นของอาเซียนในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า บทบาทของประเทศมหาอำนาจ ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการดำเนินไปแบบใดในปัจจุบัน และอาเซียนควรมีแนวทางการวางความสัมพันธ์รูปแบบใดในห้วงเวลาปี 2017-2026 เพื่อให้ปลอดภัยท่ามกลางสภาวะแวดล้อมด้านการเมืองและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia region)
2. เพื่อเสนอแนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียน(ASEAN) กับประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นในห้วงเวลาปี 2017-2026

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาบทบาท ในปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร การบรรยาย และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำมา เขียนอธิบาย และพรรณนา (explanation and describe) แล้ววิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึง บทบาทปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia region) ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ
2. ได้ข้อเสนอแนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียน(ASEAN) กับประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นในห้วงเวลาปี 2017-2026

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้สรุปประกอบด้วย

- 1.แนวคิด ทฤษฎี ภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์การเมือง (Geo-politics and Political Geography)
- 2.แนวคิด ทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy)
- 3 แนวคิดดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power)
- 4.การประชุมอำนาจ (Concert of Powers)
- 5.กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยภูมิรัฐศาสตร์และภูมิศาสตร์การเมือง (Geo-politics and Political Economy)

ความรู้เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ได้เจริญขึ้นมาในศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะศตวรรษที่ 20 เกิดนักภูมิรัฐศาสตร์หลายคน ได้แก่ Alfred Thayer Mahan, Sir Halfore Mackinder, Friedrich Ratzel, Rudolf Kjellen, Karl Haushofer

หลักวิชาภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างวิชาภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์และการทหาร โดยวิชานี้เคยแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดตั้งแต่ยุคต้นสงครามเย็นไปจนถึงยุคล่มสลายของสหภาพโซเวียต การขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับโซเวียตล้วนถูกขับเคลื่อนด้วยทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์โลกระหว่างสองสำนัก ได้แก่

1.แนวคิด ทฤษฎี Geo-politics and Political Geography (ภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์การเมือง)

1.1 ทฤษฎีดินแดนหัวใจ หรือ Heartland ที่ถูกคิดค้น โดย Mackinder นักภูมิศาสตร์ชื่อดัง มีสาระสำคัญอยู่ที่การยึดกุมแผ่นดินพื้นที่ทวีปยูเรเชีย (ยุโรปบวกเอเชีย) เพื่อครองเกาะโลก

แผนภาพที่ 2-1 Geo-politics

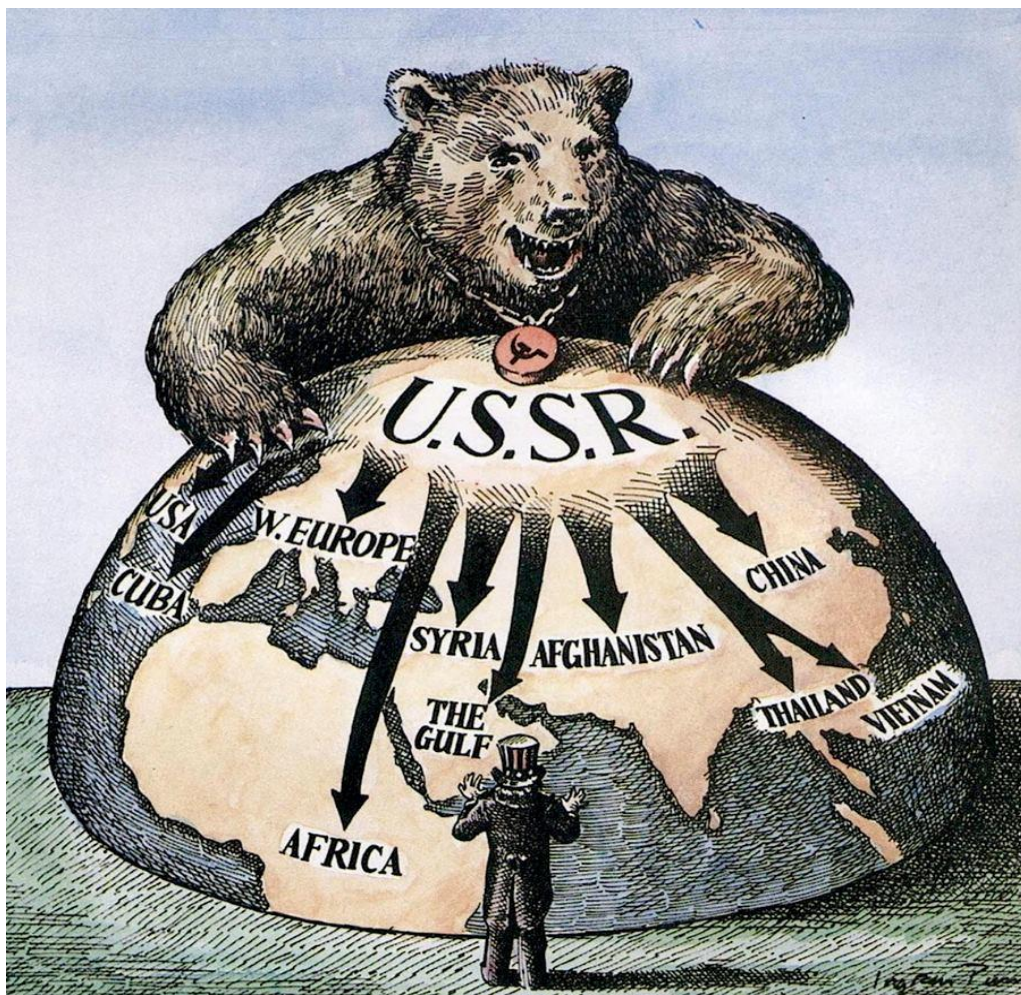

ที่มา : Slideshare.net ออนไลน์.เข้าถึงได้จาก:<https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-69545678> ,
ปี2561.

โดยรัฐที่ต้องการขยายแสนยานุภาพเป็นเจ้าโลกนั้น (World Hegemon) จำเป็นต้องเคลื่อนกำลังทหารพร้อมอำนาจเศรษฐกิจเพื่อรัฐยุโรปตะวันออก หรือแม้กระทั่งเอเชียกลาง-ตะวันออกกลาง ทั้งนี้เพื่อเป็นการปักหมุดแกนหมุน (Pivot) สำหรับการกระจายกำลังจากย่านพื้นที่ปตอนในเข้าสู่ดินแดนพื้นสมุทร คือ ต้องมีการขยายกำลังจากบกลงสู่ทะเล นั่นเอง

ทฤษฎีดินแดนหัวใจ ถูกผู้นำและนักยุทธศาสตร์โซเวียตนำไปประยุกต์ใช้จนมีผลต่อทิศทางนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงสหภาพโซเวียต เช่น การครอบครองยุโรปตะวันออก โดยถือเป็นการเล่นเกมภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อส่งเสริมให้โซเวียตสู่ตำแหน่งเจ้าโลก

แผนภาพที่ 2-2 Heartland ถูกโซเวียตนำไปประยุกต์ใช้

ที่มา : Slideshare.net ออนไลน์.เข้าถึงได้จาก:<https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-69545678> ,
สืบค้นปี2561.

1.2. ทฤษฎีดินแดนริมขอบ หรือ Rimland ที่ถูกคิดค้น โดย Spykman อดีตอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากมหาวิทยาลัยเยล มีสาระหลักอยู่ที่กิจกรรมปิดล้อมการขยายตัวของเขตหัวใจ โซเวียตผ่านการครอบครองดินแดนริมขอบที่ล้อมประชิดดินแดนหัวใจจากแนวชายฝั่งทะเล ซึ่งอาณาบริเวณริมขอบโลก ได้แก่ ชายฝั่งยุโรปตะวันตก พื้นที่บางส่วนในตะวันออกกลางและเขตรัฐเอเซีย เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนญี่ปุ่นและคาบสมุทรเกาหลี โดยหากรัฐใดสามารถขยายสมุทรานุภาพ (Oceanic Power) ในการสร้างฐานทัพเรือลอยน้ำเพื่อครอบครองย่านริมขอบทั้งหมด รัฐนั้นก็ประสบความสำเร็จในการทอนกำลังรัฐหัวใจ

แผนภาพที่ 2-3 Rimland Strategy

ที่มา : Slideshare.net ออนไลน์.เข้าถึงได้จาก:<https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-69545678> ,
สืบค้นปี2561.

ทฤษฎีนี้ ถูกผู้นำและนักยุทธศาสตร์สหรัฐนำไปใช้เพื่อเป็นทฤษฎีแก้สำหรับปิดล้อมแผ่นดินหัวใจที่เป็นเขตอิทธิพลโซเวียตรวมถึงนำไปใช้เป็นแนวคิดหลักในการดำเนินนโยบายตริงคอมมิวนิสต์ให้อยู่กับที่ หรือที่เรียกกันว่า "Containment Policy"

แผนภาพที่ 2-4 รูปแบบของการใช้กำลังอำนาจแต่ละยุคสมัย

ที่มา : Slideshare.net ออนไลน์.เข้าถึงได้จาก:<https://www.slideshare.net/tarayasri/ss-69545678> ,
สืบค้นปี2561.

การประยุกต์แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ ผู้การอธิบายปรากฏการณ์ของการเมืองระหว่างสองมหาอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกา – รัสเซีย ได้เกิดการขัดข้องกันจนส่งผลสะท้อนต่อภูมิทัศน์การเมืองโลก จึงปฏิเสธมิได้ว่า ประธานาธิบดี Donald Trump ของสหรัฐอเมริกา จะยังคงสภาพเป็นฟันเฟืองหลักที่นำแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ เข้าไปใช้ขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เพื่อรี้งตำแหน่งอภิมหาอำนาจโลกสืบไป ไม่ว่าจะเป็น การคงหรือเพิ่มฐานทัพเรือตามรัฐริมทะเลต่างๆ หรือ การติดตั้งฐานยิงขีปนาวุธเพื่อสร้างวงล้อมบีบกระชับรัสเซีย หรือแม้กระทั่งเงินซึ่งมีเขตพื้นที่ทวีปตอนในที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของ Heartland

ภูมิศาสตร์การเมืองคือ ภูมิศาสตร์แขนงหนึ่ง ศึกษาเน้นหนักในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองของรัฐต่างๆ ในโลก ส่วนภายใต้กรอบแนวคิดภูมิศาสตร์การเมือง (Political Geography) การล่มสลายของสหภาพโซเวียตเมื่อ 20 ปีก่อนได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมดุลของภูมิศาสตร์การเมืองโลกในช่วงที่ผ่านมา จากที่เคยมีเพียง 2 ขั้วอำนาจใหญ่คือสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกากลายเป็นหลายขั้วอำนาจในปัจจุบัน (Bipolar political power to Multipolar)

บทความเรื่อง China's Long Road to Superpower Status ที่ปรากฏในเว็บไซต์ของ “ยูเอสนิวส์” (USNews) (ดูรายละเอียดบทความนี้ได้ที่ <http://www.usnews.com/opinion/blogs/world-report/2014/11/10/china-is-not-the-next-global-superpower>) กลับเป็นตัวอย่างอันแท้จริงของสิ่งที่อ้างกันว่าเป็น “บทวิเคราะห์” ทางวิชาการ ชนิดซึ่งนำมาเผยแพร่กันไปทั่วในสื่อมวลชนของสหรัฐฯ ว่าพวกชนชั้นนำวอชิงตัน/วอลล์สตรีท (ผ่านทางคลังสมองผ่านทางสำนักวิจัยอันมีวิสัยทัศน์แสนจะคับแคบของพวกเขา) ยังคงยึดติดอยู่กับมายาที่ชอบอ้างกันว่าสหรัฐฯ มีบทบาท “ทางประวัติศาสตร์” ในการเป็น “ผู้ตัดสินชี้ขาดของเอเชียแห่งยุคใหม่” และเป็น “ผู้ถ่วงดุลอำนาจรายสำคัญที่สุด” ทำให้มีมหาชนในสหรัฐฯ (และในยุโรปตะวันตกด้วย) ยังคงไม่สามารถจินตนาการถึงผลกระทบของ “เส้นทางสายไหมเส้นใหม่” ซึ่งจะมีต่อภูมิรัฐศาสตร์แห่งยุคศตวรรษที่ 21

อดีตทูตสหรัฐประจำรัสเซีย นาย Thomas Pickering ชี้ว่าภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเมื่อปี ค.ศ 1991 โลกได้เกิดขั้วอำนาจใหม่ๆ ขึ้นอีกหลายขั้วซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียคาดหมายเอาไว้ แต่เป็นสิ่งที่สหรัฐฯ ไม่ต้องการ โลกหลังการล่มสลายของโซเวียต 20 ปีก่อน” อดีตทูตสหรัฐประจำรัสเซียระบุว่า ขั้วอำนาจใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากสหรัฐกับรัสเซียใหม่แล้ว ยังมีจีน อินเดีย ยุโรป ญี่ปุ่นและอาจรวมถึงบราซิลที่ล้วนก้าวขึ้นมาด้วยพลังอำนาจทางเศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมากหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จีนก้าวขึ้นมาเป็นขั้วอำนาจใหญ่แทน (“ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์การเมือง” ,ออนไลน์,2560)

เกี่ยวกับบทบาทของจีน วันที่ 26 พ.ย. 2558 เว็บไซต์สำนักข่าว CNN ของสหรัฐฯ รายงานบทวิเคราะห์เรื่องจุดร้อนแรงในภูมิศาสตร์การเมืองโลกในปี 2559 หนึ่งในนั้นคือ จีน ประเด็นดังครีดยหลักคือการอ้างอาณาเขตทางทะเลของจีนในทะเลจีนใต้ก่อให้เกิดปัญหาพิพาทระหว่างจีนกับฟิลิปปินส์ ไต้หวัน เวียดนาม และประเทศเพื่อนบ้านอื่น ประเทศที่เล็กกว่าเกรงว่าจะเสียดุลยในการเข้าถึงเส้นทางเดินเรือสายหลักและพื้นที่ทำการประมง เช่นเดียวกับความเป็นไปได้ที่จีนจะขยายแสนยานุภาพทางทหารในภูมิภาค เมื่อปี 2557 จีนได้ประกาศว่าจะดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงการเป็นเกาะเทียม และเมื่อเดือน ต.ค. 2558 เรือพิฆาตสหรัฐฯ ได้เข้าไปใกล้เกาะเทียมดังกล่าวว่า 12 ไมล์ทะเลเป็นครั้งแรก ซึ่งจีนมองการดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐฯ ว่าเป็นการข่มขู่อย่างร้ายแรง เหตุการณ์ดังกล่าวได้แสดงการเป็นทั้งมิตรและปรปักษ์ (frenemies) ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในหลาย

ประเด็น รวมทั้งเรื่องการค้า ความมั่นคงด้านไซเบอร์ และการแข่งขันพื้นที่อิทธิพลในหลายประเทศ ในเอเชียและลาตินอเมริกา นอกจากนี้ การที่อัตราเติบโตทางเศรษฐกิจจีนลดลงหลังจากที่เติบโตอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อาจเป็นภัยคุกคามเศรษฐกิจโลก

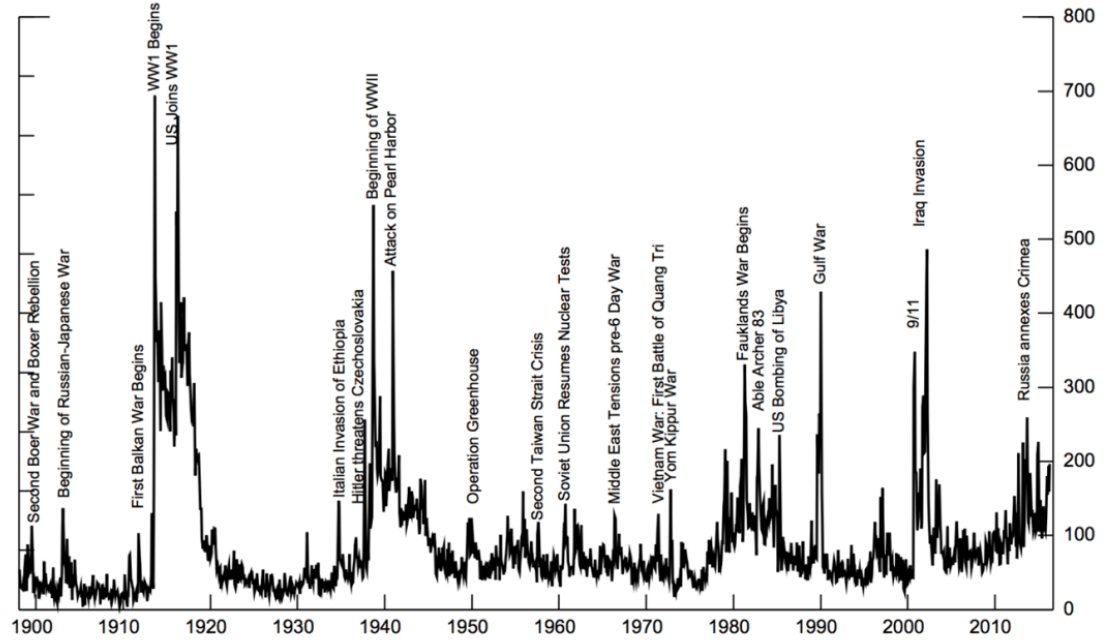
บทความ ‘Political shocks reorient markets’ ในรายงานของธนาคารเพื่อการชำระหนี้ระหว่างประเทศ -- Bank for International Settlements หรือ BIS (Bank for International Settlements (2017). “Political shock reorient markets”. BIS 87th Annual Report.) ได้หยิบยกหลักฐานต่างๆ ที่บ่งชี้ถึงความสำคัญของภูมิศาสตร์การเมืองโลกในฐานะความเสี่ยงที่ไม่ควรมองข้าม

ความไม่แน่นอนทางภูมิศาสตร์การเมืองโลกนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ นอกจากเหตุการณ์การก่อการร้ายข้ามชาติแล้ว ยังมีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ หรือความรุนแรงในชั้นทำสงคราม ระดับความเสี่ยงทางด้านภูมิศาสตร์การเมืองโลกและเหตุการณ์สำคัญในรอบ 100 กว่าปีที่ผ่านมา จะเห็นว่า ‘การปะทุขึ้น’ (spikes) ของความตึงเครียดทางภูมิศาสตร์การเมืองโลกนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยมีระดับความรุนแรงของเหตุการณ์แตกต่างกัน ความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นมากที่สุดเท่าที่โลกเคยประสบก็คงจะหนีไม่พ้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสงครามโลกครั้งที่สอง ตามแผนภาพที่ 2 - 5

หากลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในช่วงประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา คือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 จนถึงปี ค.ศ. 2016 ตามแผนภาพที่ 2 - 6 จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่การก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน ปี ค.ศ. 2001 หรือเหตุการณ์ 9/11 ความตึงเครียดที่สำคัญๆ ของภูมิศาสตร์การเมืองดูเหมือนจะเกิดบ่อยครั้งมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับช่วง 15 ปีก่อนหน้า

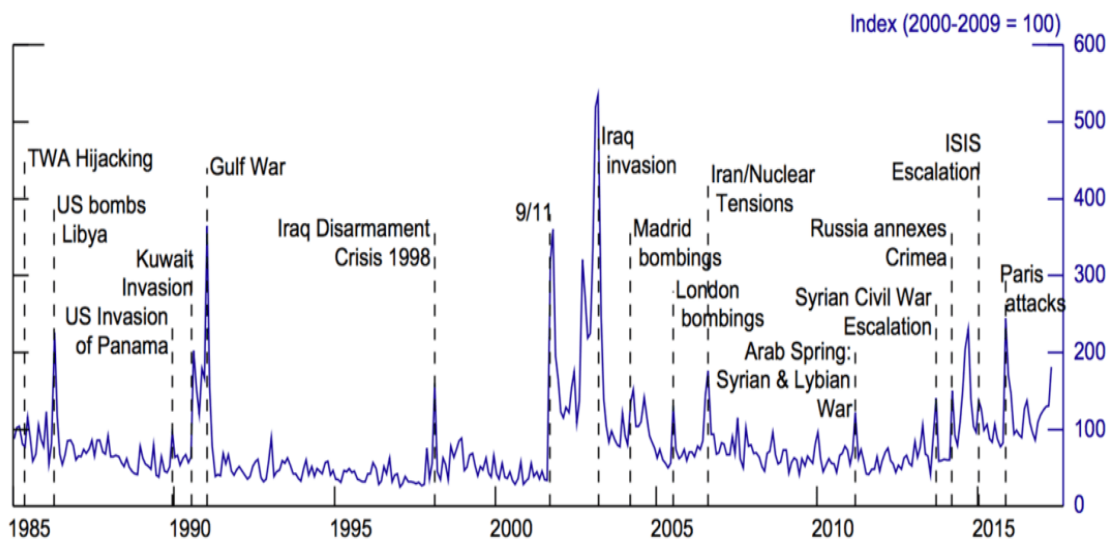
ดัชนีวัดระดับความเสี่ยงของภูมิศาสตร์การเมืองโลกดังที่ได้กล่าวมานี้ มาจากงานวิจัยของ Dario Caldara และ Matteo Iacoviello (นักเศรษฐศาสตร์แห่ง U.S. Federal Reserve) ที่ได้ปรับปรุงล่าสุดเมื่อเดือนกรกฎาคม 2017 โดย Caldara and Iacoviello ทำการวัดระดับความเสี่ยงเหล่านี้จากการค้นหาคำที่เกี่ยวข้อง (keywords) ที่สามารถครอบคลุมเหตุการณ์ด้านภูมิศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะ และนับจำนวนความถี่ของบทความจากหนังสือพิมพ์สำคัญๆ จำนวนกว่า 10 ฉบับ เพื่อมาคำนวณเป็นดัชนีชี้วัด (News-based index) นอกเหนือจากดัชนีวัดระดับความเสี่ยงด้านภูมิศาสตร์การเมืองโลกแล้ว Caldara and Iacoviello ได้ประมาณการผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจ ซึ่งค้นพบว่า การปะทุเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงด้านภูมิศาสตร์การเมืองส่งผลกระทบต่อทางลบในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 2 – 5 The Historical Geographical Risk Index ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900

ที่มา: Caldara, Dario and Matteo Iacoviello, “Measuring Geopolitical Risk“. Working paper, Board of Governors of the Federal Reserve Board, 2017 (version: 11 July 2017).

แผนภาพที่ 2 – 6 ความเสี่ยงทางด้านภูมิศาสตร์การเมืองในช่วงปี ค.ศ. 1985 ถึงปี ค.ศ. 2015

ที่มา: Caldara, Dario and Matteo Iacoviello, “Measuring Geopolitical Risk“. Working paper, Board of Governors of the Federal Reserve Board, 2017 (version: 11 July 2017).

2. แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วย เศรษฐกิจการเมือง (Political Economy)

2.1 ระบบเศรษฐกิจและการเมือง

จะต้องวิเคราะห์คู่กันเสมอ และในความเป็นจริงส่วนของสังคมก็เกี่ยวพันอยู่ในเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองด้วย ระบบเศรษฐกิจแบ่งได้อย่างกว้างๆ คือ ระบบที่เรียกว่าเสรีโดยใช้กลไกตลาด และระบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางโดยไม่ให้น้ำหนักกับกลไกของตลาด ซึ่งทั้งสองระบบนี้ต้องมองเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองด้วยว่าเป็นระบบประชาธิปไตยหรือระบบเผด็จการ ในขณะที่เดียวกันเศรษฐกิจทุนนิยมอาจจะถูกมาเป็นนโยบายรัฐสวัสดิการ กล่าวคือยังมีการใช้กลไกตลาดอยู่แต่มีนโยบายพิเศษคุ้มครองประชาชนส่วนใหญ่เพื่อให้มีความมั่นคงในชีวิตเศรษฐกิจโดยมีสวัสดิการต่างๆ ในส่วนนี้ต้องถือว่าเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจ

จากการที่มีการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการแปรเปลี่ยนคาบเกี่ยวกันระหว่างระบบเศรษฐกิจทั้งสาม (ระบบเศรษฐกิจเสรีแบบระบบตลาด ระบบสังคมนิยม ระบบสวัสดิการหรือประชานิยมเป็นสิ่งที่กำหนดโดยรัฐ) พูดถึงระบบเศรษฐกิจต้องคู่กับระบบการเมืองการปกครอง ปรัชญา สังคมและการดำรงชีวิต ซึ่งต้องแยกให้ชัดว่าส่วนใดเป็นนโยบายส่วนใดเป็นระบบ) เช่น สหรัฐฯ นำเอาสวัสดิการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนิยมมาใช้เงินเป็นเผด็จการคอมมิวนิสต์เพราะประชาชนไม่มีเสรีภาพทางการเมือง แต่มีเสรีภาพทางสังคมประกอบธุรกิจได้และใช้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในระดับหนึ่ง เวียดนามกำลังดำเนินตามแนวทางนี้ ในสหรัฐฯ ถึงแม้จะเป็นประชาธิปไตย เป็นเศรษฐกิจทุนนิยมแต่ก็มีการกล่าวว่างค์กรทหารและนักลงทุนอุตสาหกรรมหนักทางด้านอาวุธและน้ำมัน รวมทั้งสถาบันการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านสงคราม มีการกล่าวหาว่าสหรัฐอเมริกาเป็น military-industrial complex เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่าการผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจการเมืองและมาตรการนโยบายปนเปกันในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าระบบที่แตกต่างกันนี้จะมาพบกันที่จุดๆ หนึ่ง (the convergence theory) มากน้อยต่างกันแล้วแต่กรณี

2.2 การค้าโลกท่ามกลางกระแสกดดันทางการค้า

จากสถานะเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน อาทิ นโยบาย America First ของประธานาธิบดี Donald Trump ของสหรัฐฯ และการตอบโต้จากประเทศคู่ค้า อีกทั้งการแยกตัวของ Brexit ของสหราชอาณาจักรจาก สหภาพยุโรป (European Union) เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่น่าจะกล่าวได้ว่าความแน่นแฟ้นทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคี (multilateralism) กำลังถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง

หากประธานาธิบดี Trump ตั้งใจที่จะ ‘สั่งสอน’ คู่ค้าสำคัญ เช่น ประเทศจีน ด้วยการขึ้นภาษีนำเข้าจริงๆ จีนก็สามารถสวนกลับได้ด้วยนโยบายกีดกันทางการค้าเช่นกัน การปะทะกันระหว่างประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่อันดับ 1 และ 2 เป็นการสร้างบรรยากาศสงครามการค้าที่สามารถลุกลามสู่เศรษฐกิจทั้งเล็กใหญ่ทั่วโลกได้

2.3 จังหวะใหม่ของเกมรุกเศรษฐกิจจีน

เดิมที่จีนเองมี road map ที่จะพยายามเข้ามาบีบคั้นบทบาทบนเวทีโลกมากขึ้นอยู่แล้วตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การเมืองโลกในขณะนี้ มีความเป็นไปได้สูงที่จีนจะต้องดำเนิน ‘เกมรุก’ นอกบ้านมากกว่าเดิมด้วยเหตุผล 3 ประการ ต่อไปนี้

2.3.1. จีนไม่สามารถนิ่งเฉยได้เมื่อตกเป็นเป้าของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี Trump

‘การสั่งสอนจีน’ เป็นหนึ่งในคำสัญญาที่ประธานาธิบดี Trump พูดไว้เสมอ การขึ้นภาษีนำเข้าและนโยบายกีดกันทางการค้าในรูปแบบอื่นๆ ต่อจีน เหมือนการเป็นการสร้างอุปสรรคอย่างไม่จำเป็นให้กับเศรษฐกิจจีนที่ขณะนี้กำลังชะลอตัวลงเนื่องจากการทิศทางการเศรษฐกิจครั้งสำคัญจากการพึ่งพาการส่งออกและการลงทุนมาสู่การบริโภคภายในและการขยายตัวของภาคบริการ

2.3.2. การแสดงที่ท่าของสหรัฐฯ ว่าจะไม่ทำตัวเป็นตัวตั้งตัวตีเพื่อส่งเสริมความแน่นอนเส้นทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีบนเวทีโลกเท่าในอดีตอีกต่อไป

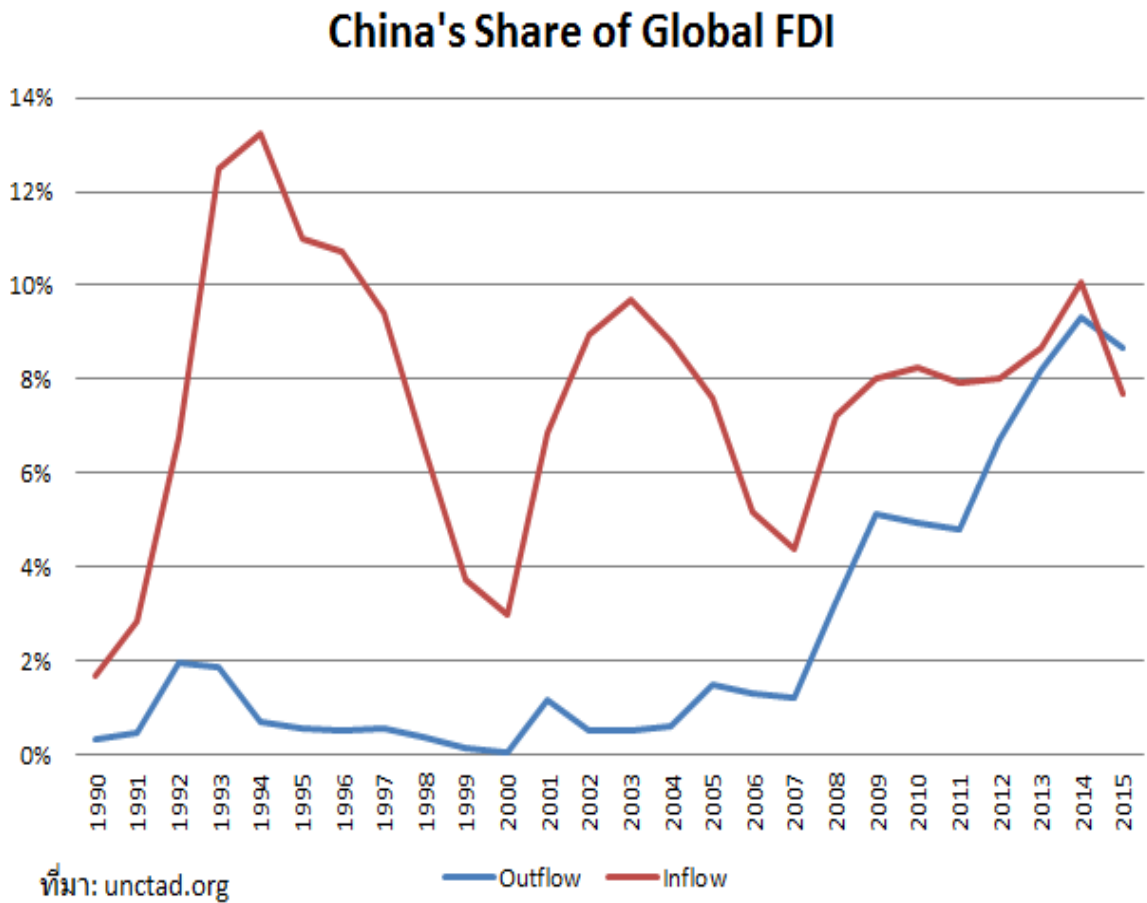
ถือเป็นการเปิดช่องว่างที่จีนสามารถเลือกใช้ประโยชน์ได้ และดูเหมือนว่าผู้นำจีน สี จิ้นผิง ก็ได้เริ่มเดินหมากนี้แล้วอย่างชัดเจนจากสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมสุดยอดผู้นำ APEC CEO Summit เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2015 อีกทั้งเขาจะเป็นผู้นำจีนคนแรกในประวัติศาสตร์ที่ได้เข้าร่วมประชุมสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ที่เมืองดาวอส 2017 ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความร่วมมือแบบพหุภาคีอีกด้วย ถือเป็นสัญญาณว่าจีนพร้อมที่จะทำหน้าที่ ‘อุดช่องโหว่ผู้นำ’ แทนสหรัฐฯ เท่าที่จีนทำได้

2.3.3. จีนเอาจริงกับการเพิ่มรอยเท้า (footprint) และเหตุการณ์สำคัญ (milestone) ทางเศรษฐกิจและการเงินในรูปแบบใหม่ๆ

ตัวอย่างที่โดดเด่นที่สุดคือการพลิกจากสถานะที่ตนเคยเป็น ‘ผู้รับ’ ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment --FDI) มาเป็น ‘ผู้ลงทุน’ อันดับที่ 3 ของโลกเมื่อเร็วๆ นี้ (แผนภาพที่ 2-5) ทั้งๆ ที่เมื่อสิบปีที่แล้วเคยเป็นประเทศที่ออกไปลงทุน (สินน้ำเงิน) ไม่ถึง 2% ของ FDI ทั้งหมดในโลก สถานะ ‘ผู้ซื้อโลก’ ใหม่ของจีนบวกกับความสำเร็จในการก่อตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) และการที่เงินหยวนได้รับเข้าเป็นส่วน

หนึ่งของตะกร้า Special Drawing Right --SDRs ของ IMF สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของจีนในการปรับเปลี่ยนจากยุทธศาสตร์เชิงรับ ‘reform and opening up’ สมัย เต็งเสี่ยวฝิง มาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ‘going global’ และ ‘one belt, one road’ ที่จะทำการเชื่อมจีนเข้ากับ เอเชีย แอฟริกา และยุโรปผ่าน ‘เส้นทางสายไหมเศรษฐกิจ’ อย่างชัดเจน

แผนภาพที่ 2 – 7 สัดส่วนของจีน ในภาพรวมรายปี 1900-2015 ของการรับการลงทุนจากต่างประเทศ

ที่มา : unctad.org ,2016

2.4 การปรับทิศทางเศรษฐกิจของจีนท่ามกลางปัญหาหนี้

หลายประเทศมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอันแน่นแฟ้นกับประเทศจีน ดังนั้น หลังจากเหตุการณ์ Brexit และผลเลือกตั้งสหรัฐฯ ความคาดหวังในความสำเร็จ ทิศทาง และความราบรื่นของการนโยบายของจีนท่ามกลางปัญหาหนี้จะมีมากขึ้นเมื่อกลับมาพิจารณาที่เศรษฐกิจจีน สิ่งที่เราควรนำมาพิจารณาคือ

2.4.1 การขยายตัวและสัดส่วน Gross Domestic Product –GDP ของภาคบริการ ซึ่งถือเป็นหัวใจของการปรับทิศทางครั้งนี้ ทุกวันนี้โดยรวมแล้วถือว่าจีนมีความคืบหน้าพอสมควร เนื่องจากภาคบริการขยายตัวได้ถึง 8.3% ในปี 2015 แซงหน้าภาคอุตสาหกรรมการผลิตและการก่อสร้างซึ่งโตแค่ 6% อย่างไรก็ตามภาคบริการจีนซึ่งขณะนี้ครองสัดส่วนราว 50% ของ GDP ยังถือว่าห่างไกลเป้าหมายเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วอื่นๆ เช่นสหรัฐฯ ที่ภาคบริการครองสัดส่วนกว่าถึง 80% ของ GDP

2.4.2 ระดับนวัตกรรมของจีน นั้นเป็นอีกหนึ่งมาตรวัดว่าจีนปรับทิศทางได้มีคุณภาพแค่ไหน ปัจจุบันนี้เริ่มได้เห็นธุรกิจใหม่มาแรงที่มีนวัตกรรมมากขึ้นตั้งแต่ด้าน IT และ FINTEC ไปจนถึงด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) ที่คึกคักมากขึ้นในจีน ถือเป็นสัญญาณดีในการแก้ไขจุดอ่อนของโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิมที่ถึงจุดอึดตัวเมื่อต้นทุนแรงงานขึ้นมาเบียดกับประสิทธิภาพของการผลิตที่อยู่ในระดับต่ำ

2.4.3 อัตราการก้าวสู่ยุค Urbanization (ความเป็นเมือง) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากภาคบริการเป็นหลักนั้นจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจและแรงงานคุณภาพจากหลายมิติ ไม่สามารถแยกออกไปผลิตเป็นหย่อมๆ เหมือนสมัยก่อนได้ จีนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มความเป็นเมืองมากขึ้น ทุกวันนี้ urbanization rate ของจีนอยู่ที่ 56% ซึ่งถือว่ายังต่ำเมื่อเทียบกับความสำเร็จทางเศรษฐกิจของจีนในด้านอื่นๆ ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา

2.4.4 อัตราเพิ่มของสัดส่วนหนี้ต่อ GDP จริงแล้วปริมาณของหนี้เงินจะทำให้คนส่วนมากกังวลได้ เพราะหนี้ของรัฐบาลท้องถิ่นจีนนั้นมีมูลค่าค่อนข้างสูง แต่จุดที่น่าพิจารณาคือ ‘ความเร็ว’ ของหนี้เมื่อเทียบกับ GDP งานวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ยังไม่สามารถให้คำตอบได้ว่ามี ‘ตัวเลข’ ที่สัดส่วนนี้ห้ามทะลุเลยไปหรือไม่ แต่การที่สัดส่วนนี้พุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 140% ไปถึง 249% ของ GDP ภายในไม่ถึง 10 ปีนั้นเป็นไปได้ยากที่เศรษฐกิจใดๆ จะสามารถเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้ได้เร็วในเวลาอันสั้น อีกทั้งยังมาเพิ่มขึ้นตอนที่เศรษฐกิจจีนชะลอตัวลงอีกด้วย

2.4.5 จีนได้ประกาศจุดยืน เดิมการปรับทิศทางเศรษฐกิจนั้นก็มีผลกระทบเป็นวงกว้างต่อเศรษฐกิจทั่วโลกอยู่แล้ว แต่การปรับโดยจำเป็นต้องเปิดเกมรุกนอกบ้านไปขณะเดียวกันและยังมีปัญหาหนี้เป็นงานสำคัญสำหรับผู้นำเงินที่จะถูกเฟ่งเล็งในปี 2017

แผนภาพที่ 2- 8 ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง บนเวทีการประชุมสภาเศรษฐกิจโลก

บนเวทีการประชุมสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) 2017 ประธานาธิบดี Xi Jin Ping ได้กล่าวสุนทรพจน์ว่า “จีนจะเปิดประตูสู่โลกและจะไม่ปิดประตูบานนี้ลง” (“China will keep its door wide open and not close it.”) ทั้งยังตอบโต้นโยบายการกีดกันทางการค้าและกระแสต้านโลกาภิวัตน์ของประธานาธิบดี Trump ตรงข้ามกับประธานาธิบดี Trump ซึ่งตัดสินใจถอนตัวออกจากข้อตกลงทางการค้า TPP และเคยประกาศนโยบายทำสงครามการค้ากับจีนทำไม?... จากเวทีการประชุมสภาเศรษฐกิจโลก กล่าวได้ว่าเป็นเสมือนจีนได้ประกาศจุดยืนใหม่ ที่สามารถสะท้อนว่า จีนจะฉวยโอกาสนี้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำโลกคนใหม่ในระหว่างที่อเมริกาและยุโรปเร่งแก้ไขปัญหภายในประเทศของตัวเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากรัสเซียด้วย (“คำประกาศของสีจิ้นผิง” <http://themomentum.co/successful-china-new-movement-in-global-economy> 2017)

3.ดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) (Dougherty and Pfaltzgraff ,1990 อ้างถึงใน Balance of Power ,ออนไลน์,2560) ทฤษฎีนี้มาจากแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์เรื่องดุลยภาพ (Equilibrium) นักเศรษฐศาสตร์ เน้นดุลยภาพของอุปและอุปทาน นักรัฐศาสตร์เน้นในเรื่องของการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balances)ของกลุ่มและหน่วยงานต่างๆ ภายในรัฐ เป็นต้น ดังนั้น

เมื่อ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงอำนาจของชาติต่างๆ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศจึงตั้งสมมติฐานว่า บรรดาชาติต่างๆ ถูกผลักดัน โดยกฎแห่งธรรมชาติ ในการที่จะแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง ด้วยการถ่วงดุลอำนาจในรูปใดรูปหนึ่ง ทุกชาติย่อมปรารถนาที่จะมีอำนาจมากกว่าชาติอื่น ยังมีอำนาจมากชาติก็ยิ่งปลอดภัยมาก ชาติที่มีอำนาจน้อยก็ต้องพยายามสร้างอำนาจของตนเอง เพื่อให้เกิดดุลแห่งอำนาจขึ้นมา แต่บางครั้งอาจมีชาติ ใดชาติหนึ่งมีอำนาจมากขึ้นมาก จนกระทั่งชาติอื่น ไม่สามารถสร้างอำนาจของตนให้เท่าเทียมได้ เมื่อเกิดสภาพเช่นนี้จึงต้องมีผู้ถือดุลขึ้น คอยดูแลมิ ให้ชาติ ใดชาติหนึ่งในยุโรปมีอำนาจเหนือชาติอื่นมากเกินไป ผลประโยชน์สูงสุดของผู้ถือ ดุลคือการที่ประเทศคู่แข่งกันมีอำนาจทัดเทียมกัน

3.1.ดุลแห่งอำนาจอาจสรุปได้ว่ามีความหมาย 4 นัย

3.1.1.ดุลแห่งอำนาจเป็นสถานการณ์หรือสภาพ หมายถึง การจัดแจง กระจายจ่ายปันอำนาจอย่างเป็นธรรมภายในระบบโดยที่ทุกฝ่ายต่างมีความพึงพอใจตามควร

3.1.2.ดุลแห่งอำนาจเป็นความ โน้มเอียงหรือกฎทั่วไปว่าด้วย พฤติกรรมของรัฐชาติซึ่งกล่าวถึงความเป็นไปได้ของปรากฏการณ์ต่างๆ อันอาจช่วยให้สามารถคาดคะเนได้ล่วงหน้าว่าเมื่อระบบถูกคุกคาม จากผู้รุกรานหรือพยายามทำลายดุลยภาพ ซึ่งคือประเทศที่มีแนวโน้มนจะสร้างอำนาจเพื่อครอบงำประเทศต่างๆ ในระบบ ดังนั้น สมาชิกของประเทศในระบบ ก็จะรวมกันเพื่อถ่วงดุลอำนาจไว้ ไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่ง มีอำนาจมากเกินไป

3.1.3.ดุลแห่งอำนาจเป็นแนวการดำเนินนโยบายสำหรับผู้กำหนดนโยบายให้กระทำการกำหนดนโยบายอย่างมีเหตุผลรอบคอบ ทั้ง ต้องเตรียมพร้อมที่จะรวมตัวกันกับสมาชิกอื่นในระบบเพื่อถ่วงดุลผู้ที่ทำลายดุลยภาพ

3.1.4.ดุลแห่งอำนาจเป็นแบบแผนการผดุงรักษาระบบในสังคมโลก เพื่อให้ประเทศต่างๆ สามารถรักษาอธิปไตย บูรณภาพและ เอกราชของตนเองด้วยกระบวนการถ่วงดุล

3.2.ดุลแห่งอำนาจมีวัตถุประสงค์และหน้าที่หลายประการ ดังนี้

3.2.1.ป้องกันมิ ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งมีอำนาจครอบงำไปทั่ว

3.2.2.ผดุงรักษาองค์ประกอบพื้นฐานของระบบ และตัวระบบเอง

3.2.3.ประกันเสถียรภาพและความมั่นคงร่วมกันในระบบระหว่างประเทศ

3.2.4.สร้างความแข็งแกร่งเพื่อรักษาสันติภาพไว้ให้นานที่สุด ด้วยการขู่มิให้

ทำสงคราม นั่น คือ การเผชิญหน้ากับผู้รุกราน โดยแสดงให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวจะต้องพบกับกรสร้าง

พลังกลุ่มต่อต้านดุลแห่งอำนาจนั้น คือสภาพการณ์ที่ไม่มีความแตกต่าง ระหว่างอำนาจของประเทศสองฝ่าย หรือว่ามีความแตกต่างแต่ไม่มากนัก พอที่จะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมี

อำนาจเหนือฝ่ายตรงข้าม โดยเด็ดขาด เชื่อกันว่าดุลแห่งอำนาจทำให้เกิดสันติภาพ ทำให้ประเทศใหญ่ ไม่รังแกประเทศเล็ก เมื่อเกิดดุลแห่งอำนาจแล้วจะเกิดสันติภาพขึ้นโดยอัตโนมัติ เพราะทุกชาติก็มีจุดประสงค์เพื่อขยายอำนาจของตน โดยเชื่อว่าจะช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับตนเองได้ ยิ่งมีอำนาจมากเท่าใด ก็จะเพิ่มความปลอดภัยให้ตนเองได้มากขึ้นเท่านั้น ในสภาพความเป็นจริงของเวทีการเมืองระหว่างประเทศแล้ว เชื่อว่าไม่มีศีลธรรมระหว่างประเทศ ไม่มีองค์กรใดจะมาคอยคุ้มครองความปลอดภัย ทุกชาติรู้พิษสงของการถูกรุกราน จึงต้องพยายามแสวงหาอำนาจให้มากที่สุดเพื่อความปลอดภัยแห่งตน แต่ขณะเดียวกันความปลอดภัยของประเทศหนึ่ง ก็ย่อมเป็นความไม่ปลอดภัยของประเทศข้างเคียง หรืออย่างน้อย ประเทศอื่นก็คงไม่สบายใจที่เห็นประเทศใดประเทศหนึ่งมีอำนาจจนเกินไป ยิ่งความปลอดภัยที่สุดของประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศหนึ่งก็จะยังเป็นความไม่ปลอดภัยที่สุดของประเทศอื่น หรือกลุ่มประเทศอื่น ฉะนั้นเมื่อประเทศหรือกลุ่มประเทศหนึ่งเห็น ว่าประเทศอื่นมีอำนาจมากเกินไปจนไม่เป็นความปลอดภัยของฝ่ายตนแล้วก็พยายามกระทำการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะให้ฝ่ายตน มีความปลอดภัยมากขึ้น พยายามเพิ่มอำนาจของตนให้มากเท่ากับประเทศ หรือกลุ่มประเทศที่รู้สึกว่าจะมีอำนาจมากเกินไปซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดดุลแห่งอำนาจนั่นเอง

4 .การประสานอำนาจ (Concert of Powers)

มหาอำนาจ หมายถึงรัฐซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถเพื่ออิทธิพลในระดับโลกได้ ลักษณะของรัฐมหาอำนาจ คือ ครอบครองอำนาจทางทหารและเศรษฐกิจ ตลอดจนอิทธิพลทางการทูตและอำนาจแบบอ่อน (soft power) ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ประเทศด้อยอำนาจต้องพิจารณาความเห็นของมหาอำนาจก่อนดำเนินการใด ๆ ของตน นักทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระบุว่าลักษณะของสถานภาพมหาอำนาจสามารถจำแนกเป็นขีดความสามารถของอำนาจ และมิติสถานภาพ ในบางครั้ง สถานภาพมหาอำนาจได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการในการประชุมที่สำคัญ ดังเช่น การประชุมแห่งเวียนนา หรือในหน่วยงานระหว่างประเทศ ดังเช่น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

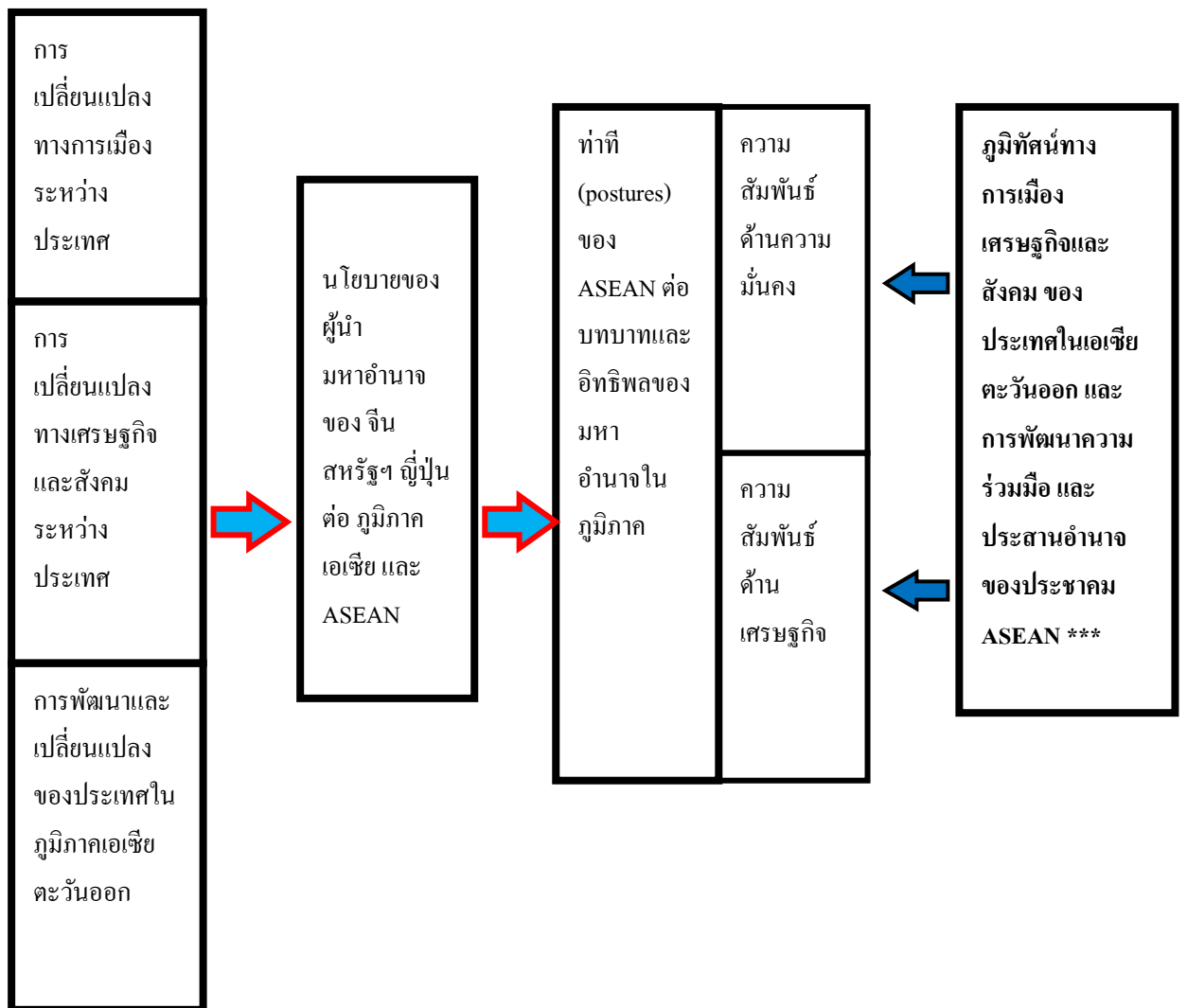
ความปรองดองระหว่างชาติ หลักการและแนวคิดเรื่องความปรองดองระหว่างชาติเกิดขึ้นในยุโรป ระหว่าง พ.ศ. 2357-2358 ซึ่งเรียกว่า Concert of Europe หรือบางครั้งเรียกว่า Concert of Allies โดยการรวมตัวของกลุ่มรัฐพันธมิตรที่ต่อต้านการขยายอำนาจของฝรั่งเศส คือ รัสเซีย ออสเตรีย ปรุสเซีย และอังกฤษ ได้รวมตัวกันเป็นระบบแห่งยุโรป (European system) หรือระบบแห่งมหาอำนาจในยุโรป ซึ่งต่อมาฝรั่งเศสและสเปนได้เข้าร่วมในระบบความปรองดองแห่งยุโรปด้วย นอกจากนี้การเกิดระบบความปรองดองแห่งยุโรปซึ่งมีระบบการประชุมกองเกรสระหว่างชาติมหาอำนาจเป็นกลไกสำคัญนั้น ยังเป็นการแสดงถึง "มหาอำนาจแห่งปฐมลำดับ" (The

powers of the first order) และยังถือว่าเป็นครั้งแรกที่มีการเรียกชื่อที่ระบุคำว่ามหาอำนาจ (The first expression of the idea of the Great Powers) อย่างไรก็ตาม ระบบความปรองดองแห่งยุโรปได้ล่มสลายลงในปี พ.ศ. 2365 (อาเซียนในปี 2030 ASEAN Watch ,ออนไลน์,2560)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่าด้วยภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมือง คุลแห่งอำนาจ และการประสานอำนาจระหว่างประเทศได้นำไปสู่กรอบความคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 2-9 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากแผนภาพข้างบนขยายความได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาและจีน ยังมีอิทธิพลต่อการกำหนดและการดำเนินความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจต่อประเทศใน

เอเชียและกลุ่มประชาคมอาเซียน ทฤษฎีและแนวคิดด้านภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมือง และ คุลยแห่งอำนาจ จะขับเคลื่อนการดำเนินนโยบายความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการเคลื่อนกำลังทหารพร้อมอำนาจเศรษฐกิจ เข้าสู่ดินแดนในเอเชียและเขตรัฐเอเซีย เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนญี่ปุ่นและคาบสมุทรเกาหลีรวมถึงเป็นแนวคิดในการดำเนินนโยบายตรงมหาอำนาจอื่นให้อยู่กับที่ หรือที่เรียกกันว่า Containment Policy เช่นจีน ซึ่งมีพื้นที่ทวีปตอนในที่กล่าวได้ว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งของย่านดินแดนหัวใจ (Heart Land) พฤติกรรมที่ผ่านมาของรัฐบาลในอดีตของสหรัฐอเมริกา ที่มีการขยายอำนาจเพื่อปกคลุมเอเชีย กระทำกับพื้นที่รัฐชายทะเล เช่น ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม เป็นฐานเพื่อเจาะเข้าเขตหัวใจพื้นที่ทวีปต่อ

ในขณะที่เดียวกันด้วยลักษณะภูมิทัศน์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง ในช่วงที่สองมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา และจีน มุ่งขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น ซึ่งอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคนี้ด้วย โดยเฉพาะข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ที่อาจทำให้อาเซียนแบ่งฝ่าย ระหว่างขั้วสหรัฐอเมริกา และขั้วจีน จากนโยบายที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าการพัฒนาความร่วมมือของประชาคมอาเซียน อาเซียนได้เปลี่ยนท่าทีจากความร่วมมือในเชิงอำนาจมาเน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น โดยดึงเอาชาติสมาชิกใหม่ที่ฝักใฝ่อุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันมาเข้าร่วมกันในการร่วมมือในภูมิภาค เพื่อสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคด้วยตนเอง และอิงมหาอำนาจน้อยลง

สรุป

กล่าวโดยสรุปคือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มประเทศอาเซียน ย่อมมีผลและมีส่วนขับเคลื่อนท่าทีทั้งของมหาอำนาจ สหรัฐฯ จีน และญี่ปุ่น ในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจต่ออาเซียน ทำนองเดียวกัน การเปลี่ยนที่กล่าวมาก็ย่อมมีผลและมีส่วนขับเคลื่อนท่าทีของอาเซียนในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจต่อมหาอำนาจ เช่นกัน

ในบทต่อไป บทที่ 3 จะกล่าวถึง บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจที่งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้น คือ จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ดำเนินต่อกันในลักษณะใดท่ามกลางบริบทปัจจุบัน และมีนโยบายอย่างไรต่อภูมิภาคอาเซียน

บทที่ 3

บทบาทและท่าทีของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ในปัจจุบัน

ในบทที่ 3 นี้ กล่าวเกี่ยวกับบทบาทและท่าทีที่ประเทศมหาอำนาจ ที่ศึกษาคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในกรอบบริบทปัจจุบัน (ทศวรรษ 2010) ต่อภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเสนอข้อมูล สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น ตามลำดับ

บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีน

1. จีนกับความก้าวหน้าครั้งใหม่ในเวทีระหว่างประเทศ

ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง เป็นผู้นำจีนคนแรกที่เข้าร่วมการประชุมสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum – WEF) ในปี 2017 และได้กล่าวสุนทรพจน์แสดงเจตจำนงใหม่ของจีนว่า “จีนจะเปิดประตูสู่โลกและจะไม่ปิดกั้นประตูบานนี้ลง” (China will keep its door wide open and not close it.)” ทั้งยังตอบโต้ นโยบายการกีดกันทางการค้าและกระแสต้าน โลกาภิวัตน์ (Globalization) ของประธานาธิบดี Donald Trump แห่งสหรัฐฯ อย่างตรงไปตรงมาตรงข้ามกับ Trump ซึ่งตัดสินใจถอนตัวออกจากข้อตกลงทางการค้า Trans-Pacific Economic Partnerships- TPP และยังคงประกาศนโยบายทำสงครามการค้ากับจีน นี่คือนโยบายที่แสดงให้เห็นทิศทางที่แตกต่างกันของจีนและอเมริกา

การที่ สี จิ้นผิง ใช้เวทีดังกล่าวประกาศจุดยืนใหม่ แสดงถึงความพร้อมของจีนที่จะก้าวมาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของโลก และพยายามปรับเปลี่ยนจากการผลิตมาเน้น การบริโภคของประชากรมากขึ้น นักวิชาการจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute – TDRI) (นณริฎ พิศลยบุตร, ออนไลน์, 2560) ตั้งข้อสังเกตว่า การขึ้นมาอำนาจของจีนนั้นแตกต่างจากอเมริกา ตรงที่ว่า ที่ผ่านมาอเมริกา (ก่อน ยุค Donald Trump) เน้นความร่วมมือทางด้านการแก้ไขปัญหาสังคมโลก ไม่ใช่แค่เศรษฐกิจด้าน เดียว แต่จีนอาจมองผลประโยชน์ของตัวเองมากกว่า จะยึดระเบียบโลกเป็นหลัก

แผนภาพที่ 3-1 ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง แถลงสุนทรพจน์ ในการประชุมที่ World Economic Forum 2017

สถานการณ์ที่ผ่านมานับตั้งแต่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ก้าวมาเป็นผู้นำจีน ได้แสดงถึงความพยายามมาโดยตลอด พยายามจะรื้อฟื้นนโยบาย One Belt One Road – OBOR หรือการนำเส้นทางสายไหมเก่ากลับมาปรับปรุงใหม่ในศตวรรษที่ 21 และพยายามที่จะตั้งธนาคาร AIIB (Asian Infrastructure Investment Bank) ขึ้น เพื่อเจาะกลุ่มประเทศอาเซียน มีความพยายามร่วมมือกับประเทศต่างๆ แสดงให้เห็นว่า จีนมีทิศทางที่เปิดกว้างมากขึ้น และเน้นความร่วมมือจริงๆ

แผนภาพที่ 3-2 เส้นทางOne Belt One Road (OBOR)

ที่มา : One Belt One Road ,ออนไลน์, <http://www.eastasiawatcdh.in.th/article.php?section=2&id=1589>

กระแสโลกก่อนหน้านี้เป็นไปในทิศทางของการค้าเสรีภายใต้โลกาภิวัตน์ โดยมีสหรัฐฯเป็นโต้โผใหญ่ ซึ่งครอบคลุมไกลกว่าด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยครอบคลุมประเด็นสังคม สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำด้วย ในปัจจุบันนี้ ประเทศจีนแม้ว่าเศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง จีนยังมีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก มีอัตราการเติบโตคงที่ราว 6.7% ในปี 2016 เท่ากับว่าเติบโตเข้าสู่ยุคในรอบ 26 ปี (รอยเตอร์, ออนไลน์, 2560) จีนภายใต้ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง พยายามที่จะปรับเปลี่ยน (diversify) ไม่สามารถพึ่งพาเฉพาะการผลิตแบบเดิมได้ เพราะค่าแรงที่เติบโต มีมูลค่าสูงขึ้น ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ เน้นการขนส่งสินค้า เทคโนโลยีดิจิทัล และธุรกิจอีคอมเมิร์ซ

ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้กล่าวเปิดประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 19 โดยยกย่องอุดมการณ์สังคมนิยมว่ากำลังก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ และยกระดับจีนเข้าสู่เวทีโลก โดยยุทธศาสตร์สังคมนิยมสมัยใหม่จะเป็นรูปเป็นร่างภายในปี 2593 และยังคงกล่าวอ้างถึงหลักการจีนเดียว (One China Policy) ว่ารัฐบาลปักกิ่งไม่เห็นด้วยกับขบวนการเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดน ย้ำว่าเขตปกครองตนเองทิเบต เขตบริหารพิเศษมาเก๊าและฮ่องกง รวมถึงไต้หวันซึ่งจีนถือสถานะเป็นมณฑลโพ้นทะเลของจีน (“สี จิ้นผิง ชูนโยบายสังคมนิยมใหม่” ,ออนไลน์, 2560)

ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง เปิดฉากยุคใหม่ให้จีน ด้วยการบรรจุปรัชญาของตนเองในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับปรัชญาเหมาและปรัชญาเติ้ง หลักการใหม่นี้ถูกเทียบว่าคล้ายกับนโยบาย America First ของสหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนว่าโลกปัจจุบันมีทิศทางขว้างไปในแนวชาตินิยมเข้มข้นทั้งในฝั่งมหาอำนาจตะวันตกและตะวันออกจากยุคของเหมา ที่เน้นการสมานสามัคคีสร้างชาติ ยุคของเติ้ง ที่มุ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มาสู่ยุคของสีจิ้นผิง ที่มุ่งตอกย้ำความเป็นปึกแผ่นในประเทศ ควบคู่กับการเป็นมหาอำนาจในการเมืองโลก

ปรัชญา 14 ข้อของ สี จิ้นผิง มาจากสุนทรพจน์สำคัญๆในอดีต รวบรวมเป็นยุทธศาสตร์และแนวทางการบริหารประเทศแบบใหม่ ประกอบด้วย 1 แก่น คือ "ความฝันของจีน" ที่จะป็นมหาอำนาจของโลก และ 2 หลักสำคัญประกอบด้วยการผลักดันการปฏิรูปอย่างเบ็ดเสร็จ และการเชิดชุมวลชน โดยมีสโลแกนในพรรคคอมมิวนิสต์ 3 หลักการ คือหลัก 4 เบ็ดเสร็จ ประกอบด้วยการสร้างสังคมที่รุ่งเรืองอย่างเบ็ดเสร็จ ปฏิรูปอย่างเบ็ดเสร็จ ปกครองโดยนิติรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ และปกครองพรรคอย่างเข้มงวดเบ็ดเสร็จ หลัก 4 ทะเนง ประกอบด้วยการทะเนงในแนวทาง หลักการ ทฤษฎี และวัฒนธรรมแบบสังคมนิยม และ 4 ยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยการรับมือความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ มีโครงการก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการลงทุนขนาดใหญ่ และตระหนักถึงฝันอันยิ่งใหญ่ ซึ่งสาระสำคัญของหลักการทั้งหมดนี้ มุ่งเน้นที่การขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจ

ผ่านการลงทุนขนาดใหญ่ การสร้างความเป็นปึกแผ่นภายในพรรค เน้นระเบียบวินัยของสมาชิกพรรค และการสร้างความเชื่อมั่นต่อแนวคิดรากฐานของพรรคคอมมิวนิสต์ สถาบันหลักของชาติ (“ปรัชญา สี จิ้นผิง เน้น China First?” ,ออนไลน์,2560)

2.เงินภายใต้ประธานาธิบดี สีจิ้นผิง กับประชาคมอาเซียน

จากการประชุม “One Belt One Road and China-ASEAN Community of Common Destiny” ที่มหาวิทยาลัยกวางสี ยุทธศาสตร์ “Belt and Road Initiative” และ 2.China-ASEAN community of Common Destiny Belt and Road Initiative

สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 1 Belt and Road Initiative จีนได้ประกาศจะสร้าง Silk Road Economic Belt เส้นทางสายไหมทางบก และ Maritime Silk Road เส้นทางสายไหมทางทะเล เส้นทางสายไหมทางบกนั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 เส้นทางเส้นทางที่ 1 เชื่อมจีน เอเชียกลาง รัสเซีย และยุโรป, เส้นทางที่ 2 เชื่อม จีน อ่าวเปอร์เซีย และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านเอเชียกลาง และตะวันออกกลาง และ เส้นทางที่ 3 เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ ส่วนเส้นทางสายไหมทางทะเลนั้น จะเชื่อมจีนกับยุโรปทางทะเล ผ่านทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดีย สำหรับทางบกนั้น มีการสร้าง Eurasian Land Bridge โดยมีการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ จีน-มองโกเลีย-รัสเซีย ระเบียงเศรษฐกิจ จีน-เอเชียกลาง-เอเชียตะวันตก และ ระเบียงเศรษฐกิจ จีนอินโดจีน ส่วนทางทะเล มีการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ จีน-ปากีสถาน และ ระเบียงเศรษฐกิจ จีน-บังกลาเทศ-อินเดีย โดยจีนให้เหตุผลในการเสนอ Belt and Road Initiative ว่ามี 3 เหตุผล กล่าวคือ

เหตุผลที่ 1 เหตุผลทางการเมือง เป็นการส่งสัญญาณว่า จีนต้องการสันติภาพ เปิดกว้าง และต้องการหยิบยื่นโอกาสการพัฒนาให้กับเอเชียและโลก

เหตุผลที่ 2 เหตุผลทางเศรษฐกิจ โดยโครงการลงทุนขนาดใหญ่ จะเป็นการย้ายกำลังการผลิต และฐานการผลิตของจีนไปยังภูมิภาคต่างๆ

เหตุผลที่ 3 เหตุผลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยข้อเสนอดังกล่าว จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ในระดับประชาชน ตามเส้นทางสายไหม แต่เป้าหมายสูงสุดของ Belt and Road Initiative คือการส่งเสริมการผงาดขึ้นมาของเอเชีย (The Rise of Asia) ด้วยการจัดตั้งประชาคมเอเชีย (Asian Community)

ส่วนยุทธศาสตร์ที่ 2 China-ASEAN Community of Common Destiny ได้ประกาศเมื่อปลายปี 2013ว่า จะจัดตั้ง China-ASEAN Community ประชาคมจีน-อาเซียน จะเป็นส่วนหนึ่งแนวคิดของจีน ที่จีนจะสร้างประชาคมโลก ที่เรียกว่า Community of Common Destiny for All

Mankind และในช่วงที่ผ่านมา จีนได้นำเสนอแนวคิดการจัดตั้งประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Community) และ ประชาคมเอเชีย (Asian Community) และ ประชาคมจีน-อาเซียน (China-ASEAN Community) ด้วย

จีนอ้างว่า ประชาคมต่างๆที่จีนเสนอ จะไม่เหมือนประชาคมยุโรป โดยประชาคมที่จีนเสนอจะไม่มีกรอบทางกฎหมาย แต่จะเป็นประชาคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมาชิกที่อยู่ในประชาคมเดียวกัน มีค่านิยมเหมือนกัน และมีอัตลักษณ์ร่วมกัน สิ่งต่างๆเหล่านี้จะทำให้จีนและประเทศอาเซียนใกล้ชิดกัน และนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมจีน-อาเซียนในที่สุด นอกจากนี้ Belt and Road Initiative จะช่วยในการสร้างประชาคมจีน-อาเซียนด้วย เพราะ การสร้างระเบียงเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน และเส้นทางสายไหมทางทะเล จะนำผลประโยชน์มาสู่จีนและประเทศอาเซียน ก่อให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น นำไปสู่รากฐานสำคัญในการสร้างประชาคม หากจีนทำได้สำเร็จ ในการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมจีนกับ ASEAN เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และยุโรปได้ จะช่วยส่งเสริมให้จีนมีศักยภาพขึ้นมาเป็นอภิมหาอำนาจของโลกได้ และจะมีภัยและผลกระทบต่อการเมืองและเศรษฐกิจโลกในอนาคต แต่สิ่งที่จีนเสนอคือ ความผัน การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติไม่ใช่เรื่องง่ายเลยในสายตาของนักวิชาการ นอกจากนี้ ท่าทีความแข็งแกร่งทางทหารของจีนในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านหวาดระแวงจีนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อ ยุทธศาสตร์ One Belt One Road ของจีน

บทบาทของสหรัฐอเมริกา

1.สหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

นโยบายการบริหารประเทศสหรัฐฯ ของประธานาธิบดี Donald Trump ในระหว่างหาเสียงเลือกตั้ง สรุปในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1นโยบายผู้อพยพ

1.1.1 ส่งผู้อพยพผิดกฎหมายกลับประเทศ หากพบว่า มีผู้อพยพเข้าเมืองมาแบบผิดกฎหมาย

1.1.2 ปิดกั้นไม่ให้ผู้อพยพผิดกฎหมายทำงานได้อย่างถูกกฎหมาย

1.1.3 สร้างกำแพงกั้นผู้อพยพบริเวณชายแดนประเทศเม็กซิโก เพื่อไม่ให้ชาวเม็กซิกันเข้ามาแย่งงาน

1.1.4 เพิ่มมาตรการคัดกรองชาวมุสลิมก่อนเข้าประเทศ พร้อมทั้งสอดส่องผู้ต้องสงสัย ที่อาจเป็นเครือข่ายกลุ่มก่อการร้าย

1.2นโยบายปราบปรามการค้าการร้าย

1.2.1 พูดคุยกับประเทศรัสเซียเพื่อหารือปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายไอเอสร่วมกัน

1.2.2 ไม่ควร โคน บาซาร์ อัล-อัซฮาด จากแก๊งค์ประธานาธิบดีซีเรีย

1.3นโยบายต่างประเทศ

1.3.1 โจมตีคลินตันว่า จะทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 3 หลังคลินตันประกาศ
อยากให้มีประกาศเขตห้ามบินเหนือน่านฟ้าซีเรีย เพื่อยุติความรุนแรง

1.3.2 เห็นสมควรเพิ่มงบกองทัพ

1.4นโยบายการค้ากับต่างประเทศ

1.4.1 ต้องยกเลิกข้อตกลงการค้าทั้งหมด เพราะพิจารณาว่า คนอเมริกัน
เสียเปรียบ จึงควรตั้งกำแพงภาษีมาปกป้องสินค้าสหรัฐฯนโยบายภาษี และสวัสดิการรัฐ

1.4.2 ไม่เก็บภาษีคนรวยเพิ่ม เพราะมองว่าการขึ้นภาษีจะกระทบเศรษฐกิจ
โดยรวม

1.4.3 ไม่เพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ

1.4.4 ยกเลิกโอบามาแคร์ จัดตั้งโครงการใหม่ที่ดีกว่า

1.5นโยบายครอบครองปืน

ประกาศกฎหมายควบคุมการใช้อาวุธปืน เพราะมองว่ากฎหมายดังกล่าว จะทำ
ให้มีแต่คนเลวที่ครอบครองปืนเท่านั้น (“นโยบายการบริหารประเทศสหรัฐอเมริกา” ,
ออนไลน์,2560)

2.สหรัฐฯภายใต้ประธานาธิบดี Donald Trump กับประชาคมอาเซียน

เกิดจากความสมดุลระหว่าง 2 หลักการที่เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ
สหรัฐฯ คือ ค่านิยม (Values) และ ผลประโยชน์ (Interests) สหรัฐฯน่าจะให้ความสำคัญของ
ค่านิยมต่างๆในการกำหนดนโยบายต่างประเทศน้อยลง เช่น เรื่องประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน
มนุษยธรรม หรือด้านประวัติศาสตร์ แล้วน่าจะให้น้ำหนักกับผลประโยชน์ของประเทศ มากกว่าการ
ดำเนินนโยบายต่างประเทศตาม,ที่ผ่านมา (ฟูอาดี้ พิศสุวรรณ “รัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ และประชาคม
อาเซียน” ,ออนไลน์,2560)

แผนภาพที่ 3-3 ประธานาธิบดี Donald Trump แถลงนโยบายต่อที่ประชุมร่วมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2017

แผนภาพที่ 3-4 ความสัมพันธ์ระหว่าง สหรัฐอเมริกา กับ ประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อพิจารณานโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ในอนาคต ที่น่าจะมีผลโดยตรงต่อประชาคมอาเซียน คือ

2.1 ทำให้ต่อการค้าเสรีของสหรัฐฯ ประธานาธิบดี Trump ได้โจมตีนโยบายด้านการค้าของอดีตประธานาธิบดี Obama โดยเฉพาะเรื่อง TPP (Trans Pacific Partnership) TPP เป็นข้อตกลงการค้าเสรีที่ครอบคลุม 12 ประเทศในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก TPP ได้สร้างความขัดแย้งมากภายในประเทศสหรัฐฯ มีความกลัวอย่างแพร่หลายว่า สหรัฐฯ จะสูญเสียงานให้กับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ประธานาธิบดี Trump ได้เคยประกาศหลายครั้งว่า ข้อตกลงเสรีการค้า นั้น ควรทำระหว่าง 2 ประเทศคู่ค้า เพราะไม่มีการเขียนข้อตกลงวิธีใดที่จะทำให้ทุกประเทศยอมรับได้ หากมีหลายๆ ประเทศร่วมหารือกัน

การถอนตัวจาก TPP หรือการขอเจรจาใหม่ ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เห็นว่าจีนมีข้อเสนอทางการค้า ที่เป็นคู่แข่งกับ TPP นั่นคือ Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) ทำให้จีนสามารถผลักดัน RCEP ซึ่งมีกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศเข้าร่วมเจรจาได้เต็มที่ ซึ่งนักวิชาการมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญลดอิทธิพลของสหรัฐฯ ในด้านการค้าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นอย่างมาก

2.2 การลดทอนอำนาจละมุน (Soft Power) ของสหรัฐฯ ในด้านนโยบายต่างประเทศ ความหมายของอำนาจ สามารถตีความได้ 2 แบบคือ อำนาจแข็ง (Hard Power) และอำนาจละมุน (Soft Power) (เจ้าความคิดเรื่อง “Soft Power” คือ ศ.ดร. โจเซฟ ไนย์)

อำนาจแข็ง เป็นอำนาจที่สามารถช่วยให้ประเทศนั้นๆ บรรลุเป้าหมายทางด้านต่างประเทศ ผ่านการข่มขู่ หรือ บังคับ สามารถเกิดขึ้นได้จากการดำเนินนโยบายทางการทหาร และการมีกองทัพที่เข้มแข็ง หรือ มีภาวะเศรษฐกิจที่ใหญ่ ทำให้มีอาวุธทางเศรษฐกิจใช้ในการต่อรอง เช่น การคว่ำบาตร (sanction) ส่วนการใช้อำนาจละมุนในการดำเนินนโยบายด้านต่างประเทศของสหรัฐฯ ดูเหมือนจะประสบปัญหา สหรัฐฯ สามารถใช้อำนาจละมุนได้ เป็นเพราะความน่าเชื่อถือต่อค่านิยมต่างๆ ที่เป็นบรรทัดฐานของสหรัฐฯ เอง แต่ในแวดวงผู้เฝ้ามองการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ พิจารณาว่าอำนาจละมุนมีประสิทธิภพน้อยลงภายใต้ประธานาธิบดี Trump

2.3 การทบทวนการลงทุนด้านความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนของสหรัฐฯ สำหรับสหรัฐฯ รู้สึกว่า การลงทุนด้านความมั่นคงในอาเซียนนั้น ไม่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่า แต่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์คือประเทศอาเซียน และ ประเทศจีน สหรัฐฯ ปัจจุบันได้ทบทวนการลงทุนที่สหรัฐฯ ได้รับผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นไปได้ว่า บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอาเซียน น่าที่จะลดลงมาก และความเอาใจใส่ของสหรัฐฯ ไม่น่าจะเท่ากับยุคสมัยของอดีต

ประธานาธิบดี Obama ดังนั้น ประเทศในภูมิภาคอาเซียนต้องเตรียมพร้อมในการกำหนดท่าที การต่อรอง รวมทั้งการดำเนินนโยบายร่วมกันต่อสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอาเซียนน้อยลง

สรุปจากการกล่าวสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี Trump อ้างอิงคำว่า “America First” อเมริกาต้องมาก่อน กล่าวโดยรวมคือ อเมริกาช่วยให้ธุรกิจต่างชาติร่ำรวย แต่ธุรกิจของอเมริกากลับชบเซา สนับสนุนกองทัพอเมริกันไปทำธุรกิจทั่วโลก แต่คนอเมริกันต้องแบกรับภาระไว้ และจ่ายเงินมหาศาลให้กับคนนอกประเทศ แต่สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของอเมริกากลับทรุดโทรม และไม่ได้รับการบำรุงรักษา.....นโยบายทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้า ภาษี การต่างประเทศ อยู่บนหลักการว่า ประชาชนชาวอเมริกันต้องได้ผลประโยชน์ ประธานาธิบดี Trump ชัดเจนบนนโยบาย 2 ข้อคือ ซื้อของอเมริกัน และ จ้างคนอเมริกัน (We will follow two simple rules: Buy American and hire American.)

3. ในประเด็นของยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่ออาเซียน

Daniel Russel อธิปติกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้กล่าวสุนทรพจน์เมื่อ สิงหาคม 2014 (พ.ศ. 2557) ในหัวข้อ “ASEAN and America: Partners for the Future” (สหรัฐฯอเมริกา, ออนไลน์, 2560) ในความเห็นของ Russel ว่าเป็นการประกาศยุทธศาสตร์สหรัฐฯต่ออาเซียนล่าสุดในขณะที่นักวิชาการที่ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มองว่าสุนทรพจน์ของ Trump นี้ มี hidden agenda (นัยยะแอบแฝง) ของสหรัฐฯที่ไม่ประกาศต่อภูมิภาคที่เป็นยุทธศาสตร์หลักคือยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้า การปิดล้อมจีน การไม่ให้ประเทศในภูมิภาครวมกลุ่มกันโดยไม่มีสหรัฐฯ และยุทธศาสตร์การปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ยุทธศาสตร์สหรัฐฯต่ออาเซียนก็เป็น ไปเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ใหญ่ที่กล่าวมาคือ การครองความเป็นเจ้า ดำเนินนโยบายสนธิกับอาเซียนเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของจีน การเข้าร่วม East Asia Summit (EAS) เพื่อป้องกันไม่ให้เอเชียรวมกลุ่มกันโดยไม่มีสหรัฐฯ การที่สหรัฐฯให้ความสำคัญกับ EAS เป็นพิเศษนั้น เพราะสหรัฐฯต้องการเข้ามามีบทบาทใน EAS และผลักดันให้เป็นเวทีหารือด้านความมั่นคงในภูมิภาค

อีกประเด็นที่สำคัญสำหรับยุทธศาสตร์สหรัฐฯต่อภูมิภาค คือ ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) ความขัดแย้งก็ลุกลามปานปลาย นักวิชาการจาก TUAS มองว่าสหรัฐฯทำให้คู่กรณีขัดแย้งมากขึ้น การจุดประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ สหรัฐฯได้ประโยชน์ 5 ประการ

3.1 ทำให้อาเซียนหวาดระแวงจีน ซึ่งสหรัฐฯจะได้ประโยชน์ เพราะประเทศในกลุ่มอาเซียนจะใกล้ชิดกับสหรัฐฯมากขึ้น เพื่อหวังเอาสหรัฐฯไปถ่วงดุลจีน

3.2 การที่สหรัฐฯเข้ามายุ่งเรื่องดังกล่าว ทำให้จีนดำเนินนโยบายแข็งกร้าว ซึ่งเข้าทางสหรัฐฯ จะทำให้ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีน (Containment Policy) ประสบความสำเร็จ

3.3 ปัญหาทะเลจีนใต้ (South China Sea) ทำให้ประเทศกลุ่มอาเซียนแตกแยกกัน องค์กรอาเซียนก็อ่อนแอลง) เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯที่ไม่ต้องการให้ประเทศในเอเชียรวมกลุ่มกัน โดยไม่มีสหรัฐฯ

3.4 ปัญหาทะเลจีนใต้ จะเป็นข้ออ้างที่ดี ในการที่สหรัฐฯจะเพิ่มบทบาททางทหารในภูมิภาคนี้

3.5 เป้าประสงค์สูงสุดของสหรัฐฯ คือ การครองความเป็นเจ้า (hegemony) ในภูมิภาคเอเชีย นั่นเอง

4. ทำทีระหว่างสหรัฐฯกับจีน

นโยบายจีนเดียว (One China Policy) ต้นกำเนิดของนโยบายจีนเดียว ย้อนกลับไปตั้งแต่สงครามกลางเมือง (Civil War) ระหว่าง พรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang – KMT) และ พรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งพรรค KMT ที่แพ้พรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ลี้ภัยไปอยู่ที่ไต้หวัน พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (People’s Republic of China – PRC) ในปี ค.ศ. 1949 หลังจากนั้นคำว่า “จีนเดียว” กลายเป็นข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับประเทศที่ต้องการสร้างสัมพันธกับประเทศจีนว่า ต้องไม่ยอมรับในอำนาจของอริปไตยของไต้หวัน จีนดำเนินนโยบายจริงจังกับเรื่องนี้มาก และสามารถใช้กำลังเข้าคุกคามได้ หากจำเป็น

เรื่องการเมือง – จีนเดียว และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคงภายในประเทศ ทั้งของ จีน และสหรัฐฯ กลายเป็นเรื่องระดับโลก เนื่องจากจีนคือ ประเทศมหาอำนาจ ที่ประธานาธิบดี Trump มองว่าเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจ นโยบาย “จีนเดียว” จึงถูกนำมาใช้เป็นหมากทางการเมืองของสหรัฐฯ จีนได้กล่าวเตือนถึงเรื่อง การนำนโยบายจีนเดียวเป็นหมากของการต่อรอง ไว้ว่า “ไม่มีใครเป็นผู้ชนะในสงครามการค้า”

บทบาทของญี่ปุ่น

1. ความสำคัญของอาเซียนต่อระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

กระทรวงการต่างประเทศของไทย (MOFA: Ministry of Foreign Affairs) และ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (METI: Ministry of Economy, Trade and Industry) ได้วิเคราะห์ว่า อาเซียนมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ ภูมิรัฐศาสตร์ และ การเมืองระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออก (นรุตม์ เจริญศรี “ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น”, จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 175)

มิติเศรษฐกิจ อาเซียนเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ ประชากรกว่า 600 ล้านคน การเจริญเติบโตของอาเซียนเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ อาเซียนยังเป็นผู้ค้าอันดับที่สองของ

ญี่ปุ่น รองลงมาจากจีนกับญี่ปุ่น ในแง่ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment – FDI) ที่เข้ามาสู่อาเซียนนั้นมาจากหลายประเทศ โดยประเทศที่มี FDI ที่อยู่ในอาเซียนนั้น ญี่ปุ่นมาเป็นอันดับสอง รองจากสหภาพยุโรป หากมองในแง่ FDI ที่ออกจากญี่ปุ่นไปยังประเทศต่างๆ FDI ของญี่ปุ่นไปสู่อาเซียนเป็นอันดับสาม (MITI (2016) Enhancing ASEAN – Japan Partnership. Unpublished document)

มิติภูมิรัฐศาสตร์ อาเซียนเป็นภูมิภาคที่อยู่ไม่ไกลจากญี่ปุ่น และเป็นพื้นที่ที่เชื่อมระหว่างญี่ปุ่นกับภูมิภาคอื่นๆ จุดยุทธศาสตร์ของอาเซียนที่เชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก มีความสำคัญในฐานะที่อาเซียนเป็นทางผ่านของเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญของโลก นอกจากนี้ อาเซียนยังเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออก เพราะในเอเชียตะวันออกมีหลายกรอบความร่วมมือและหลายมิติ ในกรอบสำคัญๆ นั้น มีกลุ่มประเทศสมาชิกเข้าร่วมอยู่ด้วย และ บางกรอบความร่วมมือได้มีความพยายามให้อาเซียนเป็นเหมือนศูนย์กลางของกรอบความร่วมมือ เช่น ASEAN + 3 หรือ ASEAN + 6

ความสำคัญทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง รวมถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่อาเซียนมีต่อญี่ปุ่น ทำให้อาเซียนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเมืองและความมั่นคงที่ญี่ปุ่นมีกับอาเซียน ได้พัฒนาและมีส่วนเสริมให้สองภูมิภาค คือ เอเชียตะวันออกไกล และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อเติมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี (bilateralism) และระดับพหุภาคี (multilateralism) เรื่อยมา

2. นโยบายของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe

การกลับมารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นครั้งที่สองของนาย Shinzo Abe หลังจากพรรคร Liberal Democratic Party – LDP ของเขามีชัยชนะเมื่อเดือนธันวาคม 2557 เขาได้สัญญาต่อชาวญี่ปุ่นว่า นโยบายเศรษฐกิจของเขาจะทำให้ญี่ปุ่น มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเช่นในทศวรรษ 1960s รวมถึงการปลุกกระแสลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นว่า

แผนภาพที่ 3-5 นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง เมื่อ 31 ตุลาคม 2017

นโยบายเศรษฐกิจของเขาจะทำให้ญี่ปุ่น มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเช่นในทศวรรษ 1960s รวมถึงการปลุกกระแสลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นไม่เพียงแต่จะเป็นชาติมหาอำนาจเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ญี่ปุ่นต้องการมีบทบาทที่สำคัญบนเวทีโลก โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชีย ซึ่งหมายถึงการเสริมสร้างกองทัพของญี่ปุ่นให้เข้มแข็ง

ว่ากันแล้ว นาย Abe คือปรากฏการณ์ของการเรียกความเชื่อมั่นของคนญี่ปุ่น เพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมาอันนี้พบกับความเสื่อมทางภาพลักษณ์เป็นอย่างมาก ประกอบกับจากที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาฟองสบู่แตกเมื่อปี ค.ศ. 1990 ส่งผลให้มูลค่าของตลาดหุ้นญี่ปุ่นตกลง เกือบ 90% ทำให้ฐานะทางการเงินของประเทศที่นักการเมือง นักการเงิน นักเศรษฐกิจ และนักการธนาคารของญี่ปุ่นเอง ที่มีความภูมิใจต่อระบบการเงินที่มั่นคงต้องถูกกระแสของระบบทุนนิยมที่เข้ามาทำลายทำลายความเชื่อมั่นต่อนักลงทุน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นตกอยู่ในสภาพเงินฝืด (deflation) (Shinzo Abe , ,ออนไลน์,2560) หลังจากที่นาย Abe ได้ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้เสนอนโยบายเศรษฐกิจที่เขามั่นใจว่า จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวจากเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ได้ เขาเรียกนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่ว่าเป็น “ยุทธศาสตร์ลูกธนูสามดอก (Three arrows)” จะเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจไปที่ภาคการเงินภาคการคลัง และการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ห้วงเวลาที่ผ่านมานี้ ปรากฏว่านโยบายของเขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชนกว่า 70% และนี่อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่เขาต้องการสร้างกองทัพญี่ปุ่นให้เข้มแข็งขึ้น โดยมองว่าญี่ปุ่นสามารถสร้างความเป็นเอกภาพให้กับชาติได้ ในสายตาของอเมริกา ในปัจจุบันญี่ปุ่นไม่ใช่คู่แข่งที่

นำกลัว แต่อเมริกามองว่า จีนคือคู่แข่งที่น่ากลัวไปแล้ว การที่ญี่ปุ่นจะออกมาใช้จ่ายทางด้านกองทัพ ก็ย่อมจะลดแบ่งเบาภาระให้กับอเมริกาโดยปริยาย

แต่นักยุทธศาสตร์มองว่า สิ่งที่นาย Abe น่าจะทำให้ดีที่สุดและควรทำเป็นลำดับต้นๆ คือ การนำเศรษฐกิจของญี่ปุ่นให้กลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง ไม่ใช่กับการมุ่งสู่การเป็นชาติที่เกรียงไกรทางทหาร หรือต้องการจะต่อกรกับจีนอย่างไม่จำเป็น

ต่อมาในปี 2017 นาย Abe ได้ประกาศยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 22 ตุลาคม โดยอาศัยความนิยมของตนที่กำลังเพิ่มสูงขึ้นจากการมีนโยบายที่แข็งแกร่งต่อเกาหลีเหนือ และในการรณรงค์หาเสียง พรรค LDP ของนาย Abe ยังได้เน้นถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวอันแนบแน่นระหว่างนายกรัฐมนตรี Abe กับประธานาธิบดีสหรัฐฯ Donald Trump ว่าเป็นปัจจัยสำคัญทางการเมืองที่จะช่วยกระชับความสัมพันธ์มิตรระหว่างประเทศทั้งสอง เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาจากเกาหลีเหนือ

จากนิตยสารการเงินการธนาคาร ฉบับเดือนสิงหาคม 2557 ได้กล่าวถึงชุดดอกที่สาม (Third Arrow) ภายใต้กรอบนโยบายของ นาย Shinzo Abe ว่า

“Investors have long waited for Mr. Abe to come up with a convincing strategy for economic revitalization as the so-called third arrow of his economic policy. Such a package, they have argued, is needed to solidify the growth generated by the first two arrows Mr. Abe implemented after taking power a year and a half ago: massive monetary easing and public-works spending.”

(ชุดดอกที่สามคืออะไร ,ออนไลน์,2560) ชุดดอกที่สามคือมาตรการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจของรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยชุดดอกที่สามนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาเบะโนมิกส์ (Abenomics) หรือเศรษฐกิจแบบครอบคลุมภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe และเป็นมาตรการต่อเนื่องจากชุด 2 ดอกแรกซึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะสั้น กล่าวคือ มาตรการทางการคลังผ่านการขาดดุลงบประมาณเพิ่มเติม และมาตรการทางการเงินจากการผ่อนคลายเชิงปริมาณและคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Easing: QQE) โดยการซื้อสินทรัพย์ระยะยาว ซึ่งได้ช่วยให้อัตราเงินเฟ้อในปัจจุบันปรับตัวขึ้นมาอยู่ที่ราว 1.4%ต่อปี หลังจากประสบปัญหาเงินฝืดตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ มาตรการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจภายใต้ชุดดอกที่สาม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทางหลักได้แก่ 1.การเพิ่มกำลังแรงงานที่มีแนวโน้มชะลอตัวลง 2. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน และ 3. การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศผ่านข้อตกลงความร่วมมือทางการค้า

นายกฯ Abe ใช้โอกาสในช่วงการเดินทางไปประเทศเปรูเพื่อเข้าร่วมประชุม Asia-Pacific Summit หรือกับประธานาธิบดี Trump ที่นคร New York เพื่อย้ำความสำคัญของความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่น – สหรัฐฯ และต้องการทราบความชัดเจนของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะด้านความมั่นคง ที่ประธานาธิบดี Trump เคยเรียกร้องให้ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมค่าใช้จ่ายสำหรับกองกำลังสหรัฐฯที่ประจำการในญี่ปุ่นให้มากขึ้น และ การแสดงทัศนคติที่ต้องการให้ญี่ปุ่นครอบครองอาวุธนิวเคลียร์เพื่อเพิ่มความสามารถด้านการทหารและการป้องกันประเทศ อันเป็นการลดภาระด้านการทหารและความมั่นคงของสหรัฐฯต่อชาติพันธมิตร

การที่นาย Donald Trump ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐฯ สร้างความกังวลแก่ญี่ปุ่นต่อนโยบายของสหรัฐฯที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่นและเอเชียที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป เพราะนาย Trump มีนโยบายที่เน้นกิจการภายในมากกว่านโยบายต่างประเทศ จึงมีความเป็นไปได้ที่นโยบายต่อภูมิภาคเอเชียจะถูกลดความสำคัญลงไป ญี่ปุ่นจึงต้องการความชัดเจนของนโยบายระยะยาวของรัฐบาลสหรัฐฯภายใต้การนำของประธานาธิบดี Donald Trump (Donald Trump ,ออนไลน์,2560)

สรุป

จากที่นำเสนอมาข้างต้นของบทนี้ ได้ชี้ให้เห็นบทบาทและท่าที ความสำคัญที่ประเทศมหาอำนาจทั้งสามคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่นมีต่อกันและกัน และต่อประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมองข้ามไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯและอาเซียน จะไม่เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับแนวนโยบายของสหรัฐฯที่ดำเนินการมาต่อเนื่อง สหรัฐฯยังคงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอาเซียนและบางประเทศเป็นพิเศษเพื่อถ่วงดุลจีน โดยเฉพาะภายใต้บริบทของการขยายแสนยานุภาพของจีน ในด้านเศรษฐกิจ ประธานาธิบดีทรัมป์คงจะต้องขยายการค้าและการลงทุนมาสู่อาเซียน โดยมองว่าอาเซียนเป็นกลไกของโลกยุคเอเชียแปซิฟิก สหรัฐฯภายใต้ประธานาธิบดีทรัมป์จะเจรจาทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีในรูปแบบทวิภาคีกับกลุ่มประเทศอาเซียน หรือจะใช้ฐานของ เอเปค ในการพัฒนาเอเปคไปสู่การค้าเสรีเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะการประชุมสุดยอดในกรอบของ EAS ซึ่งมี สหรัฐฯและอาเซียนอยู่ในนั้น ทั้งด้านความมั่นคงและการค้า สหรัฐฯจะปล่อยให้จีนได้ประโยชน์ฝ่ายเดียวทั้งด้านการเมืองและการค้าย่อมเป็นไปได้ ประธานาธิบดีทรัมป์จะไม่ใส่ใจหรือให้ความสำคัญกับอาเซียนเลยคงเป็นไปได้ เพราะจะทำให้จีนมีอำนาจ อิทธิพลต่ออาเซียนมากขึ้น จนอาจทำให้สหรัฐฯสูญเสียพลังทางความมั่นคงและเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

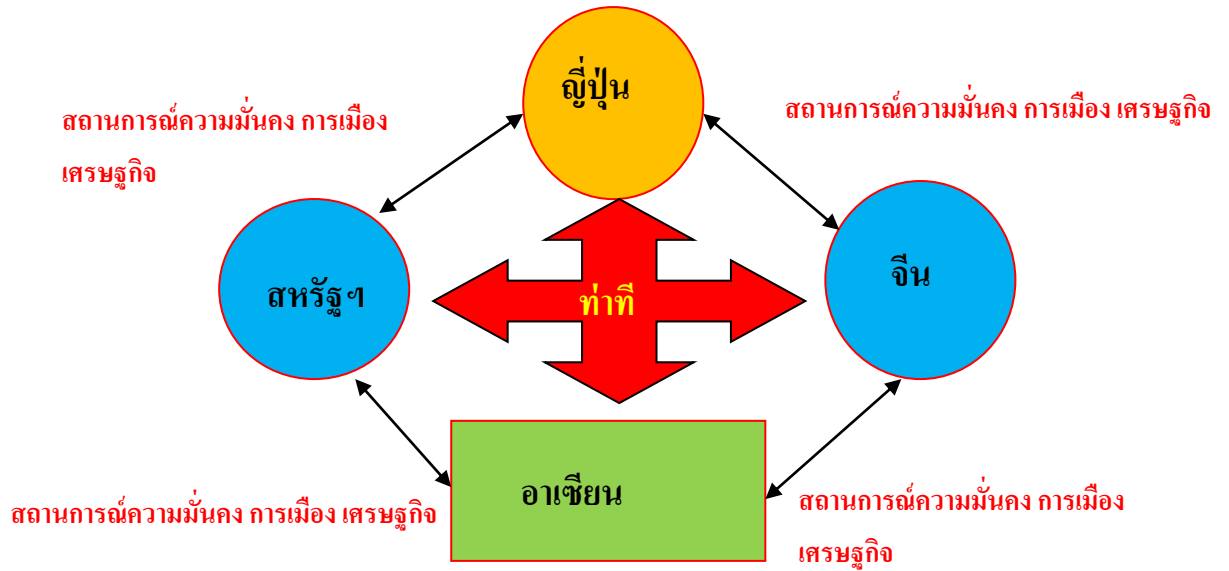
ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอาเซียน ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้เป็นเสมือนบททดสอบความสัมพันธ์ของจีนกับอาเซียน พื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่ขัดแย้งยืดเยื้อในอนาคต อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายอย่างในความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอาเซียน โดยรวมเป็นไปในแง่บวกและสร้างสรรค์ทั้งในด้านของพลวัตทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงโดยทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแบบอำนาจละมุน (soft power: การได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการโดยอาศัยเสน่ห์ดึงดูดใจมากกว่าการข่มขู่หรือการใช้ทรัพยากรอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน) เข้ามาเกี่ยวพันกัน จีนพยายามที่จะลบภาพพจน์ของภัยคุกคามจากจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็โดยอาศัยการใช้นโยบายอำนาจละมุนคู่ขนานไปกับอาเซียนก็ดำเนินนโยบายเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ต่อประเทศจีน โดยพยายามดึงจีนให้เข้ามาเกี่ยวพันแบบพหุภาคี อย่างไรก็ตาม จากความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในทะเลจีนใต้ในห้วงเวลาหลังปี 2010 นโยบายอำนาจละมุนของจีนได้ลดทอนลงไปมาก เมื่อมีการทำทลายทางการเมืองและการทหารระหว่างสหรัฐกับจีน อีกทั้งเมื่อจีนยืนยันการอ้างสิทธิ์ของตนในเชิงรุกมากกว่าเดิม

บทบาทและอิทธิพลของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นมีเทคนิคทางการทูตปนกันระหว่างเศรษฐกิจและการเมือง ประเด็นด้านการเมืองของญี่ปุ่น ในภูมิภาค ญี่ปุ่นไม่ได้มีเจตนาจะเข้ามาสัมพันธ์ด้านการเมืองมากนัก ไม่เข้ามาตรงๆ ญี่ปุ่นเอาการพัฒนาเศรษฐกิจคู่กับลัทธิคอมมิวนิสต์ ห้วงเวลาที่ผ่านมา ญี่ปุ่นลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าลงทุนในจีนและฮ่องกง โดยมีอิทธิพลของจีนและนโยบายของสหรัฐฯที่มุ่งเน้นมาทางเอเชียมากขึ้น เป็นแรงผลักดัน การแผ่ขยายอิทธิพลของจีนในอาเซียน ทำให้ญี่ปุ่นไม่อาจอยู่นิ่ง และจำเป็นต้องเดินหน้าเพื่อเพิ่มบทบาทของตนในภูมิภาคนี้ ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น ไม่ได้จำกัดเฉพาะการลงทุนและธุรกิจเท่านั้น แต่ยังพยายามสานสัมพันธ์ในทางการทูตและการทหารด้วย

การจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคตอาจเกิดได้เป็น 3 เหตุการณ์ 1) ระบบที่สหรัฐฯเป็นศูนย์กลาง หรือ 2) ระบบความมั่นคงที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อด้อย ข้อดีคือ ความเท่าเทียมกัน และการแลกเปลี่ยน ข้อด้อยคือ ความเป็นพหุภาคี ทำให้การได้รับฉันทามติจะกระทำได้ยาก ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารความขัดแย้งลดลง หรือ 3) แบบอาเซียนไม่สามารถดำเนินการได้ต้องเกิดโครงสร้างความมั่นคงใหม่ที่มีจีนเป็นศูนย์กลาง และใช้ความยืดหยุ่นแบบ 3 เส้า ระหว่าง สหรัฐฯ – จีน – อาเซียน

เวลานี้ดูเหมือนทุกประเทศสามารถเป็นได้ทั้งมิตรและศัตรู ต่างมีทั้งโอกาสและผลประโยชน์ที่ต้องร่วมมือกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีช่วงที่ต้องกระทบกระทั่งและแข่งขันกันด้วย โดยเฉพาะในประเด็นทะเลจีนใต้ ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ต่างไม่ต้องการให้สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ตึงเครียดไปมากกว่านี้ แต่ดูเหมือนว่า โอกาสเกิดความขัดแย้งระหว่างกันและกันกลับเพิ่มมาก

จีน เพราะต่างไม่ต้องการสูญเสียผลประโยชน์ในส่วนของตนอาเซียนควรมียุทธศาสตร์แนวทางใดที่จะปลอดภัยท่ามกลางสภาวะการณ์และสภาวะแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจ ซึ่งจะนำเสนอต่อไปในบทที่ 4

การประชุมพหุภาคี อาทิ ASEAN summit, ARF (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea), APEC, AFTA, EAFTA, RCEP, EAS, ASEAN+3, US-ASEAN summit, China-ASEAN summit
การประชุมทวิภาคีในเวทีต่างๆ

บทที่ 4

แนวทางการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคม

ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อบทบาทและ

อิทธิพลของมหาอำนาจ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น

ในบทนี้จะได้นำเสนอเกี่ยวกับ แนวทางการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อบทบาทและอิทธิพลของมหาอำนาจ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น

การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของมหาอำนาจและผลกระทบต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากอดีตถึงปัจจุบันอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่ไม่หยุดนิ่ง มีการพัฒนามาเป็นลำดับ การทำความเข้าใจต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของอาเซียนนั้นสามารถสรุปเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอาเซียน 2 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-Politics) อาเซียนเกิดจากสถานการณ์การเมืองโลกในอดีต ที่ต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของระบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในขณะนั้นเกิดสถานการณ์ความไม่สงบขึ้นในหลายประเทศ

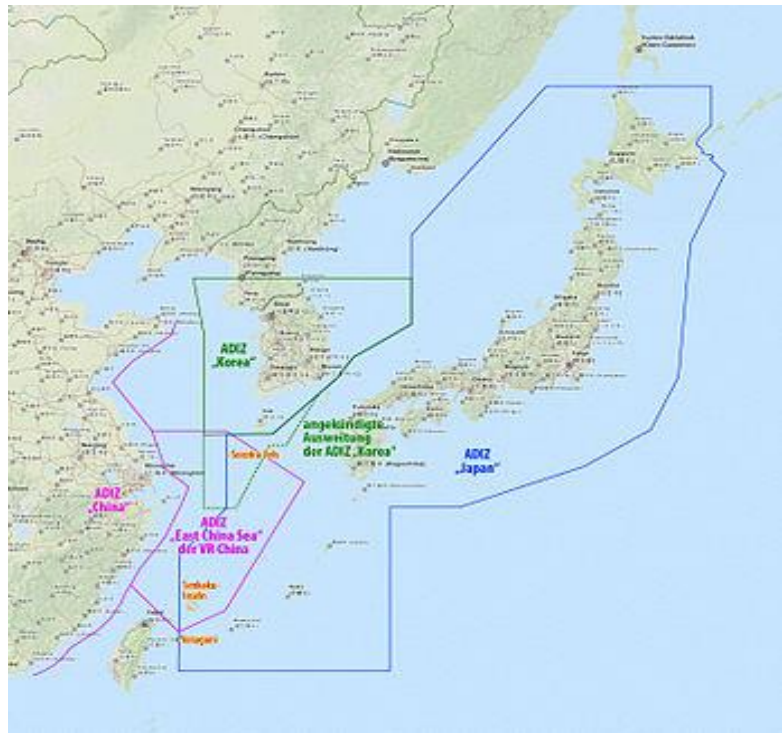
2. ภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-Economics) หรือ เศรษฐศาสตร์การเมือง การเปลี่ยนนโยบายของประเทศมหาอำนาจที่หันมาให้ความสำคัญกับการค้ามากกว่าการทำสงคราม รวมถึงการเปิดประเทศเนื่องจากเห็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดการขยายตัวของตลาด การค้า และการลงทุนนำไปสู่การริเริ่มจัดทำข้อตกลงทางการค้าที่สำคัญ คือ ข้อตกลงทั่วไปเกี่ยวกับภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trades: GATT) และได้พัฒนามาสู่การจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดกรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งในและนอกภูมิภาค ทำให้อาเซียนต้องเริ่มสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค คือการก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA)จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสถานการณ์โลกในปัจจุบันทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับปัญหาท้าทายข้ามชาติมาก เช่น

ปัญหาเสถียรภาพ ปัญหาการค้ามนุษย์ และปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้

ปัจจุบันมหาอำนาจจีน มีนโยบายขยายบทบาทและอำนาจทางทะเลในภูมิภาค มีการปรับยุทธศาสตร์จากเชิงรับเป็นเชิงรุก นอกจากนี้ จีนได้ใช้วิธีขยาย Soft Power ผ่านการให้ความช่วยเหลือประเทศในอาเซียนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การที่จีนประกาศเขตพิสัยการป้องกันทางอากาศ (Air Defence Identification Zone – ADIZ) เหนือทะเลจีนตะวันออก

แผนที่ที่ 4-1 Air Defense Identification Zone of Japan (blue), China (pink), and Korea (green)

ที่มา: <http://www.brookings.edu/research/opions/2013/12/17-china-air-defence-identification-zone>

การกำหนดเขตพิสูจน์ฝ่ายการป้องกันทางอากาศ (Air Defence Identification Zone – ADIZ) เหนือทะเลจีนตะวันออก สร้างความไม่พอใจให้ประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก โดยเฉพาะ ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ แหล่งข่าวของจีนอ้างเหตุผลในเชิงแก้ต่างว่า “ทุกประเทศมีสิทธิประกาศ ADIZ ดังที่ญี่ปุ่นก็เคยประกาศ ADIZ ในพื้นที่เดียวกันเมื่อ สิบกว่าปีก่อน อีกทั้งสหรัฐฯและประเทศอื่นๆ อีกประมาณยี่สิบประเทศก็มีการประกาศเขตแบบเดียวกันหลายเขต ซึ่งรัฐอื่นๆก็ยอมรับว่า ความเคลื่อนไหวของจีนครั้งนี้ถือเป็นการป้องกันตัว” (นโยบายของจีน , ออนไลน์, www.kyotoreview.org สืบค้นเมื่อ 30 พ.ย.60) อีกด้านหนึ่ง มีนักวิชาการมองว่า สหรัฐฯมีปฏิกิริยาตอบโต้ความเคลื่อนไหวของจีน กล่าวหาว่าจีนพยายามเปลี่ยนแปลงสภาพในภูมิภาค สำหรับข้อพิพาทกรณีในทะเลจีนตะวันออก ประเทศมหาอำนาจมองว่าหมายถึง การแข่งขันยุทธศาสตร์เพื่อ การเป็นผู้นำในภูมิภาค โดยเสรีภาพในการเดินเรือเป็นสิ่งที่สหรัฐฯเคยกล่าวมานานแล้วว่า เป็นประโยชน์หลักของตนในทะเลจีนใต้

สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากจีนประกาศเขต ADIZ เหนือทะเลจีนตะวันออกแล้ว มีการคาดว่าจีนคิดที่จะประกาศเขต ADIZ เหนือทะเลจีนใต้ด้วย

นาย Wu Shicun ประธานสถาบัน National Institute for South China Sea Studies ยังว่า ในการทำเช่นนั้น จีนก็ไม่ได้สร้างความกระจ่างเกี่ยวกับการอ้างสิทธิ์ทางกฎหมายเหนือพื้นที่ เส้นประ 9 เส้น และอาจส่งผลกระทบต่อรัฐที่กำลังมีข้อพิพาทกับรัฐต่างๆ และปฏิกิริยาของรัฐเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์อื่นๆของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากเหตุการณ์ในทะเลจีนใต้ได้ส่งสัญญาณว่า ความขัดแย้งที่วิกฤตมากในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอาจลุกลามจนกลายเป็นสงครามในอนาคตได้ คือ กรณีพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางการสัญจรทางทะเลที่คับคั่งที่สุดเป็นอันดับสองของโลก สถานการณ์มีแนวโน้มที่ต้องเฝ้ามอง เมื่อคำนึงถึงข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดนและทรัพยากรทางทะเลระหว่างจีนกับประเทศต่างๆ เป็นเวลากว่า 17 ปีที่อาเซียนและจีนพยายามจัดทำระเบียบปฏิบัติว่าด้วยทะเลจีนใต้ (Code of Conduct) เพื่อใช้เป็นแนวทางจัดการข้อพิพาทเรื่องพื้นที่ทับซ้อน และเพื่อป้องกันผลประโยชน์ด้านดินแดนและเศรษฐกิจของประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีความคืบหน้าเกิดขึ้นมาก และการที่จีนดำเนินนโยบายถมพื้นที่และปลูกสิ่งก่อสร้างในแถบทะเลจีนใต้ รวมถึงการสร้างรันเวย์เพื่อการลงจอดเครื่องบินของเกาะเทียมใกล้หมู่เกาะสแปรตลีย์ แม้จะถูกต่อต้านจากสมาชิกอาเซียนบางประเทศ และจีนอ้างว่าจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ด้านพลเรือนเป็นส่วนใหญ่ประเด็นการสร้างเกาะเทียมของจีนในทะเลจีนใต้ มีผลสร้างความหวาดระแวง และกระทบไปถึงเส้นทางพัฒนาเส้นทางสายไหมยุคใหม่ Silk Road: One Belt One Road (OBOR)

แผนภาพที่ 4-2 พื้นที่ขัดแย้งในทะเลจีนใต้

ที่มา : <http://www.manager.co.th/China/viewnews.aspx?NewsID=9590000069661>

การยืนยันอำนาจอธิปไตยของจีนรวมทั้งการขยายผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ อาจมีนัยยะต้องการให้รัฐต่างๆภายในภูมิภาค ไปจนถึงรัฐนอกภูมิภาคอื่นๆ ยอมรับสถานะของจีนว่า จีนคือมหาอำนาจเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจนำไปสู่การขยายบทบาททางทหารเชิงรุกของญี่ปุ่น และนโยบายปิดล้อมทางทหารของสหรัฐฯ

สภาวะการณ์เช่นนี้ อาจเป็นที่ยอมรับสำหรับบางประเทศในอาเซียน แต่จะมีผลทางลบต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ความเสี่ยงของการเผชิญหน้าทางทหารไม่ว่าในระดับใดสามารถมีผลต่อรากฐานของอาเซียน + 3 ซึ่งความร่วมมือระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ อาเซียนก็ไม่อาจมองข้ามความเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ของมหาอำนาจที่สามารถส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้ว และแตกแยกในสมาชิกกลุ่มอาเซียน การแข่งขันด้านอาวุธของมหาอำนาจจะจูงจูงให้มีการใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศสูงขึ้นในกลุ่มประเทศอาเซียน เพราะหลายประเทศในประชาคมนี้ก็มีข้อพิพาทขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่แล้ว (“The South China Sea”, Kyoto Review of Southeast Asia.

Issue 15 March 2014,ออนไลน์,2014) จุดยืนของจีนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งยิ่งขึ้นในทะเลจีนใต้ ตลอดจนความแตกแยกในประชาคมอาเซียน ระหว่างประเทศที่มีข้อพิพาทกับจีน เช่น ฟิลิปปินส์ บรูไน มาเลเซีย และเวียดนาม กับประเทศที่พึ่งพาจีนทางเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ลาว พม่า และ กัมพูชา อาเซียนควรดำเนินทำอย่างไรต่อประเด็นท่ามกลางสถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อกลุ่มอาเซียน

การวิเคราะห์

ปัญหาในทะเลจีนใต้ ไม่เป็นปัญหาทวิภาคีที่จะเจรจาผ่านช่องทางทวิภาคี อาเซียนควรกดดัน โน้มน้าวให้จีนเปิดการเจรจากับอาเซียนทั้งกลุ่ม การพัฒนาที่ผ่านมามองได้ว่าเป็นไปในทิศทางที่ดี จีนได้ดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับอาเซียนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเจรจา FTA อาเซียน-จีน ซึ่งได้เริ่มขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ตามมาด้วยการจัดทำปฏิญญาปัญหาทางทะเลจีนใต้กับจีน (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea) ในปี 2002 และ Code of Conduct แต่ต่อมาในกรณีหมู่เกาะสแปรตลีย์ ทำให้ท่าทีของจีนเปลี่ยนไป เพราะพิจารณาในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ หมู่เกาะสแปรตลีย์เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเป็นมหาอำนาจทางทะเลของจีนในภูมิภาค

สรุปได้ว่า แม้ว่าในทางการค้าและเศรษฐกิจ จีนได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่า ต้องการเป็นมิตรกับอาเซียน แต่ในเรื่องของความมั่นคง จีนกลับดำเนินนโยบายปัญหาในทะเลจีนใต้กับอาเซียน แล้วอาเซียนจะวางบทบาทความสัมพันธ์กับจีนอย่างไรนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศของอาเซียน โดยประเทศที่มีพรมแดนทางบกใกล้ชิดกับจีน ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา และไทย นั้น โดยตรง ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ไม่มีปัญหาเรื่องน่านน้ำในหมู่เกาะสแปรตลีย์

แต่สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นหมู่เกาะ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ หรือมีพรมแดนทางทะเลใกล้ชิดอย่างเวียดนาม ปัญหาน่านน้ำเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์ เป็นเรื่องที่ใหญ่ เพราะน่านน้ำสแปรตลีย์เป็นช่องทางเดินเรือที่สำคัญสำหรับการค้ากับโลกตะวันออก นอกจากนี้กลุ่มเอเชียแปซิฟิกเช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อินเดีย ออสเตรเลีย ก็ติดตามปัญหานี้อย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่าปัญหานี้เป็นเรื่องใหญ่ของอาเซียนในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ (ข้อมูลบางส่วนจาก The Japan Times, <http://www.aectourismthai.com>)

ตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหมู่เกาะสแปรตลีย์ นอกจากจีนแล้ว ยังมีมหาอำนาจสหรัฐอเมริกา เข้ามาเกี่ยวข้อง ที่ดำเนินนโยบายปิดล้อมจีน ซึ่งมีผลส่งให้จีนกับประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เข้าใจกัน จึงเป็นเป้าหมายของสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นการเปิดช่องให้สหรัฐอเมริกาเข้ามา มีอำนาจทางทหารในภูมิภาคนี้มากขึ้น และเพื่อบทบาทการปิดล้อมจีน อีกปัจจัยคือความเห็นขัดแย้ง

ของสมาชิกอาเซียนในเรื่องนี้ เพราะอาเซียนบางประเทศเข้าฝ่ายจีน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ประเทศที่เป็นคู่กรณีกับจีนโดยตรงมี เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ส่วนไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย "ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง" นำมาซึ่งความไม่มีเอกภาพของอาเซียน

แผนภาพที่ 4-3 หมู่เกาะสแปรตลีย์ (The Spratly Islands) หรือหมู่เกาะหนานซาในทะเลจีนใต้

ที่มา : <https://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9540000041572>

นโยบายการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในทะเลจีนใต้ระหว่างประชาคมอาเซียนกับจีน

ต่อไปจะขอเสนอ นโยบายการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในทะเลจีนใต้ระหว่างประชาคมอาเซียนกับจีน ดังนี้

1. ทุกฝ่ายควรยึดมั่นในหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งกฎหมายทะเล และ สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือของอาเซียน (Treaty of Amity and Cooperation : TAC)

2.ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อเชื่อมบรรทัดฐานสำคัญๆกับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยยึดถือ TAC เป็นหลักการ ปฏิญญาปี 1992 และ 2002

(ปฏิญญาปี 1992 คือ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่สิงคโปร์ เมื่อ 27-29 มกราคม 1992 มีการลงนามซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้างไว้ซึ่งสันติภาพตามแนวทางของสหประชาชาติ นอกจากนี้ยังได้หารือเรื่องของการก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน และร่างกรอบความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของอาเซียน ; ปฏิญญา 2002 คือ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8 ที่กัมพูชา เมื่อ 4-5 พฤศจิกายน 2002 กำหนดให้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดในการรวมตัวกันของอาเซียน มีการทำความเข้าใจความตกลงกันด้านการท่องเที่ยวอาเซียนเพื่อส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว หรือในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติตามพิธีสารโตเกียว ซึ่งอาเซียนเป็นภาคีนั้น และได้เน้นย้ำถึงความร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้าย

3.อาเซียนควรร่วมมือกันพยายามอย่างยิ่ง โน้มน้าวและผลักดันให้เงินเดินทางเสรีจาต่อ เพื่อจัดทำ Code of Conduct ให้คืบหน้าสำเร็จ

4.อาเซียนควรร่วมมือกันมีมาตรการการสร้างควมไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน (Confidence - Building Measures: CBM) โดยใช้ช่องทางที่มีอยู่แล้ว ทั้งการเจรจาระดับทวิภาคี และการเจรจาระดับพหุภาคี อาทิ การเจรจาเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน-จีน การเจรจาอาเซียน-จีนระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ การเจรจาระดับสุดยอด อาเซียน+3, ASEAN Regional Forum (ARF), East Asia Summit (EAS), ASEAN Defence Ministerial Meetings (ADMM)

5.อาเซียนควรพิจารณาความจำเป็นในประเด็น “การถ่วงดุลทางทหาร (Balance of Military Power)” คือการนำเอามหาอำนาจอื่นเข้ามาถ่วงดุลจีน เพื่อให้หันมาเจรจากับอาเซียน อย่างไรก็ตาม นโยบายนี้อาจเป็นดาบ 2 คม โดยเฉพาะการดึงสหรัฐฯเข้ามา อาจเป็นการเปิดช่องให้สหรัฐฯเข้ามาวุ่นวายในภูมิภาคมากขึ้น การแก้ปัญหาก็อาจจะยากขึ้นไปด้วย

6.ไม่ควรมองข้ามนำการดำเนินนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศในอาเซียน เพราะสามารถมีประสิทธิผลต่อการตอบสนองท่าทีของจีนที่ไม่เท่าเทียมกัน ผลพวงจากพลวัตตัวแปรแวดล้อมต่างๆ มีผลต่อประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งพิจารณาจากโครงการเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) กับ โครงการเส้นทางสายไหมทางบกในลักษณะดังนี้ กล่าวคือ หากโครงการเส้นทางสายไหมทางทะเลมีความก้าวหน้าเร็วกว่าโครงการเส้นทางสายไหมทางบก ก็ย่อมทำให้ สิงคโปร์ มาเลเซีย จะมีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ไทย ลาว และกัมพูชา หากเส้นทางทางบกมีความก้าวหน้ามากกว่าเส้นทางทางทะเล ผลก็ออกมาในทิศทางตรงข้าม และหากเส้นทางทั้งสองมีความก้าวหน้าในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ทั้ง สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย ลาว และกัมพูชา ก็จะถูกเชื่อมโยงบูรณาการ สมดุลกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จีนได้แสดงท่าทีจะยึดถือความมั่นคงทางการเมือง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้า และการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม และแสดงความพร้อมที่จะลงลึกเชื่อมต่อยุทธศาสตร์การพัฒนา ยกระดับการเชื่อมต่อทางยุทธศาสตร์การพัฒนากับอาเซียนภายใต้ข้อเสนอ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง One Belt One Road” โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับแผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมระหว่างกันในอาเซียน 2025 ส่วนประเด็นปัญหาทะเลจีนนั้น หลังผ่านเหตุการณ์และการปรับตัวในปี 2016 จีนได้กลับคืนสู่การเจรจาเกี่ยวกับเรื่องนี้ระดับหนึ่ง จีนตระหนักว่าการแทรกแซงของอิทธิพลนอกภูมิภาคนั้น ไม่สามารถนำมาซึ่งสันติภาพและความสงบสุขที่แท้จริง หากแต่จะสร้างโจทย์ที่แก้ยากสำหรับความมั่นคงภายในภูมิภาค และสร้างความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของจีนกับประเทศอาเซียน (ส่วนหนึ่งจากคำกล่าวของ นายหลิว เจิ้นหมิน รัฐมนตรีช่วยการกระทรวงการต่างประเทศ (“จีนให้ข้อเสนอ 6 ประการกระชับความร่วมมืออาเซียน ในปี 2017” ,ออนไลน์,2560)

นโยบายการดำเนินการประชาคมอาเซียนต่อสหรัฐอเมริกา

ด้านสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดี Donald Trump ได้ประกาศนโยบายการต่างประเทศ มุ่งเน้น “อเมริกาเป็นอันดับแรก (America First) ทำให้สหรัฐฯ ในสายตาของนักวิชาการและนักยุทธศาสตร์หลายประเทศพิจารณาว่า กำลังทำให้สหรัฐฯ ตกเป็นรองในทางภูมิรัฐศาสตร์ระดับโลก และถูกสองคู่แข่งสำคัญที่สุดของสหรัฐฯ คือ จีนและรัสเซีย แซงหน้าขึ้นไปเป็นอันดับแรก และอันดับสองตามลำดับ โดยสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดี Trump เห็นว่าผลประโยชน์อันสำคัญยิ่งทั้งหลายของสหรัฐฯ ต้องให้ความสำคัญเหนือกว่าผลประโยชน์ของประเทศอื่นๆ ทั้งหมด (จากคำกล่าวปราศรัยเมื่อวันที่ 9 พ.ย. 2559 และ พิธีสาบานตนเข้ารับตำแหน่งเมื่อ 20 ม.ค. 2560)

การจัดลำดับความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของประธานาธิบดี Trump นั้น ลำดับต้นๆ ไม่ได้มีเรื่องการเดินหน้าผลักดันฐานะของอเมริกาให้อยู่เหนือประเทศอื่นๆ ในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงอิทธิพลในทางยุทธศาสตร์ระดับโลก ตรงกันข้ามจากนโยบายการต่างประเทศผลประโยชน์ของอเมริกามาเป็นอันดับแรก (America First Foreign Policy) วัตถุประสงค์สำคัญที่สุดของประธานาธิบดี Trump คือการกวาดล้างที่เขาเรียกว่า “ลัทธิก่อการร้ายอิสลามหัวรุนแรง radical Islamic terrorism” และการเร่งรัดปรับดุลการค้ากับต่างประเทศของอเมริกา เรื่องนี้กลายเป็นหัวข้อซึ่งมีการอภิปรายอย่างมาก เขาข้ามเรื่องที่ว่าสหรัฐฯ จำเป็นต้องเข้าเกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์ในการต่อสู้ระดับทั่วโลก เพื่อช่วงชิงอำนาจและความมั่งคั่งกับสองชาติคือ จีนและรัสเซีย โดยที่แต่ละชาติ

เหล่านี้ต่างมียุทธศาสตร์ของตนในการบรรลุถึงความยิ่งใหญ่(“America First Foreign Policy”, ออนไลน์,2560)

ประธานาธิบดี Trump มองว่าวิกฤตของภาคอุตสาหกรรมการผลิตสหรัฐฯนั้นมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการค้าที่ทำกับประเทศจีน เขาจึงมุ่งเน้นประเด็นปัญหานี้เพียงอย่างเดียว โดยมองข้ามมุมมองด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทูต และการทหาร ซึ่งมีความสำคัญต่อการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯกับจีนเพื่ออำนาจและอิทธิพลในโลก ในขณะที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิงของจีน ได้กล่าว ณ เวที World Economic Forum ที่สวิสเซอร์แลนด์ในปี 2017 ให้ความสำคัญกับจีนในฐานะที่เป็นประเทศรายใหม่ของโลกในเรื่องการค้าเสรีและลัทธิสากลนิยม และปฏิเสธไม่รับลัทธิการกีดกันการค้า ซึ่งเปรียบเสมือนการปรับเปลี่ยนศูนย์กลางอิทธิพลทางการเมืองของโลก โดยสหรัฐฯได้ถอยตนเองออกมาจากฐานะที่ได้เคยครอบครองมานานบนเวทีโลก ดังปรากฏในเจตนารมณ์ของประธานาธิบดี Trump ที่จะถอนตัวออกจากข้อตกลงหุ้นส่วนส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership- TPP) จึงเป็นการลดบทบาทความเป็นผู้นำของสหรัฐฯในความพยายามที่จะขยายการค้าในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งมีญี่ปุ่น มาเลเซีย ออสเตรเลีย และเวียดนาม รวมอยู่ด้วย ขณะที่ต้องการกีดกันจีนออกไป ในขณะที่บางคนในกรุงวอชิงตันมองข้อตกลงฉบับนี้ว่า เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนความพยายามของสหรัฐฯในการจำกัดอิทธิพลบารมีของจีน ด้วยวิธีการเพิ่มการค้าในระหว่างรัฐที่มุ่งเข้าเป็นสมาชิกของ TPP ด้วยกันเอง และทิ้งจีนไว้ข้างนอก

แผนภาพที่ 4-4ผู้นำประเทศในการประชุมสุดยอด Trans-Pacific Partnership(TPP)ค.ศ.2010

ในบริบทเช่นนี้จึงเปิดโอกาสให้จีนกลับมีโอกาสที่จะจัดระเบียบทางการค้าในภูมิภาคเอเชียใหม่ ให้มาในทิศทางที่จีนพึงประสงค์ในแวดวงนักเศรษฐศาสตร์คิดว่าจีนจะดำเนินนโยบายส่งเสริมประเทศเอเชียให้เข้าร่วมกับจีน ในการจัดทำข้อตกลงทางการค้าอีกฉบับหนึ่งที่เป็นทางเลือก ซึ่งได้แก่ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership หรือ RCEP) โดยที่ RCEP ประกอบด้วย 10 ชาติสมาชิกอาเซียน, จีน, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์ และอินเดีย แต่ไม่มีสหรัฐฯ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดกำแพงกีดกันการค้าลงมา (Tariff Barrier)

ยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี 3 ประการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การครอบครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ยุทธศาสตร์การสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน (Containment Policy) ยุทธศาสตร์การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (Anti-terrorists War)

(“A Blueprint for a US Strategy in Asia” by Ashish Kumar Sen,ออนไลน์,2560)

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว สหรัฐฯ ได้ดำเนินนโยบายเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ โดยผ่าน 2 ช่องทาง ช่องทางแรกคือ ความสัมพันธ์ทวิภาคี (Bilateral Relationships) สหรัฐฯ ได้สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางทหารทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค (regional alliance) โดยเฉพาะ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ ไทย และออสเตรเลีย ยุทธศาสตร์มีผู้เรียกว่า hub and spokes กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ เป็นกระดูกสันหลัง และความสัมพันธ์กับพันธมิตรเป็นซี่ล้อ ช่องทางที่สองคือ ช่องทางพหุภาคี (Multilateral Relationships) ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับช่องทางแรก ความสัมพันธ์พหุภาคีมีความสำคัญรองลงมาจากความสัมพันธ์ทวิภาคี ในการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯ พยายามดำเนินนโยบายครอบงำ APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation - ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์กับอาเซียนยังไม่แน่นอนเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์อาเซียน-จีน (ประภัสสร เทพชาตรี, “ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” สืบค้นจาก <http://www.asia.tu.ac.th>)

โดยแม้ว่าสหรัฐฯ ยังครองความเป็นเจ้าในมิติทางด้านการทหาร แต่มิติทางด้านการเมือง การทูต และเศรษฐกิจนั้น จีนได้ดำเนินนโยบายในเชิงรุก และอิทธิพลของจีนได้เพิ่มมากขึ้น เห็นได้จาก FTA Asean-China: เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ดังนั้นอาเซียนควรจะดำเนินนโยบายอย่างไรต่อสหรัฐฯ

เมื่อพิจารณาภายใต้บริบทปัจจุบัน อาเซียนควรดำเนินในแนวทาง 1. ส่งเสริมสนับสนุนการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Shared National Interests) 2. ความสมดุลแห่งความสัมพันธ์ (Balancing Relations) และ 3. นโยบายสายกลาง (Middle Path Policy) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งรูปแบบทวิภาคี และรูปแบบพหุภาคี ในระดับทวิภาคี การวางท่าทีของอาเซียนต่อยุทธศาสตร์การ

ครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนคงไม่มีทางเลือก ที่คงยึดการดำเนินความเป็นพันธมิตร และร่วมมือกับสหรัฐฯ ส่วนนโยบายการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของเงินของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนควรดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวัง และที่สำคัญ รักษาระยะห่างอย่างเท่าเทียมกัน (Equidistant) ระหว่างความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ กับ ความสัมพันธ์อาเซียน-จีน สำหรับยุทธศาสตร์การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนควรระมัดระวังในความร่วมมือ วางท่าทีที่เป็นนโยบายสายกลาง กล่าวคือ ให้ความร่วมมือแต่ในขณะเดียวกันไม่ทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นของการก่อการร้าย และไม่ดำเนินนโยบายหรือท่าทีทางลบกับโลกมุสลิม สิ่งหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้ในสถานการณ์ระหว่างประเทศปัจจุบันที่เกิดขึ้นแทบทุกภูมิภาคของโลก คือการปะทะหรือขัดแย้งกันระหว่างอารยธรรม (Clash of Civilizations) ระหว่างตะวันตกกับอิสลาม เนื่องจากสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งจำนวนมากนับถือศาสนาอิสลามอาทิ ในมาเลเซีย อินโดนีเซียที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ทางตอนใต้ของไทยและฟิลิปปินส์

ปัจจุบันหากพิจารณา จะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ กำลังเสียดุลยภาพโดยอิทธิพลของเงินได้เพิ่มขึ้นอย่างมากดังที่กล่าวแล้วก่อนหน้านี้ ส่วนทางกับอิทธิพลของสหรัฐฯ ที่ได้ลดลงอย่างมาก ดังนั้นอาเซียนต้องหาหรือว่าจะดึงสหรัฐฯ กลับมาเพิ่มบทบาทในเวทีอาเซียนเพื่อถ่วงดุลจีนหรือไม่อย่างไร โดยผ่าน 1. ช่องทางการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ 2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-สหรัฐฯ และ 3. หุ่นส่วนทางยุทธศาสตร์อาเซียน-สหรัฐฯ (ส่วนหนึ่งจาก <http://www.asia.tu.ac.th>)

นโยบายการดำเนินการประชาคมอาเซียนต่อญี่ปุ่น

มาพิจารณาด้านญี่ปุ่น ในมุมมองของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของญี่ปุ่น เพราะพื้นที่อาเซียนมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูก จำนวนประชากรที่มากของภูมิภาคนี้เป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง อาเซียนมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น 3 มิติหลักคือ เศรษฐกิจ ภูมิรัฐศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออก ระเบียบของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์หลักที่มี จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นเป็นตัวแสดงสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างจีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นสร้างเงื่อนไขการพัฒนาด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ญี่ปุ่นเองได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองจากการเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ จึงเกิดประเด็นที่ควรพิจารณา ซึ่งในเอกสารฉบับนี้ได้กล่าวมาบ้างแล้วในส่วนของบทที่สาม และในตอนต้นของบทที่สี่นี้ ว่าอำนาจของจีนมีลักษณะอย่างไร อำนาจญี่ปุ่นจะลดลงหรือไม่หรืออำนาจของจีนที่มากขึ้น โดยที่ไม่ทำให้อำนาจของญี่ปุ่นลดลง ญี่ปุ่นกับจีนกล่าวได้ว่ามีการ

แข่งขันกันครอบคลุมหลายมิติ อาทิการพยายามเข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคงกับประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจผ่านการให้กู้ยืม เงินให้เปล่า หรือการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การแข่งขันเพื่อเป็นผู้นำในภูมิภาคเห็นได้ชัดจากการแข่งขันความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค จีนพยายามสนับสนุนของอาเซียนให้เป็นอาเซียน + 3 เพื่อหวังให้อาเซียนขยายกรอบความร่วมมือที่ครอบคลุม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ในขณะที่ญี่ปุ่นมองว่าอาเซียน+3 นั้นมีเงินเป็นมหาอำนาจใหญ่ อาจทำให้เกิดความตึงเครียดในการเป็นผู้นำของความร่วมมือ ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงได้เสนอกรอบอาเซียน +6 รวมเอาอินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์เข้ามาด้วย เพื่อให้กรอบนี้มีความใหญ่มากขึ้น อีกทั้งจะช่วยคานอำนาจและลดบทบาทของจีนในกรอบความร่วมมือลงไป จุดยืนนี้ของญี่ปุ่นด้วยต้องการให้กลายเป็นความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค(Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP)

การทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการพัฒนามายาวนาน เป้าหมายที่สำคัญและแนวทางในการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สืบเนื่องมาจากบริบทหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บนเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับสหรัฐฯ และการแข่งขันกับจีน รูปแบบความสัมพันธ์ในระบบระหว่างประเทศของมหาอำนาจทั้งสาม เป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (จาก Kawashima, Y. “China-Japan-U.S.: Managing the Trilateral Relationship”, Japan center for International Exchange, 2003)

ญี่ปุ่นได้มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคือความสัมพันธ์กับประชาคมอาเซียน โดยกำหนดเป้าหมายและกลไก 4 ด้านที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยคือ 1) การสนับสนุนการเชื่อมโยงของอาเซียน 2) การลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน 3) การเป็นพันธมิตรและหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นและอาเซียน และ 4) การตั้ง Japan-ASEAN Integration Fund (นรุตม์ เจริญศรี, “ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นกับการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน” ในจุดสารความมั่นคง ฉบับที่ 175,2559)

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นมองว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปที่เชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรทั้งสองแห่งเข้าด้วยกัน ญี่ปุ่นได้เน้นสองยุทธศาสตร์หลัก คือการเชื่อมโยงภาคพื้นทวีปและการเชื่อมโยงภาคพื้นสมุทร การเชื่อมโยงภาคพื้นทวีปคือการใช้ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกเฉียงตก (East - West Economic Corridor) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (South Economic Corridor) เป็นเส้นทางหลักเพื่อเชื่อมระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก และอีกเส้นทางหนึ่งที่น่าสนใจคือ ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) แต่ญี่ปุ่น

ไม่ค่อยให้ความสนใจด้วยเหตุผลที่ว่า เส้นทางดังกล่าวเป็นระเบียงเศรษฐกิจที่อยู่ในความสนใจของจีนมากกว่า

ภูมิภาคอาเซียนเป็นกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคที่ประกอบไปด้วยกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคอีกหลายกรอบ คือ GMS: Greater Mekong Sub region และกรอบ IMT-GT: Indonesia Malaysia Thailand Growth Triangle อย่างไรก็ตามความเห็นของนักการศึกษาด้านความมั่นคงมองว่า รัฐบาลญี่ปุ่นและภาคเอกชนญี่ปุ่นมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับกรอบ GMS มากกว่าและภายในกรอบ GMS เองก็มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการขนส่งระหว่างประเทศและให้ความสำคัญกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก มาก

ในมิติด้านภูมิรัฐศาสตร์ของยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่ส่งผลต่อทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นจะเล็งเห็นศักยภาพของภาคพื้นทวีปอาเซียนในฐานะที่จะพัฒนาให้เกิดการเชื่อมโยงทางบก แหล่งทรัพยากร และตลาด ในมิติด้านการเมืองจากการที่ญี่ปุ่นแสดงบทบาทคานอำนาจกับจีนในอาเซียนทำให้ญี่ปุ่นแสดงให้เห็นว่ายังเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับอาเซียน นอกจากนี้การที่ญี่ปุ่นมีภาพลักษณ์ที่เป็นผู้ให้ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือผ่าน โครงการต่างๆแก่อาเซียนผ่าน โครงการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา

ประเด็นของข้อพิพาททะเลจีนใต้ระหว่าง จีน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน และไต้หวัน โดยมีญี่ปุ่นและสหรัฐฯเข้ามาเกี่ยวข้อง ข้อพิพาทนี้เป็นปัญหาความมั่นคงของอาเซียนมาเป็นระยะเวลานาน การอ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ของจีนเกิดจากสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการยึดครองมาก่อนในอดีตซึ่งไม่มีใครโต้แย้ง จนกระทั่งฟิลิปปินส์ยื่นเรื่องฟ้องศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลก ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยอ้างถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of Sea: UNCLOS) ซึ่งจีนขอสงวนสิทธิ์ไม่ใช้อันุสัญญานี้ในกรณีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย ดังนั้น จีนจึงไม่ยอมรับคำตัดสินครั้งนี้

จากการพิจารณาในมุมมองของผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคง และเสถียรภาพ ในประชาคมอาเซียน การวางความสัมพันธ์ของสมาชิกอาเซียนในการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้นั้น ดังที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นของบทนี้ คงไม่สามารถทำได้โดยการประกาศเป้าหมายนโยบายร่วมกันด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีผลประโยชน์และจุดยืนในเรื่องนี้แตกต่างกัน โดยเฉพาะคือเรื่องของความมั่นคง

จากท่าทีของจีนที่แข็งกร้าวทั้งในด้านการขยายพื้นที่และการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างทางการทหารในพื้นที่ที่เป็นข้อพิพาท รวมไปถึงการปฏิเสธการแก้ไขข้อพิพาทด้วยระบบอนุญาโตตุลาการของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล โดยมหาอำนาจญี่ปุ่นได้เสนอ

แนวทางการแก้ไขปัญหาวางอยู่บนแนวคิดสันติภาพเชิงรุก(Active peaceful thinking) อันเป็นหลักการทางนโยบายด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ในประเด็นการแข่งขันทางทหารในเอเชีย ญี่ปุ่นเห็นถึงความจำเป็นของกองทัพสหรัฐฯต่อเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและต่อประชาคมอาเซียน และความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างใกล้ชิดระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ โดยมองว่าข้ออ้าง การกระทำและการดำเนินนโยบายของจีนนั้นพยายามทำให้กลายเป็นข้อเท็จจริงที่ทุกฝ่ายต้องยอมรับ ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงได้เสนอ “Shangri-la Dialogue Initiative (SDI) คือ

1. การสนับสนุนให้ใช้กฎระเบียบทางอากาศและทะเลในภูมิภาค
2. ความมั่นคงทางทะเลและอากาศ
3. การปรับปรุงความสามารถในการตอบสนองต่อภัยธรรมชาติของภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ทั้งญี่ปุ่น จีน สหรัฐฯ และทุกประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพิพาททะเลจีนใต้ ต่างมีผลประโยชน์ที่ต้องรักษาด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าทั้งฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไน ในอาเซียนซึ่งเป็นประเทศที่อ้างสิทธิในพื้นที่ทะเลจีนใต้เช่นกัน จะไม่เห็นด้วยกับการอ้างสิทธิของจีน ในขณะที่ญี่ปุ่นแม้จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในข้อพิพาทนี้ แต่เสถียรภาพและเสรีภาพในการเดินเรือในทะเลจีนใต้มีความสำคัญต่อญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงทางพลังงาน และสำหรับสหรัฐฯนั้น ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางการเดินเรือที่สั้นที่สุด ที่เชื่อมมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกัน

ในภาพรวมของนโยบายความมั่นคงของญี่ปุ่นนั้น การตัดทานอิทธิพลของจีนด้วยการสร้างแรงกดดันระดับนานาชาติเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งและผลประโยชน์ในทะเลจีนใต้ของอาเซียนท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นถืออาเซียนเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ภายใต้อุปกรณ์ประกอบ 4 เสาหลัก คือ สันติภาพและเสถียรภาพ, ความมั่งคั่ง, คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ ใจถึงใจ(ออนไลน์, 2560)

ขอสรุปโดยรวมว่า ระเบียบใหม่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (New Southeast Asia Order) และการวางความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับมหาอำนาจในภูมิภาคที่ศึกษาในงานฉบับนี้คือ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่นในห้วงเวลา 2017-2026 จึงถูกกำหนดจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และ จีน ต่างฝ่ายต่างแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตอิทธิพลของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแนวป้องกันด้านความมั่นคงด้วยนโยบายปิดล้อม (Containment Policy) ของสหรัฐฯ เพื่อจะหยุดยั้งการขยายอิทธิพลของจีน เอเชียรวมถึงภูมิภาคอาเซียนยังคงเป็นพื้นที่การต่อสู้และแข่งขันทางการเมืองไม่แตกต่างจากเดิม วันนี้อิทธิพลของเศรษฐกิจจีนกลายเป็นคู่แข่งสำคัญกับสหรัฐฯ และอาจนับได้ว่าเศรษฐกิจจีนใหญ่และเติบโตเป็นอันดับ 2 ของโลกเป็นรองก็แต่

สหรัฐฯเท่านั้น วันนี้จีนเป็นมหาอำนาจใหญ่ของเอเชีย แต่อย่างไรก็ตามระเบียบในเอเชียถูกจัดและกำกับโดยสหรัฐฯ (“บทบาทจีนและญี่ปุ่นในอนาคต”, จุลสารความมั่นคง ฉบับที่ 167-168 มกราคม 2559) ประชาคมอาเซียนไม่อาจมองข้ามความเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ของมหาอำนาจที่สามารถส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้ว และแตกแยกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

การวางแนวทางต่างๆ มองว่าในห้วงเวลา 2017-2026 จะไม่เปลี่ยนแปลงนักในช่วงถึงปี 2021 ซึ่งหลังจากนั้นต้องพิจารณาการเมืองระหว่างประเทศ(international politics) และ ภูมิทัศน์ระหว่างประเทศ(international landscape)และวิเคราะห์อีกครั้ง เพราะผู้นำประเทศทั้งของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ต่างขึ้นสู่ตำแหน่งในปี 2017 ไม่ว่าจะประธานาธิบดี สีจิ้นผิงสามารถครองเก้าอี้ผู้นำได้ตลอดชีพนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe หากไม่มีเหตุการณ์ทางการเมืองใดๆ Abeจะอยู่ในตำแหน่งไปจนถึงปี 2021 ในวาระที่มีการเลือกตั้งใหม่ ประธานาธิบดี Donald Trump อยู่ในตำแหน่งเป็นสมัยแรก สามารถอยู่ได้เป็นสมัยที่สอง หากได้รับเลือกตั้งอีกครั้งในปี 2020 แม้ว่าระเบียบในเอเชียถูกจัดและกำกับโดยสหรัฐฯแต่เมื่อคำนึงถึงนโยบายระหว่างประเทศที่สหรัฐฯมีต่อภูมิภาคนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากหากมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

บทนี้จะได้นำเสนอสรุปความของเอกสารฉบับนี้ พร้อมข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์ข้อมูล เอกสาร ที่เกี่ยวข้อง ต่อเรื่อง“การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในห้วงเวลาปี 2017-2026”

การเติบโตของจีนรวมทั้งอินเดีย เกาหลีใต้ อาเซียน และญี่ปุ่น จะทำให้ศตวรรษที่ 21 เป็น “ศตวรรษของเอเชียแปซิฟิก” บดบังรัศมีมหาอำนาจสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากลุ่มประเทศอาเซียนบวกสามซึ่งประกอบด้วยประเทศอาเซียน 10 ประเทศ และจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สามารถก่อตั้งกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asian Community) ได้สำเร็จ อำนาจเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารของโลกจะสมดุลและถ่วงดุลกันระหว่าง สหภาพยุโรป ประชาคมเศรษฐกิจเอเชีย และเขตเศรษฐกิจทวีปอเมริกาเหนือ หรือการเมืองโลกอาจมีลักษณะเป็นการ “ประสานอำนาจ” (concert of powers) ระหว่าง 3 ภูมิภาค ร่วมกับรัสเซียและอินเดีย โลกจะมีความสมดุล มีความมั่นคง และมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม มหาอำนาจเก่าและใหม่มีการแข่งขันและต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา รูปแบบของความร่วมมือและความขัดแย้งจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้นำของมหาอำนาจกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบันและอนาคต

การเติบโตทางเศรษฐกิจ การทหารและการเมืองของจีน ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดโดยประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านของจีน เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย และอาเซียน โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของตน ซึ่งทำให้ผู้นำประเทศจีนต้องดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวังไม่ให้ต่างชาติมองการเติบโตของจีนว่าเป็น “ภัยคุกคาม” ต่อภูมิภาคเอเชียและสังคมโลก เนื่องจากการเติบโตของจีนย่อมมีผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้นำจีนและประเทศมหาอำนาจเก่า ที่พยายามปกป้องผลประโยชน์ของตนอย่างเต็มที่

ในขณะที่เดียวกันผู้นำและฝ่ายความมั่นคงของญี่ปุ่นก็มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามของญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามเย็นแทนสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายไป ญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายสร้างความ

ร่วมมือทางทหารกับสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด รวมทั้งสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ ต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ความร่วมมือทางทหารระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ มีลักษณะคลุมเครือที่อาจทำให้ญี่ปุ่นสามารถแทรกแซงในปัญหาได้หวั่นของจีนได้ จึงทำให้ผู้นำจีนไม่ไว้วางใจในญี่ปุ่นมากนัก ในขณะที่เดียวกันการเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและการเพิ่มงบประมาณพัฒนากองทัพของจีน กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ทางการค้า การเมือง และความมั่นคงของญี่ปุ่น ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างสองชาติมหาอำนาจเอเชียในเวทีต่างๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในเวทีการเมืองอาเซียน+3

การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนกลายเป็นแกนกลางของภูมิภาค (core regional structure) เป็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การผงาดขึ้นมาของอาเซียน กำลังจะทำให้อาเซียนเป็นตัวกลางสำคัญอีกตัวหนึ่ง ที่มหาอำนาจจะต้องเอามาพิจารณาในการ กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อภูมิภาค

บทบาทของมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา ประกอบกับการพัฒนา และบทบาทที่เพิ่มขึ้นของอาเซียนในปัจจุบัน เป็นโจทย์ทั้งในมิติของปัญหาการต่างประเทศและความมั่นคง บทบาทและอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจคือ จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควรพิจารณาโดยละเอียดประเทศใดประเทศหนึ่งไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจทั้งสามดำเนินไปแบบใดในปัจจุบัน และอาเซียนควรมีแนวทางการวางความสัมพันธ์รูปแบบใดในห้วงเวลาปี 2017-2026 เพื่อให้ปลอดภัยท่ามกลางสภาวะแวดล้อมด้านการเมืองและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

เอกสารฉบับนี้ จึงได้ตั้งประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1. บทบาทปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจ เฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia region)
2. แนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับบทบาทของมหาอำนาจเฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในห้วงเวลาปี 2017-2026

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตเมื่อ 20 ปีก่อนได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมดุลของภูมิศาสตร์การเมืองโลกในช่วงที่ผ่านมา จากที่เคยมีเพียง 2 ขั้วอำนาจใหญ่คือสหภาพโซเวียตกับสหรัฐฯ กลายเป็นหลายขั้วอำนาจในปัจจุบัน (Bipolar political power to Multipolar) ขั้วอำนาจใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากสหรัฐกับรัสเซียใหม่แล้ว ยังมีจีน อินเดีย ยุโรป ญี่ปุ่นและอาจรวมถึงบราซิลที่ล้วนก้าวขึ้นมาด้วยพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ โลกได้เปลี่ยนแปลงไปมากหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จีนก้าวขึ้นมาเป็นขั้วอำนาจใหญ่แทน ความไม่แน่นอนทางภูมิศาสตร์การเมืองโลก

นั้น สามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ นอกจากเหตุการณ์การก่อการร้ายข้ามชาติแล้ว ยังมีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศ หรือความรุนแรงในชั้นทำสงครามการปะทุเพิ่มขึ้นของความเสถียรด้านภูมิศาสตร์การเมืองส่งผลกระทบต่อทางลบในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจและการเมืองจะต้องวิเคราะห์คู่กันเสมอ และในความเป็นจริงส่วนของสังคมก็เกี่ยวพันอยู่ในเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองด้วยการค้าโลกในปัจจุบันอยู่ท่ามกลางกระแสคิดกันทางการค้าจากสถานะเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน อาทิ นโยบาย America First ของสหรัฐฯ และการตอบโต้จากประเทศคู่ค้า อีกทั้งการแยกตัวของ Brexit ของสหราชอาณาจักรจากสหภาพยุโรป (European Union) เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าความแน่นแฟ้น ทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคี (multilateralism) กำลังถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง สถานการณ์การเมืองโลกในขณะนี้ มีความเป็นไปได้สูงที่จีนจะดำเนิน ‘เกมรุก’ นอกบ้านมากกว่าเดิมด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. จีนไม่สามารถนิ่งเฉยได้เมื่อตกเป็นเป้าของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดี Trump ‘การสั่งสอนจีน’ เป็นหนึ่งในคำสัญญาที่ประธานาธิบดี Trump พูดไว้เสมอ
2. การแสดงที่ท่าของสหรัฐฯว่าจะไม่ทำตัวเป็นตัวตั้งตัวตีเพื่อส่งเสริมความแน่นแฟ้นทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีบนเวทีโลกเท่าในอดีตอีกต่อไป ถือเป็นเปิดช่องว่างที่จีนสามารถเลือกใช้ประโยชน์ได้ และดูเหมือนว่าผู้นำจีน สี จิ้นผิง ก็ได้เริ่มเดินหมากนี้แล้วอย่างชัดเจนจากที่ได้เข้าร่วมประชุมสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ที่เมืองดาวอส 2017 ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความร่วมมือแบบพหุภาคี ถือเป็นสัญญาณว่าจีนพร้อมที่จะทำหน้าที่ ‘อุดช่องโหว่ผู้นำ’ แทนสหรัฐฯเท่าที่จีนทำได้
3. จีนเอาจริงกับการเพิ่มรอยเท้า (footprint) และเหตุการณ์สำคัญ (milestone) ทางเศรษฐกิจและการเงินในรูปแบบใหม่ๆ การพลิกจากสถานะที่ตนเคยเป็น ‘ผู้รับ’ ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment --FDI) มาเป็น ‘ผู้ลงทุน’ อันดับที่ 3 ของโลก จีนได้ปรับเปลี่ยนจากยุทธศาสตร์เชิงรับ ‘reform and opening up’ สมัย เต็งเสี่ยวผิง มาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ‘going global’ และ ‘one belt, one road’ ที่จะทำการเชื่อมจีนเข้ากับเอเชีย แอฟริกา และยุโรปผ่าน ‘เส้นทางสายไหมเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจจีน 1. การขยายตัวและสัดส่วน Gross Domestic Product --GDP ของภาคบริการถือเป็นหัวใจของการปรับทิศทางครั้งนี้ ทุกวันนี้โดยรวมแล้วถือว่าจีนมีความคืบหน้าพอสมควร 2. ระดับนวัตกรรมของจีน นั้นเป็นมาตรวัดว่าจีนปรับทิศทางได้มีคุณภาพแค่ไหน ปัจจุบันนี้เริ่มได้เห็นธุรกิจใหม่มาแรงที่มีนวัตกรรมมากขึ้นตั้งแต่ด้าน IT และ FINTEC ไปจนถึงด้านเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) ที่ผุดมากขึ้นในจีน 3. อัตราการก้าวสู่ยุค Urbanization

(ความเป็นเมือง) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากภาคบริการเป็นหลักนั้นจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจและแรงงานคุณภาพจากหลายมิติ จีนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มความเป็นเมืองมากขึ้น 4. อัตราเพิ่มของสัดส่วนหนี้ต่อ GDP ปริมาณของหนี้เงินทำให้คนส่วนมากกังวลได้ เพราะหนี้ของรัฐบาลท้องถิ่นเงินนั้นมีมูลค่าค่อนข้างสูง

ผลจากการศึกษา

1. บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวทีระหว่างประเทศ การจีนขึ้นมาอำนาจของจีนนั้นแตกต่างจากอเมริกา ตรงที่ว่า ที่ผ่านมามีอเมริกา (ก่อนยุค Donald Trump) เน้นความร่วมมือทางด้านการแก้ไขปัญหาสังคมโลก ไม่ใช่แค่เศรษฐกิจด้านเดียว แต่จีนมองผลประโยชน์ของตัวเองมากกว่าจะยึดระเบียบโลกเป็นหลัก กระแสโลกก่อนหน้านี้นี้เป็นไปในทิศทางของการค้าเสรีภายใต้โลกาภิวัตน์ โดยมีสหรัฐฯ เป็นโต้โพลใหญ่ ซึ่งครอบคลุมไกลกว่าด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยครอบคลุมประเด็นสังคม สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำด้วย ในปัจจุบันนี้ จีนภายใต้ประธานาธิบดีสี พยายามที่จะปรับเปลี่ยน (diversify) ไม่สามารถพึ่งพาเฉพาะการผลิตแบบเดิมได้ เพราะค่าแรงที่เติบโต มีมูลค่าสูงขึ้น ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ เน้นการขนส่งสินค้า เทคโนโลยีดิจิทัล และธุรกิจอีคอมเมิร์ซประธานาธิบดีสี เปิดฉากยุคใหม่ให้จีน ด้วยการบรรจุปรัชญาของตนเองในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับปรัชญาเหมาและปรัชญาเติ้ง หลักการใหม่นี้ถูกเทียบว่าคล้ายกับนโยบาย America First ของสหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนว่าโลกปัจจุบันมีทิศทางขว้างไปในแนวชาตินิยมเข้มข้นทั้งในฝั่งมหาอำนาจตะวันตกและตะวันออกจากยุคของเหมา ที่เน้นการสามานสามัคคีสร้างชาติ ยุคของเติ้ง ที่มุ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มาสู่ยุคของสีจีนผิง ที่มุ่งตอกย้ำความเป็นปึกแผ่นในประเทศ ควบคู่กับการเป็นมหาอำนาจในการเมืองโลก

ยุทธศาสตร์และแนวทางการบริหารประเทศแบบใหม่ของจีน สำคัญมุ่งเน้นที่การขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านการลงทุนขนาดใหญ่ การสร้างความเป็นปึกแผ่นภายในพรรค เน้นระเบียบวินัยของสมาชิกพรรค และการสร้างความเชื่อมั่นต่อแนวคิดรากฐานของพรรคคอมมิวนิสต์ ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative จีนได้ประกาศจะสร้าง Silk Road Economic Belt เส้นทางสายไหมทางบก และ Maritime Silk Road เส้นทางสายไหมทางทะเล เส้นทางสายไหมทางบกนั้นมียุคด้วยกัน 3 เส้นทางเส้นทางที่ 1 เชื่อมจีน เอเชียกลาง รัสเซีย และยุโรป, เส้นทางที่ 2 เชื่อม จีน อ่าวเปอร์เซีย และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านเอเชียกลาง และตะวันออกกลาง และเส้นทางที่ 3 เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ ส่วนเส้นทางสายไหมทางทะเลนั้น จะเชื่อมจีนกับยุโรปทางทะเล ผ่านทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดีย เป้าหมายสูงสุดของ Belt and Road

Initiative คือการส่งเสริมการผงาดขึ้นมาของเอเชีย (The Rise of Asia) ด้วยการจัดตั้งประชาคมเอเชีย (Asian Community)

ส่วนยุทธศาสตร์ China-ASEAN Community of Common Destiny จะจัดตั้ง China-ASEAN Community ประชาคมจีน-อาเซียน เป็นแนวคิดของจีน ที่จะสร้างประชาคมโลก ที่เรียกว่า Community of Common Destiny for All Mankind และจีนได้นำเสนอแนวคิดการจัดตั้งประชาคมเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Community) ประชาคมเอเชีย (Asian Community) และ ประชาคมจีน-อาเซียน (China-ASEAN Community) ด้วย นอกจากนี้ Belt and Road Initiative จะช่วยในการสร้างประชาคมจีน-อาเซียนด้วย เพราะ การสร้างระเบียงเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน และเส้นทางสายไหมทางทะเล จะนำผลประโยชน์มาสู่จีนและประเทศอาเซียน นำไปสู่รากฐานสำคัญในการสร้างประชาคม ถ้าหากจีนทำได้สำเร็จ จีนจะสามารถเชื่อมกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียและยุโรปได้อย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการขยายอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจการเมือง และด้านการทหาร จีนจะสามารถครอบงำแผ่นดินใหญ่ที่สุดของโลกคือ Eurasia ซึ่งในทางภูมิรัฐศาสตร์ และ รัฐศาสตร์การเมือง มีความสำคัญที่สุด นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวของจีน จะช่วยให้จีนหลีกเลี่ยงยุทธศาสตร์การปิดล้อมจีนของสหรัฐฯ ได้อีกด้วย (U.S. Containment Strategy to China) หากจีนทำได้สำเร็จ ในการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมจีนกับ ASEAN เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และยุโรปได้ จะช่วยส่งเสริมให้จีนมีศักยภาพขึ้นมาเป็นอภิมหาอำนาจของโลกได้ และจะมีนัยและผลกระทบต่อการเมืองและเศรษฐกิจโลกในอนาคต แม้ยุทธศาสตร์ “OBOR” ของจีน จะเป็น grand strategy แต่ในทางปฏิบัติคงเป็นไปได้ยาก

2. บทบาทของสหรัฐอเมริกาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เกิดจากความสมดุลระหว่าง 2 หลักการที่เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ คือ ค่านิยม (Values) และผลประโยชน์ (Interests) สหรัฐฯ น่าจะให้ความสำคัญของค่านิยมต่างๆ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศน้อยลง แล้วจะให้น้ำหนักกับผลประโยชน์ของประเทศ มากกว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ผ่านมา

ประธานาธิบดี Trump ได้เคยประกาศหลายครั้งว่า ข้อตกลงเสรีการค้านั้น ควรทำระหว่าง 2 ประเทศคู่ค้า เพราะไม่มีการเขียนข้อตกลงวิธีใดที่จะทำให้ทุกประเทศยอมรับได้ หากมีหลายๆ ประเทศร่วมหารือกัน การถอนตัวจาก TPP หรือการขอเจรจาใหม่ ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เห็นว่าจีนมีข้อเสนอทางการค้า ที่เป็นคู่แข่งกับ TPP นั่นคือ Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) ทำให้จีนสามารถผลักดัน RCEP ซึ่งมีกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศเข้าร่วมเจรจาได้เต็มที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ลดอิทธิพลของสหรัฐฯ ในด้านการค้าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นอย่างมาก

สหรัฐฯ รู้ดีกว่า การลงทุนด้านความมั่นคงในอาเซียนนั้น ไม่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่า แต่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์คือประเทศอาเซียน และ ประเทศจีน สหรัฐฯ ปัจจุบันได้ทบทวนการลงทุนที่สหรัฐฯ ได้รับผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นไปได้ว่า บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอาเซียน น่าจะลดลงมาก ดังนั้น ประเทศในภูมิภาคอาเซียนต้องเตรียมพร้อมในการกำหนดท่าที การต่อรอง รวมทั้งการดำเนินนโยบายร่วมกันต่อสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอาเซียนน้อยลง ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่ออาเซียนก็จะเป็นไปเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้า ดำเนินนโยบายสนธิทกับอาเซียนเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของจีน การเข้าร่วม East Asia Summit (EAS) เพื่อป้องกันไม่ให้เอเชียรวมกลุ่มกันโดยไม่มีสหรัฐฯ การที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับ EAS เป็นพิเศษนั้น เพราะสหรัฐฯ ต้องการเข้ามามีบทบาทใน EAS และผลักดันให้เป็นเวทีหารือด้านความมั่นคงในภูมิภาค

การจุดประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ สหรัฐฯ ได้ประโยชน์คือ

1. ทำให้อาเซียนหวาดระแวงจีน ซึ่งสหรัฐฯ จะได้ประโยชน์ เพราะประเทศในกลุ่มอาเซียนจะใกล้ชิดกับสหรัฐฯ มากขึ้น เพื่อหวังเอาสหรัฐฯ ไปถ่วงดุลจีน
2. การที่สหรัฐฯ เข้ามายุ่งเรื่องดังกล่าว ทำให้จีนดำเนินนโยบายแข็งกร้าว ซึ่งเข้าทางสหรัฐฯ จะทำให้ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีน (Containment Policy) ประสบความสำเร็จ
3. ปัญหาทะเลจีนใต้ (South China Sea) ทำให้ประเทศกลุ่มอาเซียนแตกแยกกัน องค์กรอาเซียนก็อ่อนแอลง เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่ไม่ต้องการให้ประเทศในเอเชียรวมกลุ่มกัน โดยไม่มีสหรัฐฯ
4. ปัญหาทะเลจีนใต้ จะเป็นข้ออ้างที่ดี ในการที่สหรัฐฯ จะเพิ่มบทบาททางทหารในภูมิภาคนี้
5. เป้าประสงค์สูงสุดของสหรัฐฯ คือ การครองความเป็นเจ้า (hegemony) ในภูมิภาคเอเชีย นั่นเอง

3.บทบาทของญี่ปุ่น ความสำคัญของอาเซียนต่อระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น อาเซียนมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ ภูมิรัฐศาสตร์ และการเมืองระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาเซียนเป็นคู่ค้าอันดับที่สองของญี่ปุ่น รองลงมาจากจีนกับญี่ปุ่น ในแง่ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment – FDI) ที่เข้ามาสู่อาเซียนนั้นมาจากหลายประเทศ โดยประเทศที่มี FDI ที่อยู่ในอาเซียนนั้น ญี่ปุ่นมาเป็นอันดับสอง รองจากสหภาพยุโรป หากมองในแง่ FDI ที่ออกจากญี่ปุ่นไปยังประเทศต่างๆ FDI ของญี่ปุ่นไปสู่อาเซียนเป็นอันดับสาม อาเซียนเป็นพื้นที่ที่เชื่อมระหว่างญี่ปุ่นกับภูมิภาคอื่นๆ จุดยุทธศาสตร์ของอาเซียนที่

เชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก มีความสำคัญในฐานะที่อาเซียนเป็นทางผ่านของเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญของโลก

อาเซียนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น อาเซียนเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระดับภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การเมืองและความมั่นคงที่ญี่ปุ่นมีกับอาเซียน ได้พัฒนาและมีส่วนเสริมให้สองภูมิภาคคือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อเติมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี (bilateralism) และระดับพหุภาคี (multilateralism) เรื่อยมา

นโยบายเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe จะทำให้ญี่ปุ่น มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเช่นในทศวรรษ 1960s รวมถึงการปลุกกระแสลัทธิชาตินิยมของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นไม่เพียงแต่จะเป็นชาติมหาอำนาจเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ญี่ปุ่นต้องการมีบทบาทที่สำคัญบนเวทีโลก โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชีย ซึ่งหมายถึงการเสริมสร้างกองทัพของญี่ปุ่นให้เข้มแข็ง เขาได้เสนอนโยบายเศรษฐกิจที่มั่นใจว่า จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวจากเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ได้ เรียกนโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่ว่านี้ว่า “ยุทธศาสตร์ลูกธนูสามดอก (Three arrows)” จะเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจไปที่ภาคการเงินภาคการคลัง และการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เขาต้องการสร้างกองทัพญี่ปุ่นให้เข้มแข็งขึ้น ในสายตาของอเมริกา ในปัจจุบันญี่ปุ่นไม่ใช่คู่แข่งที่น่ากลัว แต่อเมริกามองว่าจีนคือคู่แข่งที่น่ากลัวไปแล้ว การที่ญี่ปุ่นจะออกมาใช้จ่ายทางด้านกองทัพก็ย่อมจะลดแบ่งเบาภาระให้กับอเมริกาโดยปริยาย ประธานาธิบดี Trump เคยเรียกร้องให้ญี่ปุ่นมีส่วนร่วมค่าใช้จ่ายสำหรับกองกำลังสหรัฐที่ประจำการในญี่ปุ่นให้มากขึ้น และ แสดงทัศนคติที่ต้องการให้ญี่ปุ่นครอบครองอาวุธนิวเคลียร์เพื่อเพิ่มความสามารถด้านการทหารและการป้องกันประเทศ อันเป็นการลดภาระด้านการทหารและความมั่นคงของสหรัฐต่อชาติพันธมิตร

เกี่ยวกับ แนวทางการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประชาคมอาเซียน ต่อบทบาทและอิทธิพลของมหาอำนาจ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดกรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งในและนอกภูมิภาค ทำให้อาเซียนต้องเริ่มสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค คือ การก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสถานการณ์โลกในปัจจุบันทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับปัญหาท้าทายข้ามชาติมาก และปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้

การยืนยันอำนาจอธิปไตยของจีนรวมทั้งการขยายผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ อาจมีนัยยะต้องการให้รัฐต่างๆภายในภูมิภาค ไปจนถึงรัฐนอกภูมิภาคอื่นๆ ยอมรับสถานะของจีนว่า จีนคือมหาอำนาจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจนำไปสู่การขยายบทบาททางทหาร

เชิงรุกของญี่ปุ่น และนโยบายปิดล้อมทางทหารของสหรัฐฯ สภาวะการณ์เช่นนี้ อาจเป็นที่ยอมรับสำหรับบางประเทศในอาเซียน แต่จะมีผลทางลบต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ความเสี่ยงของการเผชิญหน้าทางทหารไม่ว่าในระดับใด สามารถมีผลต่อรากฐานของอาเซียน + 3 ซึ่งความร่วมมือระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ อาเซียนก็ไม่อาจมองข้ามความเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ของมหาอำนาจที่สามารถส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้ว และแตกแยกในสมาชิกกลุ่มอาเซียน การแข่งขันด้านอาวุธของมหาอำนาจจะจุดชนวนให้มีการใช้จ่ายด้านการป้องกันประเทศสูงขึ้นในกลุ่มประเทศอาเซียน เพราะหลายประเทศในประชาคมนี้อาจมีข้อพิพาทขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่แล้ว จุดยืนของจีนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งยิ่งขึ้นในทะเลจีนใต้ ตลอดจนความแตกแยกในประชาคมอาเซียน ระหว่างประเทศที่มีข้อพิพาทกับจีน เช่น ฟิลิปปินส์ บรูไน มาเลเซีย และเวียดนาม กับประเทศที่พึ่งพาจีนทางเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ลาว พม่า และกัมพูชา เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อกลุ่มอาเซียน

อาเซียนจะวางบทบาทความสัมพันธ์กับจีนอย่างไร ซึ่งคำตอบประเด็นนี้คือ จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศของอาเซียน โดยประเทศที่มีพรมแดนทางบกใกล้ชิดกับจีน อย่าง พม่า ลาว กัมพูชา และไทย เรื่องน่านน้ำในหมู่เกาะสแปรตลีย์อาจไม่ใช่เรื่องใหญ่นัก เพราะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศเหล่านี้โดยตรง ความเคียดแค้นทางเศรษฐกิจอาจสำคัญกว่า แต่สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นหมู่เกาะ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ หรือมีพรมแดนทางทะเลใกล้ชิดอย่างเวียดนาม ปัญหาน่านน้ำเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์เป็นเรื่องที่ใหญ่ เพราะน่านน้ำสแปรตลีย์เป็นช่องทางเดินเรือที่สำคัญสำหรับการค้ากับโลกตะวันออก นอกจากนี้กลุ่มเอเชียแปซิฟิกเช่น ญี่ปุ่น สหรัฐฯ อินเดีย ออสเตรเลีย ก็เฝ้ามองปัญหานี้อย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่าปัญหานี้เป็นเรื่องใหญ่ของอาเซียนในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหมู่เกาะสแปรตลีย์ นอกจากจีนแล้ว ยังมีมหาอำนาจสหรัฐฯเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่ดำเนินนโยบายปิดล้อมจีน ซึ่งมีผลส่งให้จีนกับประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เข้าใจกัน จึงเป็นเป้าหมายของสหรัฐฯเพื่อเป็นการเปิดช่องให้สหรัฐฯเข้ามามีอำนาจทางทหารในภูมิภาคนี้มากขึ้น และเพื่อบทบาทการปิดล้อมจีน อีกปัจจัยคือความเห็นต่างของสมาชิกอาเซียนในเรื่องนี้ เพราะอาเซียนบางประเทศถือหางจีน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ประเทศที่เป็นคู่กรณีกับจีนโดยตรงมี เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ส่วนไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง นำมาซึ่งความไม่มีเอกภาพ จากมุมมองของผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคง และเสถียรภาพ ในประชาคมอาเซียน การวางความสัมพันธ์ของสมาชิกอาเซียนในการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้นั้น คงไม่สามารถทำได้โดยการประกาศเป้าหมายนโยบายร่วมกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีผลประโยชน์และจุดยืนในเรื่องนี้แตกต่างกัน โดยเฉพาะคือเรื่องของความมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

ภายใต้บริบทปัจจุบัน อาเซียนควรดำเนินในแนวทาง

1. ส่งเสริมสนับสนุนการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Shared National Interests)
2. ความสมดุลแห่งความสัมพันธ์ (Balancing Relations) และ
3. นโยบายสายกลาง (Middle Path Policy) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งรูปแบบทวิภาคี

และรูปแบบพหุภาคี

ในระดับทวิภาคี การวางท่าทีของอาเซียนต่อสหรัฐฯ บทบาทของสหรัฐฯ เป็นคาบ 2 คม เป็นลักษณะกีดกันไม่เข้าค่ายไม่ออก (dilemma) ของอาเซียน คือในด้านหนึ่ง อาเซียนก็ต้องการสหรัฐฯ เพื่อเข้ามาถ่วงดุลจีน และป้องปรามจีน แต่ขณะเดียวกัน การที่สหรัฐฯ เข้ามาวุ่นวาย ก็ สามารถทำให้จีนไม่พอใจ และสามารถทำให้ปัญหาลุกลามบานปลายได้ การวางท่าทีของอาเซียน ต่อยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนคงไม่มีทางเลือก ที่คงยึดการดำเนิน ความเป็นพันธมิตรและร่วมมือกับสหรัฐฯ ส่วนนโยบายการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนของ สหรัฐฯ นั้น อาเซียนควรดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวัง และที่สำคัญ รักษาระยะห่างอย่างเท่าเทียม กัน (Equidistant) ระหว่างความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ กับ ความสัมพันธ์อาเซียน-จีน

สำหรับยุทธศาสตร์การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนควร ระมัดระวังในความร่วมมือ วางท่าทีที่เป็นนโยบายสายกลาง กล่าวคือ ให้ความร่วมมือแต่ใน ขณะเดียวกันไม่ทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นของการก่อการร้าย และไม่ดำเนินนโยบายหรือท่าทีทาง ลบกับโลกมุสลิม สิ่งหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้ในสถานการณ์ระหว่างประเทศปัจจุบันที่เกิดขึ้นแทบ ทุกภูมิภาคของโลก คือการปะทะหรือขัดแย้งกันระหว่างอารยธรรม (Clash of Civilizations) ระหว่างตะวันตกกับอิสลาม เนื่องจากสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งจำนวนมาก นับถือศาสนาอิสลามอาเซียนจำเป็นต้องรักษาอำนาจต่อรอง (bargaining power) ต้องดำเนิน นโยบายในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสองมหาอำนาจ โดยดึงจีนเข้ามามีพันธมิตรผูกพัน และดำเนิน บทบาทที่ร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ขณะเดียวกัน ก็ต้องรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ซึ่งมีอยู่ ไกล่ชิด เพื่อกันมิให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากันอย่างสมบูรณ์ อีกนัยหนึ่งคือ ด้วยการดึง สหรัฐฯ กลับเข้ามาช่วยถ่วงดุลจีน และสนับสนุนการขยายบทบาทของญี่ปุ่น

การจัดการปัญหาทะเลจีนใต้ อาเซียนต้องพยายามเพิ่มบทบาทให้มากขึ้น โดย มาตรการระยะสั้นคือ ป้องกันไม่ให้ลุกลามบานปลาย ด้วยการเดินหน้าเจรจากับจีนในการแปลง

ปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea – DOC) ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ไปสู่การปฏิบัติ และการจัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (Code of Conduct – COC)

ระเบียบใหม่เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ (New Southeast Asia Order) และการวาง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับมหาอำนาจใน ภูมิภาคในห้วงเวลา 2017-2026 จึงถูกกำหนดจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และ จีน ต่างฝ่ายต่าง แสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตอิทธิพลของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแนวป้องกันด้านความ มั่นคงด้วยนโยบายปิดล้อม (Containment Policy) ของสหรัฐฯ เพื่อจะหยุดยั้งการขยายอิทธิพลของ จีน เอเชียรวมถึงภูมิภาคอาเซียนยังคงเป็นพื้นที่การต่อสู้และแข่งขันทางการเมืองไม่แตกต่างจากเดิม

อาเซียนต้องพยายามเพิ่มบทบาทให้มากขึ้น โดยมาตรการระยะสั้นคือ ป้องกันไม่ให้ ปัญหาถูกลามบานปลาย อาเซียนจะต้องดำเนินนโยบายในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสอง มหาอำนาจ โดยดึงจีนเข้ามามีพันธะผูกพัน และ ดำเนินบทบาทที่ร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาสัมพันธ์กับสหรัฐฯซึ่งมีอยู่ใกล้ชิด เพื่อกันมิให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินนโยบาย เผชิญหน้ากันอย่างสมบูรณ์ และ สนับสนุนการขยายบทบาทของญี่ปุ่น

การแก้ปัญหาในระยะยาว จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ

1. ประเทศคู่กรณีไม่มีความหวาดระแวงกัน
2. มีมิตรไมตรีต่อกัน
3. มีการพึ่งพาอาศัยร่วมกันทางเศรษฐกิจ และ
4. มีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ

ในห้วงเวลา 2017-2026 แม้ผู้นำประเทศทั้งของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ต่างขึ้นสู่ ตำแหน่งในปี 2017 ในกรณีของประธานาธิบดี สีจิ้นผิงจากการประชุมสภาประชาชนจีนลงมติผ่าน ความเห็นชอบให้แก้ไขรัฐธรรมนูญของพรรคคอมมิวนิสต์ ว่าด้วยการดำรงตำแหน่งของ ประธานาธิบดี จากการที่จำกัดไว้สูงสุดเพียง 2 สมัย ให้เป็นการดำรงตำแหน่งอย่างไม่มีกำหนด ทำให้ สี จิ้นผิง สามารถครองเก้าอี้ผู้นำได้ตลอดชีพ ถือว่าประธานาธิบดี สี จิ้นผิงเป็นผู้นำสูงสุดของจีน เป็นบุคคลศูนย์กลางของผู้นำรุ่นที่ห้า สามารถรวบรวมอำนาจสถาบันได้อีกนาน ซึ่งในปัจจุบันนี้ เขา ดำรงตำแหน่งทั้ง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ ประธานาธิบดีของประเทศ ประธานคณะกรรมการ ทหารส่วนกลาง เขายังเป็นประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ และ คณะกรรมการ ขับเคลื่อนใหม่ว่าด้วยการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม

ในกรณีของนายกรัฐมนตรี Shinzo Abe ของญี่ปุ่น ที่กลับเข้ารับตำแหน่งนายกฯอีกครั้งเมื่อเดือนธันวาคม 2017 หลังจากประกาศยุบสภาในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน ซึ่งหมายความว่าหากไม่มีปัญหาทางการเมืองใดๆ และได้รับการสนับสนุนภายใต้ นโยบายเศรษฐกิจของเขาที่เรียกว่า Abenomics ซึ่งเป็นแนวทางผ่อนปรนทางการเงินเพื่อเพิ่มสภาพคล่องและกระตุ้นเศรษฐกิจ จะทำให้เขาสามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้จนถึงปี 2021

ในกรณีของประธานาธิบดี Donald Trump อยู่ในตำแหน่งเป็นสมัยแรก และสามารถอยู่ได้เป็นสมัยที่สอง หากได้รับเลือกตั้งอีกครั้งในปี 2020อย่างไรก็ตามหากติดตาม นโยบายต่างๆ ภายใต้บริบท America First ที่เขาได้ดำเนินการและออกมาทั้งในประเทศและระหว่างประเทศตั้งแต่เข้าดำรงตำแหน่งเมื่อมกราคม 2017 อาทิ การถอนตัวจากข้อตกลงลดโลกร้อน การถอนตัวจากความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก การยกเลิกกฎหมายประกันสุขภาพที่เรียกกันว่า Obamacare ของอดีตประธานาธิบดี Barack Obama การออกกฎหมายใหม่ การรับรองนคร Jerusalem เป็นเมืองหลวงของประเทศอิสราเอล และย้ายสถานทูตสหรัฐฯไปที่นั่น การออกมาตรการห้ามคนมุสลิมบางประเทศเข้าสหรัฐฯ เช่น อิรัก ซีเรีย ลิเบีย อิหร่าน โซมาเลีย ซูดาน และเยเมน เป็นต้น การถอนตัวจากข้อตกลงนิวเคลียร์กับอิหร่าน และแข่งขันการขายน้ำมันดิบของอิหร่าน การดำเนินนโยบาย Protectionism Policy การร่างกฎหมายเรียกเก็บภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเหล็กและอะลูมิเนียมกับกลุ่มอียู การออกกฎหมายตั้งกำแพงภาษีสินค้าส่งออกและนำเข้าจากจีน และการเรียกร้องให้สมาชิกนาโต้เพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายทางทหาร หรือ งบประมาณด้านการป้องกันประเทศ เป็นต้น น่าจะส่งผลต่อการเลือกตั้งกลางเทอมของสหรัฐฯในเดือน พฤศจิกายน 2018นี้ ที่จะมีการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 435 คน และสมาชิกวุฒิสภา 33 คน และเป็นการวัดความนิยมที่มีต่อตัวประธานาธิบดี Trump แต่คงไม่มีผลกระทบต่อทิศทางนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทะเลจีนใต้มากนัก

นั่นหมายความว่าระเบียบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Order) และการวางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกประชาคมอาเซียนกับมหาอำนาจในภูมิภาคคงเป็นที่กล่าวและวิเคราะห์แล้วในเอกสารฉบับนี้และต้องมาวิเคราะห์และจับทิศทางใหม่ภายหลังปี 2021

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. “ปฏิญญาปี 1992” การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่ สิงคโปร์ เมื่อ 27-29 มกราคม 1992.

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. “ปฏิญญาปี 2002” การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8 ที่ กัมพูชา เมื่อ 4-5 พฤศจิกายน 2002.

“ความสัมพันธ์สหรัฐ-จีน” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก:

<https://www.japantoday.com/category/politics/view/abe-to-underscore-importance-of-japan-u-s-alliance-with-trump> 24 พ.ย.2560

จิตติภัทร พูนขำ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .การบรรยายเรื่อง “ภูมิศาสตร์การเมืองโลก” จัดโดย สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย เมื่อ 20 พฤษภาคม 2560.

“จีนให้ข้อเสนอ 6 ประการกระชับความร่วมมืออาเซียน ในปี 2017” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก: thai.cri.cn 7 ธันวาคม 2017

“ชนูดอกที่สามคืออะไร?”,เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com>noted>shin..> 2560

นรุตม์ เจริญศรี. “ยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น”, อุตสาหกรรมมั่นคง. ฉบับที่ 175 .2559.

“นโยบายการบริหารประเทศสหรัฐฯ ของประธานาธิบดี Donald Trump”.ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก: MThai News news.mthai.com สืบค้นเมื่อ 22 พ.ย.60

“นโยบาย Shinzo Abe” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก : www.manager.co.th>ViewMews 2560

ประภัสสร เทพชาติ. “ยุทธศาสตร์สหรัฐฯต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก: <http://www.asia.tu.ac.th>

“ปรัชญา สี จิ้นผิง เน้น China First?” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

<http://www.voicetv.co.th/read/534517> สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2017

“ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์การเมืองโลกหลังการล่มสลายของโซเวียต 20 ปีก่อน” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก:

<https://www.voathai.com/a/soviet-geopolitical-impact-ss-136115913/925249>

“พื้นที่ขัดแย้งในทะเลจีนใต้” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก:

<http://www.manager.co.th/China/viewnews.aspx?NewsID=9590000069661>

ฟูอาดี้ พิศสุวรรณ. “รัฐบาลโค่นล้ม ทรัมป์ และประชาคมอาเซียน” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก:

<http://thaipublic.org/2017/01/fuadi-7> สืบค้นเมื่อเมื่อ 22 พ.ย. 2560

“หมู่เกาะสแปรตลีย์ (The Spratly Islands) หรือหมู่เกาะหนานซาในทะเลจีนใต้” .ออนไลน์ .

เข้าถึงได้จาก :

<https://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9540000041572>

“รอยเตอร์” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

<http://www.reuters.com/article/us-china-economy-gdp-idUSKBN1520FG>

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .ไทยโพสต์ . ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2558.

สกว. “ภูมิรัฐศาสตร์” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก: Slideshare.net

สุรชาติ บำรุงสุข. “บทบาทจีนและญี่ปุ่นในอนาคต”, จุดสารความมั่นคง . ฉบับที่ 167-168 มกราคม 2559.

“เส้นทาง One Belt One Road (OBOR)” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

<http://www.eastasiawatcdh.in.th/article.php?section=2&id=1589>

“สี่ จีนผิง ขุนโยบายสังคมนิยมใหม่” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

<https://www.posttoday.com/world/news/520765> สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2560.

“หน้าต่างโลก” 5 พ.ค. 2559 .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/615191>

Daniel Russel .สุนทรพจน์เมื่อ สิงหาคม พ.ศ. 2557 ในหัวข้อ “ASEAN and America: Partners for the Future” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com>aed>scoop> 2560

“Shinzo Abe” .ออนไลน์ . เข้าถึงได้จาก :

<https://www.theguardian.com/.../shinzo-abe-secures-strong-mandate-in-japans-general-election>

ภาษาต่างประเทศ

Air Defense Identification Zone of Japan, China, and Korea .online . Available :

<http://www.brookings.edu/research/opions/2013/12/17-china-air-defence-identification-zone>

America First Foreign Policy” .online . Available :

<https://www.whitehouse.gov/america-first-foreign-policy>

“ASEAN Watch” .online . Available :

<http://aseanwatch.org/2011/12/07/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9>

Ashish Kumar Sen, “A Blueprint for a US Strategy in Asia” .online . Available :

<http://www.atlanticcouncil.org>

Bank for International Settlements. “Political shock reorient markets”. BIS 87th Annual Report. 2017.

Caldara, Dario and Matteo Iacoviello, “Measuring Geopolitical Risk”. Working paper, Board of Governors of the Federal Reserve Board, 2017 (version: 11 July 2017).

.online . Available : <http://themomentum.co/successful-china-new-movement-in-global-economy-2017>

Kawashima, Y. “China-Japan-U.S.: Managing the Trilateral Relationship”, Japan center for International Exchange, 2003.

“The South China Sea”, Kyoto Review of Southeast Asia. Issue 15 (March 2014), The Japan Times,

.online . Available : <http://www.aectourismthai.com>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	Col. Ngethsovann Arundeth
วัน เดือน ปีเกิด	1 มกราคม 2516
การศึกษา	<p>รร.นายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นที่ 46</p> <p>ชั้นนายร้อย รุ่นที่ 116</p> <p>ชั้นนายพัน. รุ่นที่ 86</p> <p>โรงเรียน เสนาธิการทหารบก รุ่นที่ 90</p>
2007-2009	Master's Degree of Public Administration at Chamroun University of Poly – Technology
2013-2015	Master's Degree of Military Science at The National Defence University Cambodia
2015-2016	Certificate Strategic and Operational Senior Officers at the National Defence Academy Vietnam
ประวัติการทำงานโดยย่อ	
2000-2002	Chief of Platoon
2002-2006	Flag Lieutenant (Body Guard Som Dach Hun Sen Prime Minister)
2006-2009	Assistant Personal Office in the Army Headquarters
2009-2013	Forman Planning at Operation Office in the Army Headquarters.
ตำแหน่งปัจจุบัน	Chief of Section Planning & Operation , Operation Office , Army Headquarter of the Royal Cambodia Armed Forces.

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในห้วงเวลาปี 2017-2026

ผู้วิจัย Col. Ngethsovann Arundeth   หลักสูตร วปอ.   รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง Chief of Section Planning & Operation , Operation Office , Army Headquarter of the Royal Cambodia Armed Forces

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรื่อง“การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับบทบาทของมหาอำนาจด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในห้วงเวลาปี 2017-2026” การเติบโตของจีนรวมทั้งอินเดีย เกาหลีใต้ อาเซียน และญี่ปุ่น จะทำให้ศตวรรษที่ 21 เป็น “ศตวรรษของเอเชียแปซิฟิก” บคบังรัสมิมมหาอำนาจสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากลุ่มประเทศอาเซียนบวกสามซึ่งประกอบด้วยประเทศอาเซียน 10 ประเทศ และจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ สามารถก่อตั้งกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียง (East Asian Community) ได้สำเร็จ อำนาจเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารของโลกจะสมดุลและถ่วงดุลกันระหว่าง สหภาพยุโรป ประชาคมเศรษฐกิจเอเชีย และเขตเศรษฐกิจทวีปอเมริกาเหนือ หรือการเมืองโลกอาจมีลักษณะเป็นการ “ประสานอำนาจ” (concert of powers) ระหว่าง 3 ภูมิภาค ร่วมกับรัสเซียและอินเดีย โลกจะมีความสมดุล มีความมั่นคง และมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม มหาอำนาจเก่าและใหม่มีการแข่งขันและต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา รูปแบบของความร่วมมือและความขัดแย้งจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้นำของมหาอำนาจกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบันและอนาคต

การเติบโตทางเศรษฐกิจ การทหารและการเมืองของจีน ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิดโดยประเทศมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านของจีน เช่น ญี่ปุ่น อินเดีย และอาเซียน โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของตน ในขณะที่เดียวกันผู้นำและฝ่ายความมั่นคง

ของญี่ปุ่นก็มองว่าเงินเป็นภัยคุกคามของญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามเย็นแทนสภาพโซเวียตที่ล่มสลายไป ญี่ปุ่นจึงดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด รวมทั้งสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ ต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย

บทบาทของมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะจีน สหรัฐอเมริกา ประกอบกับการพัฒนาและบทบาทที่เพิ่มขึ้นของอาเซียนในปัจจุบัน เป็นโจทย์ทั้งในมิติของปัญหาการต่างประเทศและความมั่นคง บทบาทและอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจคือ จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควรพิจารณาโดยละเอียดประเทศใดประเทศหนึ่งไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจทั้งสามดำเนินไปแบบใดในปัจจุบัน และอาเซียนควรมีแนวทางการวางความสัมพันธ์รูปแบบใดในห้วงเวลาปี 2017-2026 เพื่อให้ปลอดภัยท่ามกลางภาวะแวดล้อมด้านการเมืองและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia region)
2. เพื่อเสนอแนวทางการวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) กับประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในห้วงเวลาปี 2017-2026

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาบทบาท ในปัจจุบันของประเทศมหาอำนาจจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีศึกษา จากเอกสาร การบรรยาย และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำมา เขียนอธิบาย และพรรณนา (explanation and describe) แล้ววิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเวทีระหว่างประเทศ ประธานาธิบดี สี เปิดฉากยุคใหม่ให้จีน ด้วยการบรรจุปรัชญาของตนเองในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับปรัชญาเหมาและปรัชญาเติ้ง หลักการใหม่นี้ถูกเทียบว่าคล้ายกับนโยบาย America First ของสหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนว่าโลกปัจจุบันมีทิศทางขวากหนามไปในแนวชาตินิยมเข้มข้นทั้งในฝั่งมหาอำนาจตะวันตกและตะวันออกจากยุคของเหมา ที่เน้นการสามัคคีสร้างชาติ ยุคของเติ้ง ที่มุ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มาสู่ยุคของ สีจิ้นผิง ที่มุ่งตอกย้ำความเป็นปึกแผ่นในประเทศ ควบคู่กับการเป็นมหาอำนาจในการเมืองโลก

ยุทธศาสตร์และแนวทางการบริหารประเทศแบบใหม่ของจีน สำคัญมุ่งเน้นที่การขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านการลงทุนขนาดใหญ่ ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative จีนได้ประกาศจะสร้าง Silk Road Economic Belt เส้นทางสายไหมทางบก และ Maritime Silk Road เส้นทางสายไหมทางทะเล เส้นทางสายไหมทางบกนั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 เส้นทางเส้นทางที่ 1 เชื่อมจีน เอเชียกลาง รัสเซีย และยุโรป, เส้นทางที่ 2 เชื่อม จีน อ่าวเปอร์เซีย และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านเอเชียกลาง และตะวันออกกลาง และ เส้นทางที่ 3 เชื่อมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ ส่วนเส้นทางสายไหมทางทะเลนั้น จะเชื่อมจีนกับยุโรปทางทะเล ผ่านทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดีย เป้าหมายสูงสุดของ Belt and Road Initiative คือการส่งเสริมการผงาดขึ้นมาของเอเชีย (The Rise of Asia) ด้วยการจัดตั้งประชาคมเอเชีย (Asian Community)

การสร้างระเบียบเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน และเส้นทางสายไหมทางทะเล จะนำผลประโยชน์มาสู่จีนและประเทศอาเซียน นำไปสู่รากฐานสำคัญในการสร้างประชาคม ถ้าหากจีนทำได้สำเร็จ จีนจะสามารถเชื่อมกับประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียและยุโรปได้อย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการขยายอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจการเมือง และด้านการทหาร นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวของจีน จะช่วยให้จีนหลีกเลี่ยงยุทธศาสตร์การปิดล้อมจีนของสหรัฐฯ ได้อีกด้วย (U.S. Containment Strategy to China) หากจีนทำได้สำเร็จ ในการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมจีนกับ ASEAN เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และยุโรปได้ จะช่วยส่งเสริมให้จีนมีศักยภาพขึ้นมาเป็นอภิมหาอำนาจของโลกได้ และจะมีนัยและผลกระทบต่อการเมืองและเศรษฐกิจโลกในอนาคต

บทบาทของสหรัฐอเมริกา ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ประธานาธิบดี Trump ได้เคยประกาศหลายครั้งว่า ข้อตกลงเสรีการค้า นั้น ควรทำระหว่าง 2 ประเทศคู่ค้า เพราะไม่มีการเขียนข้อตกลงวิธีใดที่จะทำให้ทุกประเทศยอมรับได้ หากมีหลายๆประเทศรวมหารือกัน การถอนตัวจาก TPP

หรือการขอเจรจาใหม่ ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เห็นว่าจีนมีข้อเสนอทางการค้า ที่เป็นคู่แข่งกับ TPP นั่นคือ Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) ทำให้จีนสามารถผลักดัน RCEP ซึ่งมีกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศเข้าร่วมเจรจาได้เต็มที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ลดอิทธิพลของสหรัฐฯ ในด้านการค้าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเป็นอย่างมาก

สหรัฐฯ รู้สึกว่า การลงทุนด้านความมั่นคงในอาเซียนนั้น ไม่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ที่คุ้มค่า แต่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์คือประเทศอาเซียน และ ประเทศจีน สหรัฐฯ ปัจจุบัน ได้ทบทวนการลงทุนที่สหรัฐฯ ได้รับผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นไปได้ว่า บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคอาเซียน น่าจะลดลงมาก ดังนั้น ประเทศในภูมิภาคอาเซียนต้องเตรียมพร้อมในการกำหนดท่าที การต่อรอง รวมทั้งการดำเนินนโยบายร่วมกันต่อสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอาเซียนน้อยลง ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่ออาเซียนก็จะเป็นไปเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้า ดำเนินนโยบาย สนิทกับอาเซียนเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของจีน การเข้าร่วม East Asia Summit (EAS) เพื่อป้องกันไม่ให้ เอเชียรวมกลุ่มกันโดยไม่มีสหรัฐฯ การที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับ EAS เป็นพิเศษนั้น เพราะสหรัฐฯ ต้องการเข้ามามีบทบาทใน EAS และผลักดันให้เป็นเวทีหารือด้านความมั่นคงในภูมิภาค

การจุดประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ สหรัฐฯ ได้ประโยชน์คือ

1. ทำให้อาเซียนหวาดระแวงจีน ซึ่งสหรัฐฯ จะได้ประโยชน์ เพราะประเทศในกลุ่มอาเซียนจะใกล้ชิดกับสหรัฐฯ มากขึ้น เพื่อหวังเอาสหรัฐฯ ไปถ่วงดุลจีน
2. การที่สหรัฐฯ เข้ามายุ่งเรื่องดังกล่าว ทำให้จีนดำเนินนโยบายแข็งกร้าว ซึ่งเข้าทางสหรัฐฯ จะทำให้ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีน (Containment Policy) ประสบความสำเร็จ
3. ปัญหาทะเลจีนใต้ (South China Sea) ทำให้ประเทศกลุ่มอาเซียนแตกแยกกัน องค์กรอาเซียนก็อ่อนแอลง เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่ไม่ต้องการให้ประเทศในเอเชียรวมกลุ่มกัน โดยไม่มีสหรัฐฯ
4. ปัญหาทะเลจีนใต้ จะเป็นข้ออ้างที่ดี ในการที่สหรัฐฯ จะเพิ่มบทบาททางทหารในภูมิภาคนี้
5. เป้าประสงค์สูงสุดของสหรัฐฯ คือ การครองความเป็นเจ้า (hegemony) ในภูมิภาคเอเชีย นั่นเอง

บทบาทของญี่ปุ่น ความสำคัญของอาเซียนต่อระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น อาเซียนมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่น 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ ภูมิรัฐศาสตร์ และ การเมืองระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออก

อาเซียนเป็นพื้นที่ที่เชื่อมระหว่างญี่ปุ่นกับภูมิภาคอื่นๆ จุดยุทธศาสตร์ของอาเซียนที่เชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก มีความสำคัญในฐานะที่อาเซียนเป็นทางผ่านของเส้นทางการเดินเรือที่สำคัญของโลก

เกี่ยวกับ แนวทางการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประชาคมอาเซียน ต่อบทบาทและอิทธิพลของมหาอำนาจ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดกรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งในและนอกภูมิภาค ทำให้อาเซียนต้องเริ่มสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค คือ การก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสถานการณ์โลกในปัจจุบันทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับปัญหาท้าทายข้ามชาติมาก และปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้

อาเซียนจะวางบทบาทความสัมพันธ์กับจีนอย่างไร ซึ่งคำตอบประเด็นนี้คือ จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศของอาเซียน โดยประเทศที่มีพรมแดนทางบกใกล้ชิดกับจีน อย่างพม่า ลาว กัมพูชา และไทย เรื่องน่านน้ำในหมู่เกาะสแปรตลีย์อาจไม่ใช่เรื่องใหญ่นัก เพราะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศเหล่านี้โดยตรง ความเติบโตทางเศรษฐกิจอาจสำคัญกว่า แต่สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นหมู่เกาะ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ หรือมีพรมแดนทางทะเลใกล้ชิดอย่างเวียดนาม ปัญหา น่านน้ำเรื่องหมู่เกาะสแปรตลีย์เป็นเรื่องที่ใหญ่ เพราะน่านน้ำสแปรตลีย์เป็นช่องทางเดินเรือที่สำคัญสำหรับการค้ากับโลกตะวันออก นอกจากจีนแล้ว ยังมีมหาอำนาจสหรัฐฯเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่ดำเนินนโยบายปิดล้อมจีน ซึ่งมีผลส่งให้จีนกับประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เข้าใจกัน จึงเป็นเป้าหมายของสหรัฐฯเพื่อเป็นการเปิดช่องให้สหรัฐฯเข้ามามีอำนาจทางทหารในภูมิภาคนี้มากขึ้น และเพื่อบทบาทการปิดล้อมจีน อีกปัจจัยคือความเห็นต่างของสมาชิกอาเซียนในเรื่องนี้ เพราะอาเซียนบางประเทศถือหางจีน เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ประเทศที่เป็นคู่กรณีกับจีน โดยตรงมี เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ส่วนไทย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง นำมาซึ่งความไม่มีเอกภาพจากมุมมองของผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคง และเสถียรภาพ ในประชาคมอาเซียน การวางความสัมพันธ์ของสมาชิกอาเซียนในการแก้ปัญหาข้อพิพาททะเลจีนใต้นั้น คงไม่สามารถทำได้โดยการ

ประกาศเป้าหมายนโยบายร่วมกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีผลประโยชน์และจุดยืนในเรื่องนี้แตกต่างกัน โดยเฉพาะคือเรื่องของความมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

ภายใต้บริบทปัจจุบัน อาเซียนควรดำเนินในแนวทาง

1. ส่งเสริมสนับสนุนการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Shared National Interests)
2. ความสมดุลแห่งความสัมพันธ์ (Balancing Relations) และ
3. นโยบายสายกลาง (Middle Path Policy) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งรูปแบบทวิภาคีและรูปแบบพหุภาคี

ในระดับทวิภาคี การวางท่าทีของอาเซียนต่อสหรัฐฯ บทบาทของสหรัฐฯ เป็นคาบ 2 คม เป็นลักษณะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก (dilemma) ของอาเซียน คือในด้านหนึ่ง อาเซียนก็ต้องการสหรัฐฯ เพื่อเข้ามาถ่วงดุลจีน และป้องปรามจีน แต่ขณะเดียวกัน การที่สหรัฐฯ เข้ามารุ่นวาย ก็สามารถทำให้จีนไม่พอใจ และสามารถทำให้ปัญหาถูกลดความบานปลายได้ การวางท่าทีของอาเซียนต่อยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนคงไม่มีทางเลือก ที่คงยึดการดำเนินความเป็นพันธมิตรและร่วมมือกับสหรัฐฯ ส่วนนโยบายการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีนของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนควรดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวัง และที่สำคัญ รักษาระยะห่างอย่างเท่าเทียมกัน (Equidistant) ระหว่างความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ กับ ความสัมพันธ์อาเซียน-จีน

สำหรับยุทธศาสตร์การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ นั้น อาเซียนควรระมัดระวังในความร่วมมือ วางท่าทีที่เป็นนโยบายสายกลาง กล่าวคือ ให้ความร่วมมือแต่ในขณะเดียวกันไม่ทำให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นของการก่อการร้าย และไม่ดำเนินนโยบายหรือท่าทีทางลบกับโลกมุสลิม สิ่งหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้ในสถานการณ์ระหว่างประเทศปัจจุบันที่เกิดขึ้นแทบทุกภูมิภาคของโลก คือการปะทะหรือขัดแย้งกันระหว่างอารยธรรม (Clash of Civilizations) ระหว่างตะวันตกกับอิสลาม เนื่องจากสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ ประชากรส่วนหนึ่งจำนวนมากนับถือศาสนาอิสลาม อาเซียนจำเป็นต้องรักษาอำนาจต่อรอง (bargaining power) ต้องดำเนินนโยบายในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสองมหาอำนาจ โดยดึงเงินเข้ามามีพันธะผูกพัน และดำเนินบทบาทที่ร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ขณะเดียวกัน ก็ต้องรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ซึ่งมีอยู่ใกล้ชิด เพื่อกันมิให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากันอย่างสมบูรณ์ อีกนัยหนึ่งคือ ด้วยการดึงสหรัฐฯ กลับเข้ามาช่วยถ่วงดุลจีน และสนับสนุนการขยายบทบาทของญี่ปุ่น

การจัดการปัญหาทะเลจีนใต้ อาเซียนต้องพยายามเพิ่มบทบาทให้มากขึ้น โดยมาตรการระยะสั้นคือ ป้องกันไม่ให้ลูกลามบานปลาย ด้วยการเดินหน้าเจรจากับจีนในการแปลงปฏิญญาวาดด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea – DOC) ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ไปสู่การปฏิบัติ และการจัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (Code of Conduct – COC)

ระเบียบใหม่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (New Southeast Asia Order) และการวางความสัมพันธ์ระหว่างประชาคมอาเซียนกับมหาอำนาจในภูมิภาคในห้วงเวลา 2017-2026 จึงถูกกำหนดจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และ จีน ต่างฝ่ายต่างแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตอิทธิพลของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างแนวป้องกันด้านความมั่นคงด้วยนโยบายปิดล้อม (Containment Policy) ของสหรัฐฯ เพื่อจะหยุดยั้งการขยายอิทธิพลของจีน เอเชียรวมถึงภูมิภาคอาเซียนยังคงเป็นพื้นที่การต่อสู้และแข่งขันทางการเมืองไม่แตกต่างจากเดิม แต่อย่างไรก็ตามระเบียบในเอเชียถูกจัดและกำกับโดยสหรัฐฯ

อาเซียนต้องพยายามเพิ่มบทบาทให้มากขึ้น โดยมาตรการระยะสั้นคือ ป้องกันไม่ให้ปัญหาลูกลามบานปลาย อาเซียนจะต้องดำเนินนโยบายในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสองมหาอำนาจ โดยดึงจีนเข้ามามีพันธมิตรผูกพัน และ ดำเนินบทบาทที่ร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ซึ่งมีอยู่ใกล้ชิด เพื่อกันมิให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินนโยบายเผชิญหน้ากันอย่างสมบูรณ์ และ สนับสนุนการขยายบทบาทของญี่ปุ่น

การแก้ปัญหาในระยะยาว จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ

1. ประเทศคู่กรณีไม่มีความหวาดระแวงกัน
2. มิมิตรไม่ตรีต่อกัน
3. มีการพึ่งพาอาศัยร่วมกันทางเศรษฐกิจ และ
4. มีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ

ในห้วงเวลา 2017-2026 จะไม่เปลี่ยนแปลงนัก เพราะผู้นำประเทศทั้งของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ต่างขึ้นสู่ตำแหน่งในปี 2017 ไม่ว่าประธานาธิบดี สีจิ้นผิง จะอยู่ในตำแหน่ง 5 ปี ประธานาธิบดี Donald Trump อยู่ในตำแหน่งเป็นสมัยแรก (สามารถอยู่ได้เป็นสมัยที่สอง หากได้รับเลือกตั้งอีกครั้งในปี 2020) และ นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe อยู่ในตำแหน่งเป็นสมัยที่สอง แล้วก็ตาม

การวางแนวทางต่างๆ มองว่าในห้วงเวลา 2017-2026 จะไม่เปลี่ยนแปลงนักในช่วงถึงปี 2021 ซึ่งหลังจากนั้นต้องพิจารณาการเมืองระหว่างประเทศ(international politics) และ ภูมิทัศน์ระหว่าง

ประเทศ(international landscape)และวิเคราะห์อีกครั้ง เพราะผู้นำประเทศทั้งของ จีน สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ต่างขึ้นสู่ตำแหน่งในปี 2017 ไม่ว่าประธานาธิบดี สีจิ้นผิง สามารถครองเก้าอี้ผู้นำได้ตลอดชีพ นายกรัฐมนตรี Shinzo Abe หากไม่มีเหตุการณ์ทางการเมืองใดๆ Abeจะอยู่ในตำแหน่งไปจนถึงปี 2021 ในวาระที่มีการเลือกตั้งใหม่ ประธานาธิบดี Donald Trump อยู่ในตำแหน่งเป็นสมัยแรก สามารถอยู่ได้ เป็นสมัยที่สอง หากได้รับเลือกตั้งอีกครั้งในปี 2020 แม้ว่าจะเบียดในเอเชียถูกจัดและกำกับโดยสหรัฐฯ แต่เมื่อคำนึงถึงนโยบายระหว่างประเทศที่สหรัฐฯมีต่อภูมิภาคนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากหากมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ